

بلوچى دستونك ۽ دور ۽ بارىگ (پوڳارى واڻشت)

شمسل الهى بخش

بلوچى اڪيڊمي

عدالت روڊ، ڪوئيٽه

www.balochiacademy.org

(c) All rights are reserved.

اے کتاب ۽ ڈز اہیں حق گوں بلوچی اکیڈمی ۽ انت۔
بید ۽ بلوچی اکیڈمی ۽ رضاء کس ایشی ۽ مواداں چھاپ کت نہ کنت۔

بلوچی دستونک ۽ جتائیں دور ۽ باریگ
(پولکاری)

شمس الہی بخش

2023

ISBN # 978-969-680-181-8

نہاد: =/300 کلدار

بلوچی اکیڈمی ۽ اے کتاب ذکی پرنٹنگ پریس کراچی ۽ چھاپ کنائینگ ۽ شنگ کتگ۔

نامدات

ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ، ناماء

لڑبندی

1 اولی در

1 بلوچی دستونک ۽ بنداتی دؤر

1 دستونک ۽ ربیت:

7 بلوچی دستونک ۽ ربیت:

20 بلوچی دستونک ۽ بنداتی دؤر ۽ دری لبز انکائی اثر:

27 بلوچی دستونک ۽ بنداتی دؤر ۽ بِن گپ:

44 بلوچی دستونک ۽ بنداتی دؤر ۽ سیاسی ۽ راجمانی بِن گپ:

55 دومی در

55 بلوچی دستونک ۽ دومی دؤر

55 بلوچی دستونک ۽ نیامی دؤر ۽ راج دوستی ۽ ڈیہہ دوستی

70 بلوچی دستونک ۽ دومی دؤر ۽ مہری بِن گپ

77 بلوچی دستونک ۽ دومی دؤر ۽ گہگیری رنگ

84 بلوچی دستونک ۽ دومی دؤر ۽ پنت ۽ سکین

93 سیمی در

93 بلوچی دستونک ۽ سیمی دؤر

93 بلوچی دستونک ۽ سیمی دؤر ۽ نیکر اہی در و شم

100	بلوچی دستونک ۽ سیمی دؤر ۽ چاگردی رنگ
106	بلوچی دستونک ۽ سیمی دؤر ۽ اندری مارشانی دز انگازی
116	چاری در
116	بلوچی دستونک ۽ گچینی شاعر
116	محمد حسین عنقا
123	سید ظہور شاہ ہاشمی
131	کریم دشتی
138	مراد ساحر
148	عطا شاد
159	ظفر علی ظفر
165	مبارک قاضی
182	پنچھی دَر
182	آسر
186	رہشونی کتاب
188	ماہتاک ۽ تا کبند

بلوچی دستونک ۽ بنداتی دؤر

دستونک ۽ ربیت:

دستونک ۽ تهر عربی لبزانک ۽ برورد انت۔ عربی ۽ پد فارسی زبان ۽ ایثی ۽ رنگ ۽ دزو شم گیشینگ ۽ دیم ۽ اتلگ انت۔ چه عربی ۽ فارسی ۽ اردو ۽ پد بلوچی لبزانک ۽ اتلگ۔ دستونک ۽ لبز بلدی معناء بزانت انت "نخن" یا "محبوب گفتن" بزاں گوں جنیں آدماں ٹوک کنگ۔ شعر ی گالبد ۽ دستونک یکیں وزن ۽ پیش رداں گوں بستگیں شعرانی هما بنداں گوش انت کہ ایثی ۽ یکیں معناء بزانت ۽ بونگ ہر دردی نہ انت۔ ہمک شعر آراتیں وڑے ۽ وتی جتائیں ہند ۽ بستارے داریت دستونک ۽ اولی دویں شعر پیش رد (قافیہ) گوشگ بیت، ایثی ۽ را "تلمل بند" گوش انت۔ تلمل بند ۽ رند اولی شعر چه پیش رد ۽ آجو بیت ۽ تہنادومی بند ۽ پیش رد ۽ پابندی کنگ بیت۔ ہمک شعر وتی جتائیں معنائی بستارے داریت۔ دستونک ۽ گدی بند ۽ شاعر وتی پٹام ۽ کاریت۔ ایثی ۽ را "کہر باند" گوشگ بیت۔

"غزل ۽ ردیف ۽ قافیہ پر بیت۔ لازمی نہ انت کہ ہر شعر ۽ معنادومی شعر ۽ معناء سیادی بہ کنت ۽ پہ غزل ۽ لازم نہ انت چو کہ نظم ۽ وتی بنجاہی حیال ۽ چاگرد ۽ چر ۽ بیرہ بہ کنت، بلئے وت "غزل" چی ایت؟ عربی زبان ۽ غزل بقول غوث بخش صابر زالبولانی بارواگپ جنگ انت۔ فارسی ۽ اردو زبان ۽ ایثی ۽ را پہ وتی تب ۽ چہر داتگ، نوں

غزل ہما شعر ء گفتارانی معناء دنت کہ آئی ء عشق ء عاشقی ء تزان بہ
 بیت۔ نوں بلے غزل اے تو سیپ ء ستا ء حد ء شکوہ سنگ ، عشق ء
 عاشقی ء ابید فلاسفی، تصوف، ادب، سیاسی ء راجی پنت ء سکین ء شہم
 دی غزل ء لاپ ء شروک دینت۔" (1)

پروفیسر صباد شتیاری وتی کتاب "انگریں واہگ" ء نیشہ کنت ؛
 "غزل ء اولی شرط و ایش انت کہ آئی ہر شعر (دوبند) جتائیں معناء
 بزانتے بہ داریت ء ہمے یکیں غزل ء ایدگہ شعر اں چہ جتا ء گستاہ
 بیت ء اگاں یک بندے ء غم ء اندوہ ء گپ بہ بیت گڑادگہ بندے
 ء وشی ء شادمانی ء سر حال، اگاں یکے ء اخلاق ء سکین انت گڑادومی
 ء آشوب ء سر مچاری ء وڑیں حیاں ء لیکہ اتک کن انت۔" (2)
 دیمتر آ نیشہ کنت کہ:

"غزل ء ہر لبزیک جتائیں بُن گپ ء سر جمیں فکر ء حیا لے بہ
 داریت۔ اگاں چومہ بیت گڑا "جوک" (پابند نظم) ء غزل ء میانجی
 ء تپاوت کنگ باز مشکل بیت۔ اے جبر ء من پہ ہمے ہاتر ء کنگ ء
 آں اگاں اے گو شگ بہ بیت گڑا "غزل" ء پجار گوں قافیہ (پیش
 رد) ء بیت گڑا ہمے چیز پابند نظم ء گندگ ء کیت۔ دگہ یک جبرے
 کہ اے حیاں ء (بزاں تشبیہ) رد کنت آ ایش انت کہ غزل ء ایوک
 ء مہگل ء ڈیل ء بالا، کہیب، کرام ء گیانی جنگ الم نہ انت بلکیں زندے
 ہمکر تک ء پہنات ء اڑ ء جنجال ہست انت آ ڈرست ایشی ء تہ ہوار

بہ بنت۔ ہے سبب ء ادب ء تاریخ ء غزل ء ہر دُور ء بارِ یک ء عوت ء
میںنگ۔" (3)

رحیم بخش مہرِ وتی کتاب "بلوچی دستونک (ازم ء بُن گپ)" ء یک اردو
نہشتکارے عبداللہ مراد خان خلیل ء حبرانی گیشواری ء کنان ء نبشتہ کنت کہ
دستونک ء بابت ء لس خیال ایش انت کہ ایشی ء بندات چہ "قصیدہ" ء تشبیب ء
بوتگ۔ گیشتر نگد کار اے گپ ء سراپاک کن انت کہ چہ قصیدہ ء تشبیب ء راجتا
کنگ ء ایشی ء را دستونک ء نام دیگ بوتگ۔ دستونک ء تشبیب ء نیام ء باز ہم دروشمی
دراہیت۔ اولی دوینانی بُن گپ ء مارشت یک وڑین انت۔ دوینانی تہا عشق ء
مہر، شراب ء شباب، کیف ء مستی، رنگ ء بہار ء بُن گپ پُر ارز شیں بستارے
داریت۔ ہر دُکانی دروشم ء ہیت ء مزنیں تپاوتے گندگ نہ بیت۔ (4)
اے بابت ء پروفیسر صبا دشتیاری ء گوشگ اے وڑا انت۔

"قصیدہ ء ہما بہر کہ آئی ء عشقی پر بند کتارگ بنت ایشاں ماں عربی
زبان ء "تسیب" ء ماں فارسی زبان ء "تشبیب" گوش انت۔ باز
ء خیال انت کہ ہے "تسیب" یا "تشبیب" ء وہدے جتا میں رنگ ء
دروشمے زرت گڑا "غزل" ء نام کپت بلئے اے جبر ہم منگ نہ بیت
کہ عشقی پر بند ء غزل ء نیام ء مزنیں پیر ء تپاوت ہست، آاے وڑا
کہ غزل ء ہما چیز کہ چہ ایدگہ صفتاں جتا کنت آ آئی ء سیاہگ
(Content) نہ انت بلکین شعری دروشم انت۔" (5)

دستونک ء پجار ایشی ء دروشم انت۔ دروشم ء جہت ء دستونک ء چار
پہنات انت۔ تملل بند (مطلع) رد ء پیش رد، کہر باند (مقطع)۔ جتگ دو بند (مصرع)

ء چیت کنگ ء گوں جوڑ بیت بلینے بند ء ہم دو بہر آنت اولی "مصدر" ء دومی
ء "عروض" گوش آنت۔

"روح ء گوں غماں جیڑگ ہر پاس شپ ء نارگ

آسان نہ انت درد ء سوزمان ء دل ء دارگ"

روح ء گوں غماں جیڑگ "مصدر" انت۔ ہر پاساں شپ ء نارگ "عروض" انت۔
دومی بند ء جٹک ء اولی بہر ء "ابتدا" ء دومی بہر ء "عجز یا ضرب" گوش آنت۔

"آسان نہ انت درد ء" اے "ابتدا" انت۔ "سوزمان ء دل ء دارگ" عجز یا ضرب
انت۔" (6)

"دستونک ء اولی جٹک ء" تلمل بند "گوش آنت ایشی ء دوئیں کڑی

پیش رد ء حساب ء یک بنت۔

پن ء مزواک ء من قولیگاں تو بازار ء مرو

بے انانی ء کدی ء کدی بے وار ء مرو

"مرو" رد انت، اگاں دستونک ء دوئیں بند ہم پیش رد بہ بنت

گڑا آئی ء جوان تلمل بند (حسن مطلع) گوش آنت۔ اولی جٹک ء

ابید دستونک ء دگہ دُر ستیں جتکانی ایوک ء دومی بند ہم پیش رد

بنت۔ کدی کدی دستونک ء ابید "تلمل بند" ہم بیت "کہر با

بند" ء ہم جٹک انت کہ آئی ء لچہ کار وتی پنام (مخلص) ء کار مرز

کنت۔" (7)

دستونک ء دگہ یک حسابے ء ہم بہر کن آنت۔ ایشی ء ہم سے رنگ

بنت۔ "نگریں بند"، دو دستونک ء یک شلیں دستونک۔

"نکریں بند:- بزاں ہما انت کہ یک دستونکے ء دو یا ایشی ء چہ گیش
جُنکائی ہواری ء گوں حیاں ء نکتے گیشینگ بہ بیت اے نکریں بند
گو شنگ بیت۔

دو دستونک:-

اے ہما دستونک انت کہ یکیں پیش رد ء دو می دستونک گو شنگ بہ
بیت۔ اے چوش انت کہ گیش جُنکاں چہ رند تمل بند آرگ بیت۔
اے گپ ء زانگ ہم الم انت کہ دو دستونک ء پیما سے دستونک ء چار
دستونک ء درور ہم گندگ بیت۔

یکشلیں دستونک:-

اے ہما دستونک انت کہ یک گپ ء حیا لے تیوگیں دستونک ء
سرجم کنگ بیت۔" (8)

دستونک ء دگہ یک بہرے ہم ہست انت آئی ء "دستونکی" گوش
انت۔ دستونکی ء بابت ء پروفیسر صبادشتیاری وتی کتاب "گلکار ء چکنکار" ء چُش
گو شیت۔

"دستونکی" گالی بزانت ء حساب ء "تغزل" عشقی راز ء ہلوت ء گوش
انت۔" (9)

اگاں ما بہ گوشیں کہ تغزل، نصیب ء تشبیب ہم بزانتیں گال انت ایشانی
معنا ء بزانت دوست دار ء ڈیل ء بالاد ء آئی ء نیاد ء جتائی ء جاورانی درشانی انت گڑ ارد
نہ انت۔

پروفیسر صباد شتیاری وتی کتاب "گلکار ۽ چکنکار" ۽ "دستونکی" ۽ توسیپ ۽ کنت کہ دستونکی دوست دار ۽ یات ۽ آئی ۽ جتائی ۽ دُوری ۽ گوشگ بیت۔

"گوش آنت کہ دستونک ۽ بُن ۽ بیہہ دوستار انت۔ ہے دوستار ۽ کہیب ۽ کزام، گوناپ ۽ دروشم، ڈیل ۽ بالاد، ملگ ۽ چمگ، نیاد ۽ جتائی ۽ واہگ ۽ آس ۽ سچک ۽ برجگ ۽ چہ ہما تاہیری ۽ ابیتکی ۽ باہند کہ دل نہ زانت ۽ پداچہ، ہمیشانی شتم ۽ لچہ ۽ رنگ ۽ دانگ ۽ بے درور ۽ ہزار دروریں اسلوب ۽ درشان ۽ زرشان کنگ ۽ نام "دستونکی" انت۔" (10)

دستونک ۽ دو بنیادی چیزانی بیگ الہی انت۔ یکے نگدکاری زبان ۽ "ایمانیت" گوش آنت، دومی ۽ "وحدت تاثر"، چونہا لچہ ہر رنگ ۽ بیت آئی ۽ حبر سچک ۽ کنگ ۽ بدل ۽ گول اشارہ ۽ بزاں "ایمانیت" ۽ کنگ بیت گڑا شعر ۽ سک ڈولدار کنت۔

دستونک ۽ "وحدت تاثر" بہ بیت بزاں سرجمیں دستونک ۽ اثر ۽ رنگ یک وڑ ۽ یکشل بہ بیت ۽ وتی جتا جتائیں گال ۽ فکر ۽ بزانت ۽ ہوار انگت ماچہ آئی ۽ انچیں اثرے بہ زوریں کہ شنگ ۽ شانگ مہ بیت، ہمیشی ۽ دزانگاز (اظہار) گوش آنت۔

دیتر اصباد شتیاری یک زانت کارے کولنگ ووڈ ۽ حبرانی گیشواری ۽ چوش کنت۔ "نوں گپ الیش انت کہ غزل ۽ بندات کدی بوتگ؟ کئے ۽ کنگ؟ اے بابت ۽ ہم زانکارانی وڑ وڑیں حیال ۽ لیکہ دیما اتلگ انت۔ اے زانگ ہزدری انت کہ غزل فارسی ادب ۽ دین انت ۽ لہتے

شوباز کار ۽ پوکارانی گوشتگ انت کہ ایشی ۽ بگج کار ایران ۽ شاعر
 رود کی انت۔ اشانی حیال ۽ آئی ۽ پیش فارسی ۽ قصیدہ ۽ دود بوٹگ ۽
 غزل ۽ نشان مارا گندگ ۽ نئیت۔ ہے حاترا شوباز کار رود کی ۽ غزل ۽
 بِن پیروک گوش آنت ۽ آئی ۽ رتبہ ۽ بالاد ۽ مٹوک انت پمیشکا فارسی
 شاعر عنصری گوشتیت؛

غزل رود کی وار نیو بود

غزل ہائے من رود کی وار نیست۔" (11)

دستونک گوش کی یک مزین ازمے ۽ ایشی ۽ بنیاد چہ عربی ۽ بوٹگ کہ عربی ۽
 شعری تہر قصیدہ ۽ دراتلگ۔ فارسی ۽ دستونک ۽ ربیت سک باز دیروئی داتگ۔
 ایشی ۽ ازمی ۽ بِن گپئی تک ۽ پہنات شاہیگان کتگ انت۔

بلوچی دستونک ۽ ربیت:

بلوچی نوکیں شاعری ۽ کلبیں تہراں نامدار ترین تہر "غزل" انت۔ غزل
 ۽ لبزی معنہ بنانی باروا گپ جنگ انت۔ دگہ یک معنہ ٹرس ۽ وہد ۽ چہ آسک ۽
 دپ ۽ دراتلگیں کوکار یا چیہال ۽ غزل گوش آنت۔

بلوچی ۽ غزل ۽ واستہ "دستونک" ۽ گالبد رواج گپتگ۔ اے بابت ۽
 پروفیسر صباد شتیاری وتی کتاب "گلکار ۽ چکنکار" ۽ نبشتہ کنت۔

"بلوچی ۽ اے گال پہ "غزل" ۽ رواج گپتگ بلے دنیا ۽ لہتیں مردم
 پہ لچہ ۽ اے تہر ۽ "غزل" نبیس انت۔ لہتیں "گزل" ۽

ہتیں "گال" کارمرز کنت بلئے گالوار ء بزانت ء باندات ء

دستونک گوشے پڑاہ پھنات ء ڈولدار ترانت۔" (12)

سید ہاشمی ء کہ پہ غزل ء دستونک ء گال بند دیمیا آؤرتگ۔ وتی نبشتانک "گال،

غزل، دستونک "ء گوشت:

"جھدوں بوتگ کہ پہ ہے نوکیں غزل ء بلوچی گالے شوہاز بہ کنناں
کہ "بلوچی غزل" ء بزانت ء سرجم بہ کنت بلئے من ء چوشیں
شر رنگ، وش زیمبر ء مزن بزانتیں گالے دست نہ کپت کہ آ
"غزل" ء جاگہ ء کار بہ دنت۔ ہے بزانت ء کہ غزل گوں جنین ء
سیادی کنت یا چہر و گیشتر لچہ ء جنت وت انچیں چیزے کہ آئی ء جنین
ء درور گوشگ بوت کنت۔ ہمیشکہ من لچہ وتی دیمیا یرکت چہ آئی ء
سمبہگ ء چیزاں چہ "غزل" نام ء درگیجگ ء جھدکت نوں من چار
ات کہ اے رنگ ء "غزل" گوشی ء ہر دو بندانی بزانت جتا
انت۔ گوں یکیں چیز ء سیادی نہ کنت اے رنگ ء منی زرد ء من ء
گوں بلوچ جنین ء دستونکاں دلگوشکت۔" (13)

دستونک چوناہا مہرگ ء دانگ ء کما تگیں سہتے کہ جنین آدم ءے وتی دست ء بند
انت۔ دیمتر اسید ظہور شاہ ہاشمی وتی جبرانی گیشٹواری ء اے وڑ کنت۔

"دستونک بزوں مہرگ ء دانگ انت کہ جنین آدم ءے وتی دستاں

بند انت۔ اے مہرگ ء دانگ باز رنگ ء بنت بلئے ہمنچورنگ ء گوں

رد ء بند ء یک دستے ء انت دومی دست ء ہم ہے رنگ ء تاہے آ

دست ء جتک جوڑ بیت۔ پداہر یک جتکے وتی جتاہیں راستیں رنگے

انت۔ انچوش کہ "تلمل بند" بگر دانکہ "کہر باند" ء بہ رس انت۔
ہے رنگ ء ہر دو بند وتی جتائیں رنگے دار انت ء وتی جتائیں بزانت ء
وتی پادانی سراوت اوشت انت۔ گوں اے گپاں دُزست پداہم بند
انت، اے رنگ ء من غزل ء نام دستونک ایرگت۔ چوناہا عربی ء
گال "نظم" ء چند ہم کماہگ ء گوش انت کہ پہ ایشی ء "لچہ" ء گال
ہے بزانت ء زورگ بوتگ۔" (14)

سید ظہور شاہ ہاشمی ء گوشگ انت کہ پہ دستونک ء "گال" ء لبز ناچ ڈول ء بزانت نہ
دنت اے زورگ مہ بیت "دستونک" چہ دُزستاں شر تر انت۔
غزل ء تہر کہ بلوچی لبزانک ء اتلگ بلوچی ء وتی چند ء نہ انت بلکیں اے
یک در آمدیں تہرے۔ بلوچی لبزانک ء چہ فارسی ء اتلگ یا کہ اردو ء اے بابت ء
پروفیسر صبادشتیاری ء گوشگ چو اے وڑا انت۔

"منی وتی چند ء خیال انت کہ اے دین اردو نیگ انت پرچا کہ بلوچی
ء ہما شاعر اں کہ غزل گوشگ چہ آہاں گیشتر ہما انت وتی شعری زند
اش بگچ گوں اردو پر بند اں گنگ۔" (15)

دستونک بز اں غزل دُزستاں پیش بلوچی شاعری ء بندات کئے ء گنگ؟
اے بابت ء زانکارانی وڑ وڑیں خیال ء لیکہ دیما اتلگ انت۔ پروفیسر صبادشتیاری ء
گوشگ انت کہ:

"لہتے مردمانی خیال انت کہ غزل ء رنگ چہ دُزستاں ساری جام
دُرک ء پر بندانی تہا گندگ ء کیت۔ پہ دلیل ء تجربہ کاریں واجہ
کارے ء جام دُرک ء اے شعر داتگ،

من گنوکاں گوں دل ء جیڑاں
 دل گنوک انت گوں منا جیڑیت
 دیمتر ء آنبشہ کنت کہ

”منی جند ء خیال انت کہ جام دُرک ء گورا غزل ء شوہاز کنگ گیشی
 ئے پر چا کہ اے گپ ہچ وڑا تچک نہ انت۔ اے دژ منی ء سبب ایش
 انت کہ مئے بز اہندگ غزل ء عشقی پر بندانی میانجی ء پیر ء تپاوت ء
 کشک کش انت نہ کن انت۔“ (16)

وتی جاہ ء راست انت کہ جام ء گورا غزل ء ربیت نیست بلئے آئی ء شاعری ء
 غزل ء لذت ہست۔ صباد شتیری ء اے لیکہ راست انت کہ جام دُرک ء شاعری ء
 غزل ء رنگ ء دژوشم گندگ بنت۔ سید ظہور شاہ ہاشمی وتی کتاب ”بلوچی زبان و
 ادب کی تاریخ“ ء تہاپہ بلوچی ء اولی غزل گو شین شاعر بابا ملنگ شاہ ہاشمی انت۔ چہ بابا
 ملنگ شاہ ہاشمی ء دستونک گوشی ء رواج کپیت۔ چوشکہ بابا ملنگ شاہ ہاشمی ء بندات ء
 اردو ء شاعری کنگ گڑا اے تہر بلوچی ء چہ اردو ء نیمگ ء اتلگ۔ سید ظہور شاہ
 ہاشمی ء اے گیاں واجہ فقیر شاد وتی کتاب ”دزپشوکیں سہیل“ ء ملیت ء چوش
 گو شیت؛

”چہ 1950 ء ء پیش لچہ کاری ء یک ء دونام ہست کہ آہاں بلوچی ء
 دستونک گوشنگ۔ اے نامانی تہایک پدرا میں نامے بابا ملنگ شاہ ہاشمی
 نیگ انت۔ آئی ء کساس 1922 ء ء دستونک گوشنگ بندات کنگ۔
 اگاں ما بہ گوشین کہ بابا ملنگ شاہ ہاشمی اولی دستونک گوشین لچہ
 کار انت گڑا مار دنہ ہیں۔“ (17)

ملنگ شاہ ہاشمیء نام داریں دستونکے چو اے وڑا انت۔

"من مراں قبر ء منی نیگ ء چوک ء چار راہ ء کن ات
گریوگ ء بدل ء منیگ ء چاپ ء نازینک ء جن ات
من مرتگاں شتا زندگ ات بزانا ات احوالاں شے
من ء قبر ء کن ات یا و سازاں سرکن ات" (18)

بلوچی زبان ء نامداریں شرگدار ء لچہ کار کریم دشتی تاکبند "بزمش" ء وتی
گلگدار ء اے گپ ء پد رکنت کہ ملائی دؤر ء دستونک ء رنگ ء تام بوتگ۔ آئی ء
اشارہ ہما دؤر ء مستریں لچہ کارانی نیمگ ء بوتگ۔ فقیر شاد "درپشوکیں سہیل" ء آئی
ء گپانی گیشواری ء کنت۔

"ادا من کریم دشتی ء گپانی رند گیری ء کناں نیم عہدی دؤر ء مہری
لچھے کہ ملا عڑت پنجگوری نیگ انت آتا نسری دستونک ء رہند ء انت
چوش کہ ایشی ء ردوتی جاگہ ء برابر انت پمشیکا پیش رد ء کمزوری
ہست کہ مٹ ء بدل کنان ء کنگ۔ اے دستونک ء رہند ء
پر بستگیں مہری لچھے گوشگ بوت کنت بلے من ایشی ء کا ملیں
دستونکے گوشت نہ کنان۔" (19)

"زمزمل رچوکیں مہراں لال اش کہیبی تاب کنت
بروان اہل ء پہ سپاہ چو نوک تریں ماہان کنت
آسکی خماریں دیدگاں عاشق ء خون وار کنت
پونزے گوں لاہوری کجاں سبزے پہ رنگے مان کنت

لال ۽ لباں مُروادیں مثل ۽ حقیقاں رنگ کنت
 طوطی شکرہاں زبان دُرج ۽ تلاہیں گوانک کنت " (20)
 نیم عہدی دؤر ۽ مُلافاضل ۽ یک بتلے کہ سرجم ۽ دستونک ۽ رہند ۽ انت۔ فقیر شاد ہے
 گپ ۽ وتی کتاب "درپشویں سہیل" ۽ جنت۔

"من ۽ مُلافاضل ۽ یک انجیں "بتلے" دست کپتگ کہ منی کمزوریں
 زانت ۽ زانگ ۽ رد ۽ اے سرجم ۽ کالمیں دستونکے ۽ ماں ایثی ۽
 دستونک ۽ ہما دُستیں لوٹ (زخاف) کہ پہ یک کالمیں دستونکے ۽
 واستہ ۽ پکار بہ بنت ہست انت۔ انچوش کہ تملل بند (مطع) رد ۽
 پیش رد، وزن، کہربا بند (مقطع) وتی جاگہ ۽ برابر انت۔ منی نز ۽ اے
 ماں نیم عہدی دؤر ۽ بلوچی لبزانک ۽ دستونک گوشی ۽ مستریں درور
 انت۔" (21)

"دیر سریں رُنگرہاں گر انت پیل ۽ سے ۽ چار
 سُست بنت بیم ۽ رہ بُریں گامانی شہار

میگاں بینگ وپس انت ۽ تاہا پاں کنئیل
 سر زہاں پادمال کن انت دِنگیں نر مزار

سجویں زند ۽ کس نہ کنت امروز ۽ سنیل
 آسری ہمراہ نہ بنت چار روچی بہار

ہیلہاں لڈوک ۽ شگالاں فاضل پہ تنیل
 لیڑوئی تزامپولاں نہ دار انت سی ہزار" (22)

دیترے فقیر شاداے دستونک ء بابت ء وتی گیپانی گیشواری ء اے وڑا کنت۔

"چہ اے دستونک ء وانگ ء اے گپ ء گیشنگ گزان بیت کہ ملا فاضل
 ء وتی دستونک کجام زبان ء دستونکانی رند گیری ء پر بستگ یا کہ کجام زبانانی
 دستونک ہمے رہند ء آنت۔ بلے منی زانگ ء زانت ء رد ء ملا فاضل ء اے
 دستونک گوں عربی ء باز لپے کار ہست کہ آ وتی دستونک ء لچہانی
 (قصیدہانی) تمل بند یا کہ اولی دوئیں بندانی پیش رداں ہمتوار (ہم قافیہ)
 کن آنت اے رنگیں دستونکاں رد (ردیف) نہ بیت ء پیش رد ء واستہ ہم
 تواریں گال زور آنت۔ چہ تمل بند (مطلع) ء رند دستونک ء چیر ء دُستیں
 جتکاں سری بندانی پیش رداں ہم تواریں کن آنت۔ انچوش کہ فاضل ء چہ
 تمل بند ء پے وتی دستونک ء ہمک جتک ء سری بندانی پیش رد ہم تواریں گنگ
 آنت مئیل، کنیل، سنیل ء تنیل آنت، چو بہ گوش کہ دستونک ء ہمک
 جتک ء سراچیری بنداناں پیش رد بیت۔" (23)

ملا فاضل ء بازیں لچہانی تہا دستونک ء اثر گندگ بیت۔ فقیر شادا دیترے اے وڑ
 گو شیت؛

"ملا فاضل ء اے دستونک ء ہمک جتک یک بتلے ہمیشہ مئے دیوانانی
 تہا ایشی ء را پے بتل کار مرز گنگ بیت۔ ملا فاضل ء بازیں لچہانی تہا
 دستونک ء اثر گندگ ء کیت۔" (24)

جہل ء دا تملیں شعرانی تہا مارا غزلیت گندگ ء کیت۔

"چار دہی ماہے دُرپشیت ماں نیلبوئیں زِر ء
 دل رگامے کہ بند وارت پے ماہیں کو تر ء" (25)

(یا)

"وپیٹگاں من ہر روج خداوند ء پتر ء
 من ہما پیراں کہ کس نہ کنت زیارت مرا"
 ملافاضل ء ہمے دستونک ء وانگ ء ماں اے لچہاں دستونک ء رنگ
 ء داب ء تپاسگ ء رند مردم پہ اے گپ ء گوٹنگ ء مجبور بیت کہ ملا
 فاضل ء دستونک گوشہ چی آئی ء لچہ کاری ء اے دگہ تہراں وش ء
 تام دارانت۔" (27)

فقیر شادوتی کتاب "درپشوکیں سہیل" ء بلوچی ء بنداتی غزل گو شیں شاعر ملافاضل ء
 کنت بلئے اے بابت ء دگہ چوشیں حاصیں پوکارے نہ بوتگ۔ گیشتریں پوکارے ء ردا
 اولی دستونک گوشیں شاعر بابا ملنگ شاہ ہاشمی انت۔ سید ظہور شاہ ہاشمی وتی
 کتاب "بلوچی زبان و ادب کی تاریخ" ء نویسیت کہ دستونک ء تہر ء بندات ماں
 بلوچی شاعری ء چہ بابا ملنگ شاہ ہاشمی ء 1922 ء بیت۔ چہ بابا ملنگ شاہ ء پیش نہ
 دستونک بوتگ نہ من اے وڑیں گپے اش کنگ۔ آئی ء کساس ہژدہ سال ء عمر ء
 1922 ء دستونک گوشہ بندات کنگ۔

بابا ملنگ شاہ ہاشمی ء دستونک مارا نبشتہ رنگ ء دست نہ کپ انت بلئے آئی
 ء مرید ء یتک داروکاں آئی ء شعر وتی سینگ ء سمبہینگ انت۔ چوش کہ بابا ملنگ
 شاہ ہاشمی یک صوفی شاعرے بوتگ ہمیشہ آئی ء صوفیانہ کلاماں صوفیانہ رنگ ء تام باز
 گندگ ء کیت۔

"بابا ملنگ شاہ کی جتنی بھی بلوچی غزلیں آج ہم تک پہنچی ہیں وہ سب
 کے سب ان کے عقیدت مند مریدوں کو زبانی یاد تھیں اور عقیدت

مندانہ طریقے پر گایا کرتے تھے چونکہ اکثر گانے والے ان پڑھ ہوا کرتے تھے اس لیے ان میں کئی غفلت واقع ہو گئیں۔ یہ بات یقین سے کہی جاتی ہے کہ ان کی غزلیں فنی اعتبار سے بھی مکمل تھیں چنانچہ آج جو خرابیاں ان میں گانے والوں کی طرف سے واقع ہوتی ہیں وہ با آسانی پہچانی جاتی ہیں اور ان کی اصلاح کی جاسکتی ہے۔" (28)

بابا ملنگ شاہ ء دستونک اگاں ہرچ وڑاچکاسگ بہ بنت آجوانیں دستونک آنت۔ ایشانی تہا گالوار ء ردی ءے بیت گڑا اے چہ گشندہانی سوب ء بیت ، گشندہ ناواندہ بوتگ آنت۔ چونہا بابا ملنگ شاہ صوفی شاعرے بوتگ۔ آئی ء ہرچ شعرے کہ دست کپیت ایشانی تہا گواچنی عشق ء مجازی عشق ہر دو بینانی دروشم گندگ ء کیت۔

"بابا ملنگ شاہ ء گورا گواچنی ء درانگازی صورت ہم جوانی ء گندگ بیت۔ اے تک ء آئی ء دُڑا ہیں شعر رسول ء عشق ء ادار کی زند ء اسرار ء پھیمان ء بابت ء آنت۔ آسرپد بوتگ کہ اے دنیا ء ایشی ء زند دوروچی انت پمیشکہ ایشی ء سرا آئی ء بھیسہ نہ گنگ۔ وتی شاعری ء وسیلگ ء مہلوک ء اسرپد کنائینگ ء جہد گنگ کہ اے ادار کی زند ء سرا پھر مہ بندات بلکیں دائمی زند ء بابت ء بہ جیڑ ات۔" (29)

آئی ء شاعری ء صوفیانہ رنگ ء بابت ء رحیم بخش مہر وتی کتاب بلوچی دستونک ء نبشتہ کنت۔

"چوشکھ بابا ملنگ شاہ ۽ سیادی گوں "سادات" ۽ ٹک ۽ انت ۽ پیری ۽ مریدی راہنداں گپتگ ات پمیشکھ مارا آئی ۽ شاعری ۽ تصوف ۽ رنگ گندگ ۽ کیت۔" (30)

" ہر کس ۽ شگر خدا ۽ نیست آ انسان نہ انت
راست من راست گوشاں آ بندہ ۽ رحمن نہ انت

ہر کس عشق ۽ محمد نہ داریت دل ۽
قسم اللہ نیگ انت آ جنت ۽ حق دار نہ انت" (31)

"بابا ملنگ شاہ ۽ رواج دا تگلیں بلوچی دستونک 1950ء دہک ۽ گوں
نوکیں بلوچی شاعری ۽ بندات ۽ نوکیں تہر ۽ صورت ۽ بلوچی زبان
۽ بہر جوڑ بوت۔ دہ سال ۽ کسانیں مدت ۽ رند بازیں شاعرانی اے
نیمگ ۽ دلگوش دینگ ۽ گوں وتی بنداتی سپر ۽ برگ ۽ ابید اوشت ۽
دیمروی کنان بوت۔ اے تہر بلوچی شاعری ۽ نوک ات بلئے ایشی ۽
ربیت ایندگہ زبانانی تہا محکمیں صورت ۽ ہست ات۔ بلوچی
شاعران گوں حاصیں دلگوشی ۽ ساچشتی زور ۽ توان ۽ بلوچی زبان ۽
دستونک ۽ ہنڈال ایرکت انت۔ بلوچی دستونک ۽ بون گپی سرشون ۽
شاہگانی ۽ نمونگ ہست انت بزاں راجمانی جیڑہ ۽ میان استمانی اڑاند
، مہر ۽ محبت ، تصوف نیکراہ ۽ انسانی زند ۽ چست ۽ ایرانی دزو شم
بلوچی دستونک ۽ بنداتی زمانگ ۽ وتی دامن ۽ جاگہ داتگ
انت۔" (32)

وہدے 1942ء زمانگ ء ہما شاعر اا کہ بلوچی شعر ء گوشگ بناکتگ ء آہانی
 تہا محمد حسین عنقا ء میر گل خان نصیر ء آزات جمال دینی ء نام گرگ بیت۔ دومی نیمگ
 ء محمد قاسم ہوت ء قاضی عبدالرحیم صابر ء دوست محمد بیکس ء اسحاق شمیم ء وڑیں اردو
 شاعری کنوکیں شاعر ہم بلوچی ء نیمگ ء دلگوش بوت انت۔ دیمتر اشاعرانی دگہ
 رمے ہم دیماتک کہ ایشانی تہا اسماعیل ساجدی ء اسماعیل ممتاز ء محمد حسین عاجز ء محمد
 حسین تاج ء احمد زہیر ء احمد جگر ء دگہ بازیئے۔

اے دُرستانی بلوچی شاعری ء نیمگ ء دلگوش ء سبب ریڈیو پاکستان کراچی
 ات۔ دیمتر اماہتاک ء تاکبذانی چھاپ شنگ بونگ ء بلوچی دستونک ء دیمروی کنگ ء
 موہرست۔ اے بابت ء صباد شتیاری وتی کتاب "گلکار ء چکنکار" ء نیشہ کنت۔
 "1950ء رند و ہدے بلوچی ماں ریڈیو ء ماہتا کانی تہا نیمگ ء وانگ
 بیت گڑا ہے دُور ء مارا لہتیں دستونک گوش گندگ ء کیت۔ ایشانی
 حرکت ء اہمیت چوش جوڑ بیت کہ بازیں حرابی ء ابید مارا دوسے
 جوانیں دستونک گندگ ء کایت۔ چوناہا اے دُور ء دُراہیں لچہکاری
 گوں دستونک ء ہوار درآمدیں ادب ء گیرگانی انت آئی ء گاجیل ء
 بے تائیں دستونک باز انت۔ بلئے لہتیں جوانیں دستونک گوش ہم
 مارا گندگ ء کایت۔ انچوش کہ حکیم حقلو ء دوست محمد بیکس ء اسحاق
 شمیم ء ایندگہ۔ چوناہا قاضی عبدالرحیم صابر ء محمد حسین عاجز ء ہم
 لہتیں دستونک گوشگ بلئے آہانی تہا ہما تام ء شیر کنی نیست کہ بُرز ء
 لچہ کارانی دوسے دستونکانی تہا مارا گندگ ء کیت۔" (33)

بلوچی نوکیں شاعریء رُست ءِ ردوم ءِ بندات چہ میر گل خان نصیر ءِ
 بیت۔ میر گل خان نصیر بندات ءِ اردو ءِ شاعری کنت بلئے رنداماتی زبان ءِ شعر پر
 بندیت۔ میر گل خان نصیر یک راج دوستیں بلوچ شاعرے ات۔ آدور ءِ میر گل
 خان نصیر شاعری کنت، یک پُر آشوبیں زمانگے بیت۔ ہمیشکہ آئی ءِ شاعری ءِ ڈاہ ءِ
 شور ءِ کوکارے ڈولیں رنگ گندگ بیت۔

"نصیر ءِ شاعری طوفان ءِ گرنده
 جتائیں گیر یک رہند ءِ رنده

نه گوں پلاں بهار ءِ منیل داریت
 نه گوں مہگونگاں نشت ءِ نیادے" (34)
 "بقول ءِ اکبر بار کزئی نصیر بنیات ءِ یک نظم گوشیں شاعرے ات۔
 دستونک کدی ہم آئی ءِ تب ءِ نہ کپتنگ ات۔ آنوکیں شاعرے
 بلئے آئی ءِ بلوچی شاعری ءِ ریتان ءِ ڈلگ چار نہ کتگ۔ آئی ءِ نوک
 رنگی ءِ ریشگانی تھا کوہن رنگی (Classiciac) ءِ حون سُر ان
 انت۔" (35)

میر گل خان نصیر ءِ رند آرات جمال دینی ءِ محمد حسین عنقا ءِ وتی شاعری ءِ
 بندات کت۔ میر گل خان نصیر ءِ آرات جمال دینی ءِ وتی شاعری ءِ بلوچ راج ءِ راجیک
 جہتی ءِ تپاکی ءِ سکین داگ۔ آوتی راج ءِ را و پتگیں واب ءِ پادکنگ ءِ انت۔ میر گل
 خان نصیر ءِ شاعری ءِ چہ اندری مارشتاں گیش راجی اصلاحی رنگ گندگ بیت۔ محمد
 حسین عنقا ءِ ہم بندات ءِ فارسی ءِ شاعری کتگ۔ آئی ءِ شاعری ءِ تب ءِ منیل
 سر جمیں دیوان "رحیل کوہ" ءِ گندگ بوت کن انت۔ ہمیشکہ آشاعری ءِ رپک ءِ ہنر ءِ

ہم بلدہ زانکار آت۔ وہدے محمد حسین عنقا بلوچی شاعری ۽ بندات کت گڑا آئی ۽ دستونک ۽ را محکمیں دڑوشے دات۔

"میر محمد حسین عنقا لچہ ۽ بدل ۽ دستونک ۽ نیمگ ۽ حاصیں دگوش
دات ہے سوب انت کہ بلوچی دستونک ۽ بنیدانی محکم بوئگ ۽
جو انیں در ۽ وسیلگے پچ بوت۔ (36)

محمد حسین عنقا بلوچی زبان ۽ شاعری کنت گڑا آئی ۽ شاعری ۽ در آمدیں اثر
گندگ نہ بیت۔ بلے گالوار ۽ اثر کے گندگ ۽ کیت۔

"محمد حسین عنقا شعری زبان ۽ یک ۽ دو گالوارانی شریدار بوئگ ۽
بُنی سوب ایش انت کہ آ اسکول ۽ نوبتاں مچھ ۽ بوئگ۔ اود ۽ زبان
سک ہور تو ر بوئگ۔ کچی، پچگوری، بڑا ہوئی، قلاتی دگہ جاگہانی
گالوار ۽ گپ کنوکیں مردم جہہ مندات انت۔" (37)

دیتر اہے کاروان ۽ محمد قاسم ہوت، عبدالرحیم صابر، عبدالکیم حقلو، آدم
حقانی ۽ دگہ لہنتیں ہوار بنت۔ دستونک گشی ۽ ربیت ۽ گیشی آہان بیت ۽ ایشانی
دستونکانی تہادری زبانانی اثر باز پد انت۔

1950 ۽ بنا بوئگیں بلوچی دستونک ۽ اے شست سال ۽ سفر ۽ نہ تہا ازمی
۽ بُن گپی، لسانی ۽ سیستی دڑوشم ۽ مزن دیروی کتگ بلکیں پہ فکر ۽ خیال ۽ جزبگ ۽
مارشت ۽ رداپہ و تاجتائیں رنگ ۽ پچارے ودی کتگ۔ اے در آمدیں تہر ۽ بلوچی
زبان ۽ وتی ساچستی توان ۽ ابرمی داد ۽ صلاحیتانی برکت ۽ انچوت ۽ بلوچی شعری تب
۽ گول ہمگر نچ کتگ کہ ہچ وڈازانگ نہ دنت کہ اے تہر بلوچی ۽ وتی نہ انت۔

بلوچی دستونک ۽ بنداتی دؤر ۽ دری لبز انکانی اثر:

بلوچی نوکیں شاعری ۽ بنداتی دؤر ۽ کلیں شاعران بلوچی ۽ شاعری کنگ ۽ پیش دری زبانان شاعری کنگ۔ ایشانی تہامیر گل خان نصیر، محمد حسین عنقا، آزات جمال دینی، دوست محمد بیکس ۽ ایندگہ گیشتریں شاعر یا و اردو یا فارسی زبان ۽ شاعری کنگ ۽ ات آنت۔ و ہدے آہاں دیم بلوچی ۽ نیمگاترینت گڑا آہانی علمی ۽ فکری پڑور ۽ فارسی ۽ اثرات ہست ات۔ اے اثر نہ ایوک ۽ لبزانی رنگ ۽ ات بلکیں صنفی حساب ۽ ہم ہست ات۔

پروفیسر صبادشتیاری وتی کتاب "گلکار ۽ چکنکار" ۽ نبشتہ کنت۔

"بلوچی دستونک ۽ ربیت ۽ باروا اے گپ ۽ تچک کنگ الم انت اے لچھی تہر بلوچی ۽ وتی نہ انت بلکیں اے در آمدیں تہرے انچوش کہ ماں اردو ۽ چہ فارسی ۽ اتلگ ہے پیماں بلوچی ۽ یا چہ فارسی ۽ اتلگ یا چہ اردو ۽ مستریں توجیل ایش انت کہ بلوچی دستونک گوشیں لچہ کاراں چہ وتی ماتی زبان ۽ پیش یا فارسی یا کہ اردو ۽ وتی دل ۽ باہند در شان کنگ ات۔" (38)

اگاں ما بنداتی دستونک گوشیں شاعر بابا ملنگ شاہ ہاشمی ۽ شعران بہ چاریں گڑا مارا اے اثر پہک تچکیں رنگ ۽ گندگ ۽ کیت انت۔ بابا ملنگ شاہ ہاشمی ۽ گور اردو ۽ اثر شتریں وڑے ۽ گندگ بیت۔ اردو ۽ اثر ۽ نشان ارزانی ۽ پولگ بوت کن انت۔

"بلوچی دستونک ۽ اولی شاعر بابا ملنگ شاہ ہاشمی انت و ہدے کہ ما آئی ۽ شاعری ۽ سر اے زبانانی اثر ۽ تپاس کنیں تا آئی ۽ شعری در شان ۽ تچک ۽ اردو شاعری ۽ رنگ گندگ ۽ کیت چوش کہ بابا ملنگ شاہ

ہاشمی ء شاعری ء گیشٹریں بہرے نیکراہی ء صوفیانہ رنگ ء چاگرد ء
 تزیت ہمیشہ آئی ء شاعری ء لہز ء جوڑشت گندگ ء کابنت کہ اے
 رنگیں لہز نیکراہی فکر ء خیال ء گوں سیادی دارانت۔ پہ درور ء اے
 لہز ء جوڑشت آل بہ گندات پہک ء اردوزبان ء اثر مندی ء نشون
 دینت ، لب ، قبر ، طلسمی جادو ، مداری ، فرق ، فقط ، افسوز ، چوک
 مساڑ ء دگہ بازیں۔" (39)

بابا ملنگ شاہ ہاشمی ء اردو جت بوتگ ء مستریں سبب ایش انت کہ بندات ء
 آئی ء اردو شاعری کتگ پدا بلوچی ء نیمگ ء اتلگ۔

"بابا ملنگ شاہ ہاشمی چماہاں یکے بوتگ کہ آئی ء بندر اردو شعر پر

بستگ۔" (40)

بابا ملنگ شاہ ہاشمی ء شاعری ء مزنیں مدتے ء رند و ہدے بلوچی نوکیں
 لہز انک ء بندات بیت گڑا شاعری ء بنداتی نام میر گل خان نصیر نیگ انت کہ دیم
 کیت۔ میر گل خان نصیر ء ہم وتی شاعری ء بندات چہ اردوزبان ء کتگ۔ میر گل
 خان نصیر ء رند ء اردو شاعری یلہ داتگ ء بلوچی شاعری ء نیمگ ء دلگوش بوتگ۔
 آئی ء کلاسیکل بلوچی شاعری وننگ ء ہمائی ء اثر ء شعر نبشتہ کتگ۔

"بلوچی میں شاعری کرنے سے میر گل خان نصیر کا جذبہ شعر گوئی

بہت تیزی سے ابھرا۔ انھوں نے دیکھا بلوچی ان کے خیالات،

جزبات اور سیاسی مقاصد کے لئے آسان ترین زبان ہے۔ نصیر کو

بلوچی کلاسیکل شاعری کے محاسن اور کمال کا اندازہ ہے۔ انھوں نے

نہایت ہی انہماک سے اس قیمتی ورثے کا مطالعہ کیا۔ اسی سے میر گل

خان نصیر کی شاعری نکھرتی گئی۔ ان کے خیالات کے اظہار میں

نہایت ہی وسعت و گہرائی پیدا ہوتی گئی۔" (41)

پروفیسر واحد بزدار گوشتیت کہ میر گل خان نصیر چہ میر یوسف عزیز مگسی ء
چہ دگہ بازیں نامی نہیں شاعر اں متاثر بوتگ۔

"میر گل خان نصیر شروع میں اردو شاعری کرتے تھے اردو

شاعری کے حوالے سے مولانا حالی، علامہ اقبال، غالب، جوش اور

مولانا ظفر علی خان سے متاثر ہونے کے علاوہ میر یوسف عزیز مگسی

سے بھی متاثر نظر آئے تھے۔" (42)

محمد حسین عنقاء ء و تی شاعری بناکت گڑا آئی ء بلوچی ء پہک ء ذگریں ء

محمیں دستونک بکشات۔ محمد حسین عنقاء ء ہم بندات ء فارسی ء اردو زبان ء شاعری
کتگ۔ آئی ء شاعری ء سر جمیں دیوان ء نام "رحیل کوہ" انت۔

"عنقائبند ء یک سیاسی سرو کے ات بلئے سیاست ء ہمارا ہی ء آئی ء تھا

شاعری ء سنج ء واہگ ہم ہست ات ء بلوچی ء نیمگ ء دگوش بوتگ

ء پیسر فارسی شاعری ء رپک ء ہنراں جوانی ء بلد ات۔ ہمیشکہ

وہدے بلوچی ء نیمگ ء دگوش بوت تا دستونک ء وڑیں نوکیں

تہرے ء راگوں و تی شاعرانہ کمال ء بنداتی زمانگ ء سوگو ء محمیں

دروشنے دیگ ء و تی وس ء واک ء گوں کار بست انت۔" (43)

آزات جمال دینی ء و تی ماتی زبان ء شاعری بندات کت گڑا دستونک ء گیش

لچہ گوشہ ء نیمگ ء دگوش دات۔ آآزات لچہ ء بن ہشت ء ایر کنوک انت۔ آآزات

جمال دینی ء شاعری ء بابت ء غلام فاروق "نوکیں تام" ء غبشتہ کنت۔

"آزات جمالدینی ء شاعری ء میر گل خان نصیر ء رنگ ہست
 انت۔ بلئے تکنیکی سنگانی پد رانی ء بلوچی ء نوکیں آزاد لچہ ء بن ہشت
 ایرکت۔ آئی ء غزل ء لچہ ہر دو بینانی تھا قومی ء سیاسی رنگ ظاہر
 انت۔ آئی ء زبان سادگ ء آسان انت ڈنی زبانانی اثر کم تر انت۔"
 (44)

"میر عیسیٰ قومی، عبد الرحیم صابر، محمد حسین عاجز، حکیم خدائے رحیم ء
 جمعہ کلاچی ء شاعری کو نہیں شاعری ء رنگ ء انت۔ مذہبی لیکہ ء تام
 زیات انت۔ ایثانی تہا فارسی ء عربی زبانانی اثر سک باز انت۔" (45)
 "منزل عشق سک خطرناک انت
 تہل بسیار اگرچہ چالاک انت
 تو مئے محرم کدی نہ بے ظاہر
 سینہ تئی چہ کینگ ء ناپاک انت" (46)

عبد الرحیم صابر ء شاعری ء اردو فارسی ء اثر سک باز انت۔ ہے وڑا آدم
 حقلو ء شاعری انت۔ اے بابت ء رحیم بخش مہر وتی کتاب "بلوچی دستونک" ء نبشتہ
 کنت۔

"حقلو ء گورانہ تنہا زبان ء جہت ء اردو فارسی ء اثر گندگ بیت۔ بلکیں
 آئی ء خیال ء مارشت ء ہمراہی ء ہے زبانانی ترکیب ء جوڑشت ہم تچک ء
 بلوچی ء جاگہ داگ انت۔ آئی ء شاعری ء چوشیں بے شماریں لبز ء
 جوڑشت، شبین ء چیدگ گندگ ء کیت کہ بلوچی ء نہ انت چوش کہ
 آنکے، شبے، نیم مرغ، بسمل، فگار، صیاد، نادر جر کنوک، خویش، مشت

خاک، بجکم لولاک، نصیحت، خوبان، نرگس، زلف پریشان، افوج،
 مشرب، درگاہ لطف خدا، نفرت داور، قصر و ماڑی بوس و کناس، غافل،
 خواب خرگوش، آداب گفتگو، غلیظ، زہرہ و مشتری، لجمیضیں، طبع فراق
 چہرہ، امید، آبرو، کرہ نارال، درحقیقت ء دگہ باز لہزانت کہ آئی ء وتی
 شاعری ء جاگہ داتگ انت۔" (47)

آدم حقانی بنداتی سزپ ء شاعران ہوار انت۔ آئی ء شاعری ء کتاب ء نام
 ”دزون“ انت آئی ء لچہ ء دستونک ہر دُک پر بستگ۔ آئی ء گالانی مستریں رنگ
 کلاسیکی انت بلے دری لہزانا پُر انت۔

"موکل انت واب رخصت انت آرام نون ترا
 زانگ پر کت اٹکلاں بال کرت اچ سرا

زردی نوداں کمر بستہ گوں سیاہیں جمبران
 گروک ء شہم شہمات انت گوں رعدی گراگں مرچی

مچار آدم گمش ہالاں پدا یاتاں گگیج لال ء
 اے حقانی تمنائیت ترا بیانیت دل ء پرچی" (48)

آدم حقانی ء شاعری ء فارسی ء اردو لہزاسک باز انت۔ آدم حقانی ء شاعری ء دری
 لہزانی اثرات ء بابت ء غنی پروازوتی کتاب "نوکیں راہ" ء نبشتہ کنت۔

"آئی ء (آدم حقانی) شاعری ء جاگہ جاگہ عربی ء فارسی زبانانی لہزہ ء
 ترکیب گندگ بنت کہ چریشی ء آئی ء زبان ء پہکی اثر مند مالوم

بیت۔ چو کہ یارب کریم، کردگار، برقرار، بے شمار، تاجدار، حصار،

برنترء دگہ ہے ڈولیں لبز" (49)

اے کاروان ء بلوچی زبان ء مسترین غزل گو شین شاعر سید ظہور شاہ ہاشمی
ہم گون انت کہ آئی ء بلوچی شاعری ء پہ تکنیک ء پہ لبز مز نہیں بدلی ء
آورت۔ آئی ء پہنکیں بلوچی زبان کارمرز کنگ۔ کوہن ء گاریں لبز ء مثالانی
شوہازگ ء آہانی کارمرز کنگ ء رداسک باز کار کنگ۔

"سید بنیادی صورت ء غزل نویسین شاعرات آئی ء شعرانی تہاراجی

پلگاری، بلوچی دود ء ربید گانی برجہ دارگ ء بلوچی زبان ء لبز انک ء

دیروی ء بابت ء شون رسنت۔" (50)

"آ کہ پہ عومری کولان مر انت

ماہو اش پلین گورامباز گر انت

آ کہ چہ مادین راہ ء گسر انت

بے تواری ماں گیابان گر انت" (51)

سید ہاشمی ء محمد حسین عنقا اے دوین ہما شاعر انت کہ چہ بنداتی عہد ء

دڑستیں شاعر اں ایشانی شاعری ء رنگ چٹ جتا انت۔ اے دوین کہ بلوچی

دستونک ء پڑ ء شاعری کن انت گڑا پہک ء زگریں شاعری ء کن انت۔

"دریگتیں گوں تو گپ تزان مہ کتیں

بے بہائیں دلوں زیان مہ کتیں

اگاں بیزار ات ء منا چہ بلئے

اے جبر تو گوں دژمنان مہ کتیں" (52)

مراد ساحر ہم بنداتی کاروان ۽ شاعران یکے۔ مراد ساحر ۽ شاعری ۽ شریں
وڑے ۽ چار ۽ تپاس کنیں مارا آئی ۽ بنداتی دستونکانی تہا اردو ۽ اثر گندگ ۽ کیت۔ اے
بابت ۽ مراد ساحر ۽ وتی چند ۽ گوشگ انت۔

"شروعات ۽ شاعری منی ہے ڈول ۽ انت کہ آئی ۽ اردو رنگ
گندگ ۽ کیت۔ آئی ۽ سوہ ہمیش انت کہ ماوتی، ہنکین ۽ چہ
درا تکیں۔ مئے وانگ ۽ زبانان دگرات انت۔ آئی ۽ اثر مئے سرا
ہست ات انت گڑامیزاں میزاں ۽ چہ آئی ۽ اثرات ۽ من وت ۽
کشان گت۔" (53)

مراد ساحر ۽ بنداتی شاعری ۽ اردو ترکیب، چہر ۽ چید گانی کار مرزی گندگ ۽ کیت۔
بندات ۽ دستونک گوشیں شاعرانی گورافارسی ۽ اثرات باز پدربنت۔ یک
سوہ ہمیش انت کہ اے دؤر ۽ شاعری دومی دؤر ۽ شاعری ۽ تسلسل انت۔ دومی دؤر
۽ شاعری کلاسیکل دؤر ۽ شاعری ۽ چٹ جتا انت۔ دومی شاعری ۽ فارسی ۽ عربی
۽ اثرات باز گندگ بنت۔ فارسی ایران ۽ سرکاری زبان ات ۽ عربی چہ ملاحاں مدرسہ
آں دربرنگ ات۔ اے دؤر ۽ شاعری ۽ کار مرز بوؤکیں چہر ۽ شبین، تلمیح فارسی ۽
عربی رنگ ۽ ات انت۔ نوکیں عہد ۽ شاعران وت ۽ چہ اے اثران در لگوشنت نہ
گت۔

دستونک ۽ چند چوناہوت در آمدیں تہرے۔ اے تہر چہ فارسی ۽ اردو ۽
بلوچی لبزانک ۽ سر بوتگ۔ ہمیشکہ بنداتی دستونک گوشیں شاعرانی سر ۽ اے زبانانی
اثر باز انت۔ اے دؤر ۽ شاعری ۽ چہر ۽ شبین ۽ چید گانی تہا ہم دری رنگ ۽ تام باز
انت۔ شعری خیال ۽ فکر ۽ ابید شعری ربتیاں ہم اے اثر گندگ بوت کن انت۔

بلوچی دستونک ۽ بنداتی دؤر ۽ بُن گپ:

دستونک ۽ بندات بلوچی لبزانک ۽ انجییں وهدے ۽ بوت کہ نہ ایوک ۽ بلوچستان بلکیں تیوگیں دَگ ۽ جاور نہ گیگ ات آنت۔ انگریزانی دؤر ۽ بارگ ات ۽ برصغیر ۽ مہلوک آزاتی ۽ جہد ۽ ات۔ بلوچستان ۽ نوکیں شاعری ۽ بندات ہہے پُر آشوبیں زمانگ ۽ بوت۔

"لبزانک ۽ ہم مزنیں بدلی ۽ سدلی ۽ اتک۔ سرمایہ دار نظام ۽ برخلاف ۽ سیاسی پڑ ۽ ہم توار چست کنگ بوت۔ دیمروی پسند لیکہ ۽ پد ۽ اردو زبان ۽ ہمراہی ۽ اے خطہ ۽ ایندگہ زبان ہم ساچستی زور ۽ توان ۽ گوں لبزانکی سفر ۽ دیما برگ ۽ ات آنت۔ خاص بلوچستان ۽ ورناجرے سیاسی ۽ لبزانکی جنز ۽ لیکہ ۽ اثر مندات آنت۔" (55)

میر گل خان نصیر، محمد حسین عفا، آزات جمال دینی بلوچی دستونک ۽ بنداتی شاعر ات آنت۔ بنداتی دؤر ۽ شاعرانی گیشتر بُن گپ سیاسی ۽ راجمانی ات آنت۔ اے دؤر ۽ شاعری ۽ راج دوستی، وطن دوستی ۽ ہمراہی ۽ میان اُستمانی جیڑہ ۽ جنجال گندگ ۽ کاینٹ۔

"نوکیں شاعری ۽ حاصل دستونک ۽ ڈیہہ دوستی ۽ راج دوستی ۽ رنگ جوانیں وڑے گندگ ۽ کیت۔ ہستیں جاورانی پُرد ۽ اے چیز ۽ تپاس ۽ تچک ۽ سماکپیت کہ بلوچی شاعری ۽ ڈیہہ دوستی ۽ وطن دوستی ۽ راج دوستی ۽ زانت ۽ مارشت وڈینگ۔ توامیں بلوچی لبزانک ہہے رنگیں میلی ۽ پد ۽ ساچستی سفر ۽ دیما برگ ۽ ات۔" (56)

بلوچی شاعری ء قومی رنگ اے دؤر ء پیدائش نہ انت، اے چہ عہدی
 دؤر ء بلوچی شاعری ء تھا ہست انت چوشکہ کلاسیکی "جنگلی شاعری" انت بلتے و ہد ء
 گوزگ ء ہمراہی ء ایشی ء بیان کنگ ء وڑ ء ڈول بدل بوتگ۔ واجہ غفار ندیم وتی
 نبشتانک ء چوش تزان کنت۔

"بلوچی شاعری بندات ء بگرتا انوگیس دؤر ء وتی استمانی کردار بزاں چہ وتی
 قومی دیمپان ء وتی سرگیس کوہ ء مسکین ڈگارانی پہریزگ ء کار ء پد نہ منتگ
 ء بلوچ شاعر ء ہر دؤر ء باریک ء وتی زانت ء وتی عہد ء باری ء شعری دؤر ء
 ریتانی مطابق ء وتی اے استعمارانی فرض پورا کتگ۔" (57)

اے ڈول ء اگاں ما بلوچی شاعری ء اولی دؤر بزاں چاکری دؤر تا بالاج
 گورگج ء شاعری ء بلوچی راج ء بے مٹیں قدر ء قیمتانی پہریزگ ء صورت ء گندیس ء
 پہ قومی وت واجہی ء راجی پہریز ء واست ء آئی ء گوستگیس گل ماں بلوچی راج ء قومی
 تاریخ ء ہر و ہد ء ہست ء موجود انت۔

قلات	بلوچانی	انت	کوہ
انت	بادگیراں	ء	انژ بان
انت	گوانگر	اش	ہشیر برزیں
انت	چمگ	اش	بہوکیں آپ
	چبو	اش	سپتیں بور

(58) انت

1950ء ء کوئٹہ ء یک زانشتی، لہزائی ء سیاسی گلے اڈکنگ بوت۔ آئی ء نام
 "لٹ خانہ" ات۔ ہمیشی وسیلگ ء بلوچستان ء دیروی پسندی ء نژن حیالی ء مارکسی ء

لیننی میل ۽ دیمروی دیگ ۽ کارکنگ بوت۔ دیمتر امیر گل خان نصیر ۽ کوئٹہ ۽ بلوچی
زبان ۽ لہزنانک ۽ دیمروی ۽ ہاتراء "بلوچی زبان ۽ ادب" ۽ نام ۽ گلے ٹاہنیت۔

"اے گل ۽ اولی پاک واجہ و ت ات۔ دیمتر ۱۹۵۱ء" انجمن ترقی

پسند مصنفین" ۽ شاخ ہم کوئٹہ ۽ اڈ دیگ بوت۔ ایشی ۽ ڈرستیں

زبانانی شاعر ۽ لہزنانت ہوارات انت۔" (60)

لٹ خانہ، ہم ہے وڑیں گلے ات کہ آئی ۽ وسیلہ ۽ ورنانہانی تہا سیاسی ۽ چاگردی فکر
ودی کنگ ۽ ہمراہی ۽ آہانی تہا و دومان ۽ لہزنانک ۽ بابت ۽ سنچے و دی کنگ ۽ جہد کنگ
بوت۔

"لٹ خانہ اصل ۽ ماں بلوچستان ۽ یک نوکیں فکرے ۽ بندرات

دنیا ۽ نوکیں فکر ۽ خیالاں بالآخر بلوچستان ۽ وانندہیں ورنایاں ہم گور

جنگ ات۔ پمشکا لٹ خانہ ماں بلوچستان ۽ اے نوکیں فکر ۽ پیش

تاچاں اڈ کنگ ات۔ اے ورنایاں لوٹ ات کہ بلوچستان ۽

وانندگیں ورنانہانی وسیلگ ۽ بلوچستان ۽ استمان پہ نوکیں زندے ۽

جہد ۽ بنا بہ کنت۔ پمشکا اے ورنانہاں سیاسی پڑ ۽ جہد نہ گت۔ آہاں

زبان ۽ لہزنانک ۽ ریدگ ۽ دیمروی ۽ جہد کرتگ ات۔" (61)

بنداتی دؤر ۽ شاعرانی تہا میر گل خان نصیر زانگ بیت۔ آئی ۽ شاعری ۽

لچھی تہر گیشتر انت دستونک باز کم انت بلئے آئی ۽ ہرچ شاعری ۽ کہ کنگ آئی ۽

شاعری سیاسی، راجمانی ۽ چاگردی بون گپ ۽ چپ ۽ چاگرد ۽ چکر بیت۔ واحد بخش

بُزداروتی کتاب "فکرو فن" ۽ اے بابت ۽ نبشتہ کنت۔

"میر گل خان نصیر کا عہد چونکہ سماجی اور سیاسی تحریک کا ابتدا کا دؤر

تھا۔ اس لئے اس دؤر میں وطن دوستی اور اس کے مظاہر سے قریب

تر کرنے کی ایک شعوری رجحان سامنے آیا تھا۔ میر گل خان نصیر نے اپنی شاعری کے ذریعے قوم کو جگانے اور ان میں قومی اور تاریخی شعور پیدا کرنے اور ایک خوشحال معاشرے کی تعمیر کے سلسلے میں بلوچ قوم کی مجموعی روایتی کردار کو صیقل کرنے کے ساتھ ساتھ ترقی پزیر رجحان و میلانات کو اپنانے کی ترغیب دی۔" (62)

میر گل خان نصیر ء و تی شاعری ء وسیلہ ء بلوچ عوام ء دل ء سیاست ء جزبہ پیدا کنگ ء واستہ جہد کنگ۔ و تی شاعری ء وسیلہ ء و تی راج ء چہ غلامی ء لگتمالی ء حلاف ء آواز چست کنگ ء سکین داتگ۔

"بے شک تو بہ کش ظلم بہ کن آس بہ جن
من دار ء سرا حق گشاں چپ نہ باں

تاں کس چہ و تی واہری ء کشتہ دہکان
امن ء گوں موارت لکنے نان چپ نہ باں" (63)

میر گل خان نصیر ء شاعری ء اندری مارشاں گیش راجی اصلاحی رنگ گندگ بیت۔ آ بلوچ راج ء یکی ء تپاکی ء بنتاں دنت۔ ظلم ء زوراکیں میر ء حاکم ء نوابانی زوراکی ء گندیت و تی راج ء چہ غلامی ء بے زبانی ترس ء لگوری، بے سمائی ء نازانتی، ناسرپدی، گزان و ابی ء گندیت آسک دلپدر د بیت۔ و تی شاعری ء راج ء چہ و پتگیں و اب ء پاد کنگ ء جہداں گوں دزگٹ انت۔ آئی ء شاعری ء وانگ ء گوں اے جبر ساپیں آدینک ء پدر انت کہ ایک و شیں زند، آجوسیں وطن ء زانت ء شعور ء آگہی ء نیمگ برنگ ء جہد کنگ ء انت۔

میر گل خان نصیر، ہمراہی، محمد حسین عنقا ہم سے راجی جنرے بہر جوڑ بوت۔ میر گل خان نصیر، وتی سیاسی فکر، لیکہ، درشان، چہ شاعری، کار گزاران، ایشی، سیاسی، راجمانی، تاریخی، بن گپ، بنیات ایرگت۔ ہمے پیمانوکیں بلوچی شاعری ہم وتی چاگردی جاوے، جیڑہانی راستیں درشانی رنگ، گوں دیما اتلگ۔

"محمد حسین عنقا، سیاسی جہدانی دپتر سک دراج، دیر سرانت۔ ہر چیز کہ آئی، شاعری ہست انت آئی، سیاسی فکر، شون، داریت۔" (64)

"گالاں نوکیں پُسگاں نوکیں جناں وت
نوکیں سران، مان کنناں لیکواں وتی

پتنگ سر، نز کہن تہ نوکے کنناں گراں
دمبورگ، را وتا دگر ماں کنناں وتی" (65)

زانکارانی گوشگ انت کہ شاعر، شاعری راجی زند، چاگرد، آدینک انت۔ شاعر، ہمک شعر، گال، ہر بند، لچ، وتی راج، گوناپ انت۔ وتی چاگرد، بوؤکیں نا انسانی، راجی جہل، برزی، عصر، نارواییانی قصہ انت۔ شاعران ہمے جاوراں گوں نہ ترسی، راست کاری، قومی حب، وتی گالانی بہر کنناں، وتی شاعری، قدر، سنگ، آزمان گواز کننا، ینتگ۔

"عنقا، شاعری ہم ڈکوکیں، ناسہرائیں جبراں نشونداریت۔
ہستیں سنج، سساء شری سما انت ہم، ایشی، ماریت کہ آئی، راج چہ
لہتیں علتان وتی ہمے گہیں مڈی آل ز بہر بوتگ۔" (66)

ہمے پیم، سید، شاعری ہم چہ راجی جزبہ، جوزگ، پُر انت، بلئے سید، توار
میر گل خان نصیر، وڑا تزند نہ انت۔ سید گوشیت کہ من ہر گورا کہ چماں شانک

دیاں بلوچانی بڑگی ۽ مستریں سو ب آہانی بے زبانی انت۔ سید ہمے جاوراں بَش بَش
وران ۽ گوشت۔

"را بے کہ بہ بیت گنگ نہ مانیت نہ مانیت
مانیت پہ ادارے کے بزاں زندگ ۽ مُردار" (67)

سید ظہور شاہ ہاشمی ۽ دستونکاں بلوچ چاگرد ۽ زندمان، سیاست، تاریخ،
ربیدگ، راجدوستی ۽ ڈیہہ دوستی ۽ رنگ ۽ پدرا انت۔ آئی ۽ وتی دستونکانی تہایک
نیمگے ۽ وتی عہد ۽ سیاسی ۽ راجمانی جاور حال پدرا گنگ۔

"بیا پدا شتگیں تلارانی دل ۽ دِراں کنیں
گزاں بہائیں دوستی ۽ مہر ۽ پدا ارزاں کنیں

میریانی پُر شتگیں بان ۽ ربد مئے سنگر آنت
چہ بدیں حوناں سگارانی زہاں سوہاں کنیں" (68)

صبا دشتیاری وتی کتاب "انگریں واہگ" ۽ تہا سید ۽ راجی شاعری ۽ بابت ۽ نبشتہ کنت۔
"سید ہاشمی بلوچی راج ۽ گتمالی ۽ راجی حقانی لُٹ ۽ پِل ۽ ہم ماریت ۽ وتی راج ۽ پہ
فکر ۽ سسا کنگ ۽ رمانیت ۽ لوطیت کہ بلوچ راج ڈاہ ۽ آشوبے بیاریت۔" (69)
"سید ۽ لہمیں و شیں تواری ۽ تہانہ ایوک ۽ سٹک ۽ جزم ۽ زیمیل ۽ مردم آش
کن آنت بلکیں مڑاداری ۽ گزان مہذبہ ۽ زیل ۽ بام ہم تجھی ۽ سہرا
بنت۔ آئی ۽ وطن دوستی ۽ گوں وتی مسکیں ڈگار ۽ بندوک انت ۽ گوں

گلزمین ء مہر ء واہگاں ء پہ آئی ء پُر مڑا ہیں سر ء نذر کنگ ء گہگیری ء
 باہنداں پہلی جوش گوشت۔" (70)

"تزن ء تہار مہ شہکار گہین میر منی
 سر مڑایانی کنگ واہگ ء گہگیر منی" (71)

آزات جمالدینی ہم بنداتی سزپ ء شاعران ہوار انت۔ آہم ترقی پسند
 لیکہ ء واہندا انت۔ اے فکر ء لیکہ آئی ء شاعری ء پدرا انت۔

"ما بلوچاں ، ما بلوچاں ، ما بلوچ
 ما بلوچستان ء نوکیں ماہ ء روح

ما بلوچ غیرت ء اجگیں نہال
 پہ وتی ملک ء بیاں قربان مروچ" (72)

آئی ء شاعری ء دری مارشت چہ آئی ء جند ء درد ء مارشاں گیشتر انت۔
 "بل عشق ء محبت ء اے گپ ء گالاں

غریب نادار غلامان ء نہ دنت بزاه" (73)

غلام فاروق آئی ء قومی رنگ ء بابت ء "نوکیں تام" کتاب ء بنشتہ کنت۔

"آئی ء غزل ء نظم دو بینانی تہا قومی ء سیاسی رنگ ظاہر انت۔ آئی ء

زبان سادگ ء آسان انت، ڈنی زبانانی اثر کتر انت۔" (74)

آزات جمالدینی چونالچہ ء شاعر انت آئی ء دستونک باز کم انت یلئے دو بینانی بن گپ
 گیشتر راجی آنت۔

"کد کدیں روح ٹک دنت چاری

آدمی ذات ء برزگیں ماری
 تزند بکن واگان ء لچ ء تاگ ء
 زوت رساں مراد ء منزل ء آجو
 ناگتیں گواتے وت خدا کاریت " (75)

اسحاق شمیم بنداتی دُورء شاعرے ات۔ آئی ء شاعری ء ہم راجی مہرء جو زگ
 پد رانت۔ آہم بڑگی ء لگتمالی ء پریات ء کنت۔

"زندگاں روچ گوز انتیں پہ وتی خون ورگ
 رند ورگ ء چه ہم فریاد منی ہڈ کناں " (76)

مراد ساحر بنداتی شاعرانی رم ء ہوار انت۔ آئی ء شاعری ء آشوبی رنگ
 سک محکم انت۔ آئی ء وتی دستونک ء شندواری ء بڑگی ء غریبی ء چه ابید ہم ظلم ء جبر
 کنوکیں طاقت، لٹ ء پل کنوکیں میر ء نواب ء سردار، سیاسی سروک ء رہد ر بزانی
 حلاف ء وتی شاعری ء محکم ء برزیں توارے چست کنگ۔

"پہ نان ء چنڈے ء چورہ جنوزام لوگ سد گول انت
 چشیں قوم ء لجوزیں اے امیر ء واجہان ء سوچ " (77)
 دگہ جاگے ء آوتی راج ء نوجواناں جہد ء مزاحمت ء سکین دنت ء گوشت۔

"شد نہ رؤت مئے چه میر ء چانیکاں
 بیا گدائی ء کاسگ ء پزوشیں " (78)

"مراد ساحر ماہ رو ء دانتگیں غمانی دریا ء اوژناگ ء انت۔ غم ء اے
 کچل ء آئی ء یکیمیں زردے داتہ بلے شکر انت کہ اے کچلی مراد

ساحر ء نصیب ء بوت انت۔ خدائے آئی ء راہے اوپار ء زکت

بکشاۓ۔ مراد ساحر ء مسترین حاصیت آئی ء وفانت۔" (79)

مراد ساحر ء شاعری ء زندہ گواہی عکس پدربیت۔ مراد ساحر و توتی شاعری

ء سک پر امیت انت۔ آجزم ء سدک انت آوتی دژمنان گو شیت کہ الم یک روچے
مئے باریگ کیت۔

"دل منی جزم انت کیت مئے باریگ

دژمنان جلی چکریناں

لٹ ء پل ظلم ء ظالم ء ساحر

دیر بن ء جہلیں ژیبے پرتیناں" (80)

محمد قاسم ہوت ء شاعری ء اگاں ما پچاراں گڑا محمد قاسم ہم چہ ہما شاعران

یکے کہ آئی ء شاعری ہم چہ راج ء نہ سستگ ء جتانہ انت۔ آئی ء بازیں دستونک

ماہتاک ء تاکبنداں شنگ ء تالان بوتگ انت۔ آئی ء شاعری ء کردہم تاریخ ء یک

بہرے آ دستونک ء دیروی ء گون انت۔

"یا حدا درد ء سرء تاوان مہ کن

غم گزانیں باتیں غم ء ارزان مہ کن

مدتے واب نہ دیست شتریں رگام

زندگیں قوماں شل ء بے جان مہ کن" (81)

میر علیسی قومی ہم ہے کاروان ء گون انت۔ میر علیسی قومی ء شاعری

ء بنگلپ سک پڑاہ ء شاہیگان انت۔ مہری، مذہبی، راجی، چاگردی ہرچ وڑیں شاعری

ۛے کتگ بلئے سىاسى ۛ راجمانى بٸن گپ آنى ۛ شاعرى ۛ باز جوانى رنكے ۛ گنگ ۛ
كىت۔

"او بلوچستان بلوچانى دوار
وېنگ ۛ مرچى چيا چو بے توار

ډېل ۛ سُرنا گرگا انت تى سرا
په نكشى چارگا انت دژمن ترا"

"اكبر باركزنى ۛ شاعرى تهنا بلوچ راجمانى زند ۛ چاگرد ۛ بندى نه
انت۔ بلكيں رژنا پكرى ۛ دىمروى پسند ۛ ليكه ۛ اثراتانى پد ۛ آنى ۛ پكر
ۛ زانت توامى انسانيت ۛ استمان ۛ سيمسراں چاگردكت۔" (86)

"تاكديں اے گژن مئے سرا چو حكمران
تاكديں مئے واجه مان انت ظالم ۛ جوړى بداں

تاكديں سگت كنيں كلپيں بدانى شذتتاں
تاكديں شاهى تبيں مزدور بيت بے شام ۛ نان" (87)

اكبر باركزنى حساس ۛ ماروكيں شاعرے، آنى ۛ حس سك تيزانت آدمام اميت ۛ
دامن ۛ داريت ۛ يله نه دنت ناميتى آنى ۛ كر ۛ گورانه گواهييت۔

"اكبر باركزنى ۛ مارگ سك تزند ۛ تيزانت۔ آنى دل سك نازرك
انت۔ پل ۛ پيازوت سز پيت ۛ زوت كيمرت بلئے آزند ۛ سكي ۛ
سورى ۛ تهارى ۛ باوجود د لجم انت ۛ سدك انت كه اے دُرستين
جاور بدلينگ بنت ۛ گار بنت۔" (88)

بنی آدم ء و شخالیں زند ء دیگ ء اکبر ہم وتی کرد ء پیلو کنگ ء انت۔
 آئی ء چوشیں بدیں کارے کہ بنی آدم یا انسانی چاگرد چریشی ء تاوان
 بار بہ بیت، نادوست انت۔

"من و تا کشت سیاہیں کار نہ کت

من بنی آدم ء شکار نہ کت" (90)

اکبر بار کزئی ہم بنداتی سیاسی جہداں میر گل خان نصیر ء اے دگرانی
 ہمراہی ء گون بوتگ۔ اکبر بار کزئی ء بازو ہد درملکی ء گوازیٹنگ۔ اکبر ء دل ء مارگ چہ
 انسانی مہراں سر رتیج انت۔ آئی ء فکر آفاقی انت۔ آچہ ظلم ء جبر ء بے انصافیاں سک
 دؤر انت ء ایشاں چہ انسانی زند ء سماج ء ولگوئج کنگ لوٹیت۔

"نہ بیت چارگ چشیں حال ء ندرگ

غریب ء بڑگانی آہ ء نارگ

زری نوداں میا ات چو پہ ناز ء

منی وس ء نہ انت ارسانی دارگ" (91)

عطا شاد ء شاعری ء ہم راج دوستی، ڈیہہ دوستی ء رنگ ء تام باز پد ر انت۔
 عطا شاد ء تو ار چو گل خان نصیر ء وڑاژ زند نہ انت ء تہل نہ انت بزاں چو انقلابی ء
 آشوبی رنگ ء نہ انت بلئے آہم ترقی پسند تحریک ء منوک انت۔ آئی ء وتی راج ء
 لکتمال بڑگی ء غلامی ء پگر ہست۔

"ہتم پہ کیف زریت مسکاں پہ مہلبی دزپش داتہ دل ء نہ من ات

جہانے ء دات سکین پادا برو گہیں واجہ ء سلام ء دل نہ من ات" (92)

"آئی ۽ گورانہ منوگری ۽ مارشت سک محکم انت۔ اے نہ منوگری
ذاتی نہ انت بلکین آھواریں راجمانی سنج ۽ ایشی ۽ زیریت۔ آو تگڑیں
میر ۽ نوابانی اڈل دا تگنیں رہند ۽ قانود ۽ نہ میت۔" (93)

"پہ ہوشاماں تزہیت زرد ۽ غم جتیں بولان
کپ انت بیر ۽ سزپ انت دمبال ۽ سبزیت سُرگیں بولان

رگام اہت انت شت انت عہدی نہ اہت انت نوبت ۽ باری
وداری کدول ۽ رہ سرکدی دلما تگنیں بولان" (94)

بلوچی غزل ۽ شاعرانی گور اہتنا غم کاڈ ۽ غم نہ انت۔ مئے غزل گو شین شاعر وہدے
وتی راج ۽ پہ بڑگی زردار ۽ غریبانی ٹولیاں بہر ۽ بانگ ۽ گندیت آسک دردیک بیت۔

"زہیروں بیت پر بنداں دو سئے گال
اگاں بے غم بہ باں ٹپاں گدیناں

اگاں او مان بنت درد ۽ ارمان
غمانی پُریں دمبالاں سزپیناں" (95)

عطا شاد ۽ غم بس آئی ۽ گلزمین ۽ غم انت آپہ وتی ڈیہہ ۽ مادریں وطن ۽ غم وار انت۔

"منی ڈیہہ ۽ غم چو غم ۽ ہتم ادا درپش ۽ زپش انت چلگ ۽

اے تہاری ۽ نہ شہازتہ من کجا کجا نہ بدن تنی" (96)

عطا شاد ۽ شاعری ۽ آئی ۽ گلزمین ۽ عکس پد بیت۔ اے بابت ۽ غنی پرواز گو شیت۔

"آئی ۽ شاعری بلوچستان ۽ عکس انت۔ ماں آئی ۽ بلوچستان ۽ رنگ

رنگیں چیز گندگ بیت چو کہ آئی ۽ زمین، مردم، دلوت، درچک ۽

دار، کوہ ۽ کور، زر ۽ تیاب، ڈن ۽ ڈگار، جنگل ۽ گیابان، کاہ ۽ کچھر، مد ۽

موسم، ہوئے گوات، چمگئے آبرتج، دودئے ربیدگ، پتچئے پوشاک،
جیرہئے جنجال، لوٹئے گزر، جنگئے چوپ، امنئے ایمنی،
تپاکی، غلامیئے آزادی دگہہے ڈولیں چیز آپوریں بلوچستان نامے
گندگ بیت۔" (97)

بلوچی عہدی شاعری بہ بیت اگاں ملانی دؤر بہ بیت یا کہ ہستیں دؤر، ما
اے سیں دؤرانی تہامذہبی شاعری، صوفیانہ کلام، نیکر اہی دژوشم بلوچ شاعرانی گؤرا
سک بازگندک ء کیت۔

پناہ بلوچ "بلوچی ادب ایک تاریخ ایک تسلسل" ء مذہبی شاعری ء بابت ء
نہشتہ کنت:

"آپ صلی اللہ علیہ وسلم کے لیے دل میں محبت رکھنا اور ان سے عقیدت رکھنا
مسلمان کا فطری اور شعوری خاصہ ہے۔ یہی وہ جذبہ ہے جو ان
کو بحیثیت مسلمان ایک منفرد اور اعلیٰ مقام سے مشرف کرتا ہے۔
شاعر اپنی محبت و عقیدت کے جزبات کا اظہار انتہائی خوبصورت
الفاظ کو اشعار کی مالا میں پرو کر پیش کرتے ہے۔" (98)

گیشتر پولکاری ء ردا اولی دستونک گشیں شاعر بابا ملنگ شاہ ہاشمی انت۔ آئی ء
شعرانی تپاسگ ء اے جبر پدڑ بیت کہ آئی ء تب نیک راہی ء نیمگ ء بوتگ۔
"واجہ ملنگ شاہ تصوف ء ٹکانی منوک بوتگ آئی ء سیادی
"تصوف ء "قادریہ" ٹک ء گوں بوتگ۔" (99)

نوکیں لبزانک ء زمانگ ء گیشتر شاعرانی تب سیاسی ء آشوبی ات انت بلئے
ایشانی ہمراہی ء ماں دستونک ء نیکر اہی فکر ء فلسفہ ء درشانی گندگ ء کیت۔ اے

درگت ۽ سید ہاشمی، عبدالرحیم صابر، دوست محمد بیکس، محمد حسین عاجز، میر عیسیٰ قومی
پیر محمد زبیرانی، عبدالحکیم حقگو، گورا خدا ۽ رسول ۽ عشق ۽ درشانی ۽ جو انیس نمودنگ
گندگ بیت۔

سید ہاشمی ۽ مذہبی شاعری ہم گنگ۔ آئی ۽ شاعری ۽ نیکر اہی دروشم باز
گندگ بیت۔

"سید ۽ دستو نکانی نیکر اہی جہت ۽ تپاسگ ۽ گوں ہے گپ دیما کیت
کہ آئی ۽ خدا ۽ بزرگی ۽ پاکی ۽ سرجمی ۽ ستک بوتگ۔ انسان ۽ بے وسی
۽ لاچاری ۽ ذکر کنان ۽ اے ادار کی دنیا ۽ گام پہ گام ۽ انسان ۽ کہ
دھو کہ ۽ عزاب، گناہ ۽ لذت ۽ دام ۽ شکار بیت وتی بے توانی، نزوری
ردی ۽ ناسر پدیانی سما کنان ۽ دائم چہ پاکیں در ۽ حیر ۽ سلامتی ۽ وش ۽
ایمینی ۽ دعا لو طیتگ۔" (101)

"میار یگاں تئی دیوان ۽ گناہاں لیٹھی باراں
بلئے دلگوش بہ بے گوں من دلے سد نگرین داراں
چے اسرارے کہ ایمان ۽ منیگ ۽ گشتنگ ات دوشی
منا دست گر بہ بے کہ واجہ کہ دست ناکساں واراں" (102)
"سید ۽ نیکر اہی ۽ روچانی چار ۽ کیفانی بیان ۽ ہم رمز ۽ ایمانی زبانی
کار مرزکتگ۔ آئی ۽ گناہ ۽ شدت ۽ ماریتگ ۽ انسان ۽ بے وسی ۽
لاچاری ۽ قصہ بیان کتگ آپہ ارواہ ۽ آسودگی ۽ دائمی وش ۽ ایمینی ۽
تہناچ ہما پاکیں در ۽ وتی اوسست بستگ انت۔" (103)

"ساڑا ہگ خدا کرزیت جہانانی جہان ۽
رودینوک انت بے کچھیں بکشوک انت ۽ مہرار

تچکیں راہ ءِ رہند ءِ مئے رہد ربری ءِ کن
 آیانی راہ ءِ کہ تئی مہر بوتگ آنت گنج ہزار" (104)
 بنداتی شاعرانی تہامیر علیسی قومی، عبدالرحیم صابر، محمد حسین عاجز، حکیم
 خدائے رحیم، جمعہ کلاچی ءِ شاعری کوہنیں شاعری ءِ رنگ ءِ انت۔ اے زیات
 مذہبی سیاہگال بیان کنت ءِ فارسی ءِ عربی زبانوں سک اثر مند انت۔ عبدالرحیم حقلو ءِ
 شاعری ءِ صوفیانہ کلام ءِ نیکر اہی دزو شم سک باز انت۔

"چو مہ بیت لطف خدا عشق چہ کارے کنت غریب
 گر نفرت داور بیت زبریں شکارے کنت غریب

دلگوش بکن او بے وفا داں بامسار ہر شپ ءِ
 تئی قصر و ماری ءِ دپ ءِ نرمیں توارے کنت غریب" (105)
 بنداتی شاعرانی گورا سیا سی ءِ راجمانی ءِ مذہبی بُن گپ ءِ ابید مہری در شان ءِ
 جو انیں نمونگے گندگ ءِ کیت۔ آرات جمال دینی ءِ گورا مہرا کی در شان ءِ نمونگ سک
 باز انت۔

"اے سوز کہ دل ءِ سوچ آنت دل سوز دل ءِ یار آنت
 ہر وہد گوں دل ءِ ہور آنت چتور اے وفادار آنت
 ارسانی لڑ آنت چمان تڑمپ تڑمپ ءِ کپ آنت جہل ءِ
 مئے محبت ءِ مہران ءِ چوشیں ترا دار آنت" (106)
 اسحاق شمیم ءِ شاعری ءِ مہری مارشت سک باز انت آوتی شاعری ءِ وتی
 دوست ءِ توسیپ ءِ بیان کنت۔

"چشم آہو زلف مشکیں ماریں گردن دلبر ء
دین شت ایمان شت یک نظر آ کافر ء

لب شکر دنتان موتی سرخ گلاں درکنار
ہر کسے ء حیران کنتیں بے نکاب ء یکبرے" (107)

آدم حقانی ء شاعری ء مہری درشان ء رنگ بازانہ۔

"دوست اچ گل ء تازگ تر انت اچ سُمبلاں بارگ تر انت
اچ بلبلاں چابک تر انت دوست مورء نقشیں بانزلے

مود کُنلیں چم لنت سہر دنتان چو بلبلیں
رک لملیں دپ شکلیں دوست کرانگانی شانتلے" (108)

وتی دوست ء مہر ء شاعر آئی ء توسیپ ء کنت۔ مہری شاعری ء دوست ء
ڈیل ء بالاد ء ستا آئی ء نیاد ء مجلسانی گپ، وشیں ساعت ء نوبتاں بگر تارنج ء غم ء
شکر رنجی ء دلگرائی ء بے وفائی ہر ڈولیں گپ ء دل ء کُہت بیان کنگ بنت۔ عشق
ء مہر ء بنگپ بنداتی شاعر اں بگر تا انوگیں عہد ء شاعرانی گوراسک بازگندگ بیت۔
آزات جمال دینی ء شاعری ء مہری رنگ ء دزو شم ہم گندگ ء کیت۔ آئی ء
شاعری ء آئی ء دل لہڑ ء جزبگانی درشانی پدربیت۔

"اوپارء مہ جن بازیں او دل! مہ کن بے پردگ
اچ مہر ء وتی رازء سئی بنت نہ در ہمساہگ

برز انت دل ء ارمان بہ مہیر ء چوٹیاں
بیکان ء مہ رند ظالم انچش مہ کن بے واہگ" (109)

میر گل خان نصیرؔ شاعریؔ مہری رنگ مان بلینے آئیؔ مہر گوں وتی راجؔ
سر ڈگارؔ گیشتر انت۔ میر گل خان نصیر ہم مہر کنوکیں دلےؔ واہند انت بلینے آئیؔ
جو زگ وتی مہراں چہ گیش وتی وطنؔ بندوک انت۔

آئیؔ بابت ؔ مدام ہے گوٹنگ بوٹگ کہ آوتی شاعریؔ تزند انت، نعرہ
بازی کنت، مہر ؔ حبؔ واہگانی زبان ؔ کار مرزنہ کنت۔ مہر آئیؔ گورانیست، ہے
نگد کارانی پسہ ؔ آگوشیت۔

"چش نہ انت کہ من مہر نہ زاناں

دروشم ؔ رنگ ؔ نہر نہ زاناں " (110)

میر گل خان نصیرؔ شاعریؔ بابت ؔ غنی پرواز وتی کتاب "نوکیں راہ ؔ نبشتہ

کنت:

"آئیؔ رنگی شاعری ہم کتگ مثال ؔ بنگھی گال ؔ لچہ انت چوش کہ

توئےؔ آزادؔ آس زہیرانیؔ تزانود بیار انتؔ نازانی سومریؔ سگارؔ

حیرانیں دلؔ من ؔ دلؔ تئی نام ؔ دوشیؔ تو کجا ؔ من کجاؔ مہگلؔ بیکانی

رندگ ؔ گزیوانیں دلؔ ماہ لقاءؔ بیابیا منی دلدارؔ نزان ؔ بزانؔ منا

زہیر کتگ۔ بے مہریں لقاءؔ بیابیا منی بستینگؔ شال ؔ گواتؔ مہر ؔ

کشارؔ دل زہیرانی ؔ دگہ بازیں گال ؔ لچہ۔" (111)

عطاشاد ؔ شاعری چہ مہری مارشتاں پُر انت۔ آئیؔ گیشتر شاعری آئیؔ جند ؔ

اندری مارشتانی درانگازی انت۔ آئیؔ شاعری ؔ درد ؔ سوزمانؔ وفاء بے وفائیؔ دوستی

ؔ امیت ناامیتیؔ وشی ؔ رنجؔ جوزہ ؔ مارگ ؔ دگہ بازیں مارشتاں گوںؔ ہمگر نچ انت۔

"داگاں مہ دے تو تڑن ۽ شگاناں مہ جن منا

اوزند ۽ درد! بیرگ ۽ دردی مہ کن منا" (112)

عطاشاد دردانی دریاء اوژناگ کنگ ۽ انت۔

پہ گونڈ گری ایش کہ بنداتی دستونک گوئیں شاعرانی بُن گپ ایوک ۽ راجی ۽ انقلابی ۽ آشوبی جزبگاں چہ سر رتچ نہ بوتگ انت بلکیں آہاں وطن دوستی ۽ راج دوستی مذہبی ۽ مہری ۽ دگہ ہچ ڈولیں بُن گپ ۽ سر حال وتی دل ۽ جزبگ در شان کتگ انت۔

بلوچی دستونک ۽ بنداتی دؤر ۽ سیاسی ۽ راجمانی بُن گپ:

1950ء ۽ زمانگ ۽ ودے بلوچی لبز انک ۽ بندات بیت گڑاے یک پُر آ

شوئیں دؤرے ات۔ اے اثر اے دؤر ۽ شاعری ۽ گیشتر پد ر بیت۔ تیوگیں بلوچستان ۽ سیاسی ۽ آشوبی جنز گوں وتی زور ۽ تاب ۽ برجاہ ات انت۔ اے سیاسی جنز بلوچاں یک ۽ تپاک کنگ ۽ ہاتر انگریزانی حلاف ۽ دیم ۽ اتلگ ات انت۔ گوں وتی سر ڈگار ۽ مہر ۽ دوستی چوننا ہا ہر چ راج ۽ دل ۽ ہست انت۔

رحیم بخش مہر اے بابت ۽ بلوچی دستونک ۽ نبشتہ کنت۔

"بلوچی نوکیں شاعری ۽ بُن گپ ۽ متاہ ۽ مڈی گوں بلوچی ڈیہہ ۽

ڈگار ۽ مہر ۽ دوستی ۽ لہڑ ۽ جزبگاں گوں سر رتچ انت۔ ڈیہہ ۽ ڈیہہ

دروشم (مظاہر) مے شاعرانی عشق ۽ ایمان انت۔ ڈیہہ ۽ ڈگار ۽

عشق گوں بچی ۽ اے شاعرانی گورار راجی شعور ۽ استمانی مارشت ہر

دوئیں یکیں صورت ۽ موجود انت۔" (113)

ہے دیرومی پسندیں لبز انکی جنزء اثر ہے دؤر ء بزاں بنداتی عہد ء
شاعرانی تہا پدّر بیت میر گل خان نصیر بنداتی شاعر انت ہے راجی جنزانی سروک
انت، میر گل خان نصیر ء سیاسی لیکہ آئی ء شاعری ء پدّر انت۔

"بے شک تو بہ کش ظلم بکن آس بہ جن

من دار ء سرا حق گوشاں چپ نہ باں" (114)

آئی ء شاعری ء کمک ء وتی سیاسی فکر ء لیکہ دیما آؤرتگ انت۔

"میر گل خان نصیر ء وتی سیاسی فکر ء لیکہ ء درشان ء چہ شاعری ء کار

گزان ء ایشی ء سیاسی، راجمانی ء تاریخی بُن گپانی بنیاد ایرکت۔ بلوچی

نوکیں شاعری ء سیاسی جنز ء زرمبشت ء پُژدر ء ردوم زرتگ۔ وتی

بنداتی زمانگ ء ایشی ء گہگیری، ڈیہہ دوستی ء راجدوستی ء سر حال

ء بُن گپانی درشانی ء رنگ ء دروشم جاگہ دیگ بوت۔" (115)

"مہر ء گوں تپنگ ء تیر کس کاشت نہ کنت

پُل ء آس ء زراب ء کدی برداشت نہ کنت

اے کیز اے زمزیل ء مشین توپ ء تپنگ

آزاتی ء چولان ء کسے داشت نہ کنت" (116)

بُرز ء شعری سرشون ء میر گل خان نصیر ء لیکہ پدّر انت ء گیشیتنگ۔ بدیں جاورانی

سوب ء بلوچی شاعری ء گچینی وڑا بنداتی دؤر ء سیاسی، آشوبی، مزاحمتی اے ڈولیں بُن

گپ گیشتر گندگ ء کیت۔ اے بابت ء اثیر عبدالقادر شاہوانی نبشتہ کنت۔

"1958 تا 1973ء بد حالیوں جاورانی سوب ء چیزے مزاحمتی شاعری ء ڈروشم ہم دیما تلگ انت بلئے مزاحمتی شاعری ء رنگ جنگی کوکاراں چه زیات راج دوستی ء رنگاں گوں رجگ بوتگ۔ مڑء جنگ ء کوکارانی ہند ء باز پہ جو انیس صورتے ء گوں شاعری ء وتی از می علامت ء چید گانی پوشاکاں گوں سمبہینگ بوتگ۔" (117)

"بیا بیا او بیلاں! بند ات سریناں زندے مانوکیں اڈ کنوں

گشتنگ ء واہریں زند ء لجویں ہاکانی چیرا کڈ کنوں" (118)

میر گل خان نصیر ء ہوار بنداتی دُستیں شاعرانی گورا اے سیاسی ء چاگردی رنگ محکمیں وڑے ء پد رانت۔ محمد حسین عنقا، آزات جمالدینی، اکبر بارکزئی، سید ظہور شاہ ہاشمی، آدم حقانی، میر عیسیٰ قومی ء اے دگرانی گورا سیاسی ء آشوبی رنگ سہرا بیت۔ چش کہ محمد حسین عنقا گوشت:

"سگار داریں پڑ ء مرچی گوں من ہم سپر انت

ہما بلوچ کہ آسہر چم ء سیہ جگر انت" (119)

"ہما کس عشق ء ساتاں بہ پوشیت

کہ بے ڈک شات ء سیر انت مست ء غمراہ" (120)

آزات جمالدینی ء شاعری چه راجی جزبگاں پُر انت۔ آئی ء لچہ بہ بنت یا کہ دستونک آہانی تہانہ منوگری ء مارشت سک باز انت۔ آدم حقانی ء شاعری ء گچینی رنگ آئی ء انقلابی بُن گپ انت۔ آدنیا ء انقلابی چست ء ایراں سر پد ات ہمیشہ آئی ء وتی چاگردیہ ہورتی چاربتگ ء انقلابی شاعری کنگ۔ وتی راج ء سیاسی ء مالی بند ء بوج

، مہلوک ۽ پد متنگی، واری ۽ بد حالی، ناواندھی، نا تپاکی، اڑ ۽ کڑ، جنگ ۽ چوپ ۽ اے
دگہ حرابیاں چہ سک دلپدر دات۔ وتی مارشت ۽ جزبگ شاعری ۽ رنگ ۽ پد رکت
آنت۔

"او بلوچانی وطن تئی گنج دولت بے شمار
تاں کدین ۽ چیر بنت گژن ۽ مر آنت تئی پھرہ دار
تئی ڈگار ویرانگ آنت آپ تئی تچت ہشگ ۽ روانت
تئی لڈ ورنٹ پہ ہلکواں بے کار بار" (112)
اے سرشون ۽ بلوچ ۽ در بہ دری ۽ شنگ ۽ شنگی ۽ احوال بیان کنگ بوتگ
آنت۔ بلوچ کجا کجا جاہمند آنت۔ اے حال ہم ہے سرشون ۽ دست کپیت۔
1950ء بکر تا 1977ء اے نوبتاں شاعری ۽ گیشتر بن گپ سیاسی ۽ راجمانی
بوتگ آنت و ہد ۽ حالات نگلیکیں بوتگ آنت۔ اے بابت ۽ رجم بخش مہر "بلوچی
دستونک (ازم ۽ بنگپ)" ۽ نبشتہ کنت۔

"اے سیاسی ظلم ۽ جبر 1977ء یک وڑ برجاہ منت آنت۔ اے
زمانگ ۽ شاعری سرجم ۽ ہندی سیاسی جاورانی چاگرد ۽ وتی درشان ۽
کنت۔" (122)

"شپ چریں فوج چو مدگ شنگ آنت
پدرا کوہ بن ۽ تلار نہ بیت
ناس سینگ آنت کہ شپ چراگانی
تا دوسد سال بیر گار نہ بیت" (123)

بلوچی ء لبزانت ء شاعران تنہا وتی ندکار نہ بستگ ء انقلابی ء گہگیری
 ء سر حال بُن گپ نہ کتگ بلکیں آہاں وت عملی صورت ء سیاسی جنز ء نا انصافی ء
 حلاپ ء جہد ہم کتگ۔ میر گل خان نصیر بلوچستان ء لبز انکی ء دودمانی جنز ء سرخیل
 ات، محمد حسین عنقا، آرات جمال دینی، اکبر بار کزئی اے سیاسی جنزانی دیما برگ ء
 ہم گون بوتگ انت۔

بلوچ شاعر ء نگاہ چاگرد ء سک انت۔ آہر دؤر ء بار یگ ء ہر وہد ء وتی چاگرد
 ء نگیں جاوہر حال ء او پار کت نہ کنت، وتی جزبگ ء مار شتانی درانگازی ء کنت۔ بلوچی
 دستونک ء بنداتی دُزستیں شاعرانی گورا سیاسی ء راجمانی بُن گپ باز محکمیں رنگے ء
 ہست انت۔ 1950 ء زمانگ کہ یک پُر آشوبیں دؤرے ات ایثی ء اثر مارا بنداتی
 دؤر ء شاعری ء سر جمیں رنگے ء گندگ ء کیت۔ اے دؤر ء بازیں شاعران ایوک ء
 سیاسی شاعری نہ کتگ بلکیں عملی صورت ء وت ہم سیاسی پڑ ء گول بوتگ انت۔

شوندا ت

- 1- د شتی نسیم، غزل، هواری، بلوچی شاعری ء دراپیں دزوشم، ردء بند، عبدالقادر شاهوانی، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 2001، تاکدیم 97
- 2- د شتیاری، صبا، انگریں واہگ، کراچی، سید ریفنس کتاب جاہ، سال 1999، تاکدیم 56
- 3- ہمیش، تاکدیم
- 4- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازمء بنگپ)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 2014، تاکدیم 76
- 5- د شتیاری، صبا، انگریں واہگ، تاکدیم 56
- 6- د شتیاری، صبا، گلکار ء چکنکار، کراچی، بہار گاہ پبلی کیشنز، سال 1999، تاکدیم 39
- 7- ہمیش، تاکدیم 39
- 8- ہمیش، تاکدیم 39
- 9- ہمیش، تاکدیم 39
- 10- د شتیاری، صبا، گلکار ء چکنکار، تاکدیم 40
- 11- د شتیاری، صبا، انگریں واہگ، تاکدیم 58
- 12- د شتیاری، صبا، گلکار ء چکنکار، تاکدیم 42
- 13- ہاشمی سید، گال غزل دستونک، هواری، بلوچی شاعری ء دراپیں دزوشم، تاکدیم 89
- 14- ہمیش، تاکدیم 89
- 15- د شتیاری، صبا، انگریں واہگ، تاکدیم 59
- 16- ہمیش، تاکدیم 59
- 17- شاد، فقیر، دزپشوکیں سہیل، کراچی، شفق پرنٹرز، سال 2013، تاکدیم 88
- 18- د شتیاری، صبا، انگریں واہگ، تاکدیم 72
- 19- شاد، فقیر، دزپشوکیں سہیل، تاکدیم 88
- 20- شاد، فقیر، دزپشوکیں سہیل، کراچی، شفق پرنٹرز، سال 2013، تاکدیم 631
- 21- شاد، فقیر، دزپشوکیں سہیل، تاکدیم 89

- 22- ہمیش، تاکدمیم 90
- 23- ہمیش، تاکدمیم 91
- 24- ہمیش، تاکدمیم 91
- 25- ہمیش، تاکدمیم 91
- 26- ہمیش، تاکدمیم 95
- 27- ہاشمی، سید، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ، ایک جائزہ، کراچی، سید ہاشمی، 1987، تاکدمیم 126
- 28- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازم ۽ بنگپ)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 2014، تاکدمیم 17
- 29- ہمیش، تاکدمیم 16
- 30- دشتیاری، صبا، انگریز واہگ، تاکدمیم 69
- 31- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازم ۽ بنگپ)، تاکدمیم 33
- 32- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازم ۽ بنگپ)، تاکدمیم 19
- 33- نصیر، گل خان، ماپہ وطن دیوانگلیں، تاکدمیم 99
- 34- ہمیش، تاکدمیم 99
- 35- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازم ۽ بنگپ)، تاکدمیم 21
- 36- عنقا محمد، حسین، روکیں پل، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 2007، تاکدمیم 108
- 37- دشتیاری، صبا، گلکار ۽ چکنکار، تاکدمیم 43
- 38- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازم ۽ بنگپ)، تاکدمیم 31
- 39- دشتیاری، صبا، گلکار ۽ چکنکار، تاکدمیم 41
- 40- بُزدار، واحد، جدید بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقاء، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 2005، تاکدمیم 72
- 41- بُزدار، واحد، جدید بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقاء، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 2005، تاکدمیم 71
- 42- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازم ۽ بنگپ)، تاکدمیم 21

- 43- فاروق، غلام، نوکیس تام، تاکدیم 55
- 44- ہمیش، تاکدیم 55
- 45- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازم ۽ بنگلپ)، تاکدیم 41
- 46- ہمیش، تاکدیم 41
- 47- پرواز، غنی، نوکیس راہ، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 2013، تاکدیم 107
- 48- ہمیش، تاکدیم 107
- 49- فاروق، غلام، نوکیس تام، تاکدیم 55
- 50- شاہین شوکت، گچین غزل، تاکدیم 5
- 51- ہمیش، تاکدیم 5
- 52- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازم ۽ بنگلپ)، تاکدیم 48
- 53- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازم ۽ بنگلپ)، تاکدیم 49
- 54- ہمیش، تاکدیم 19
- 55- ہمیش، تاکدیم 19
- 56- غفار، ندیم، بلوچی شاعری ۽ قومی پر بند، اولس ماہتاک جولائی 1976، تاکدیم 5
- 57- فاروق، غلام، نوکیس تام، تاکدیم 49
- 58- ہمیش، تاکدیم 49
- 59- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازم ۽ بنگلپ)، تاکدیم 21
- 60- ہمیش، تاکدیم 22
- 61- بزدار، واحد، فکر و فن، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 2006، تاکدیم 12
- 62- ہمیش، تاکدیم 12
- 63- عفتا محمد، حسین، روکیس پل، تاکدیم 178
- 64- ہمیش، تاکدیم 178
- 65- ہمیش، تاکدیم 178
- 66- ہمیش، تاکدیم 165

- 67- دشتیاری، صبا، انگریز واپگ، تاکدیم 23
- 68- ہمیش، تاکدیم 23
- 69- ہمیش، تاکدیم 63
- 70- ہمیش، تاکدیم 63
- 71- جمالدینی، آزات، رژن، بلوچی اکیڈمی کونٹہ، سال 2013، تاکدیم 82
- 72- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازم ۽ بنگلپ)، تاکدیم 23
- 73- فاروق، غلام، نوکیس تام، تاکدیم 59
- 74- جمالدینی، آزات، رژن، تاکدیم 53
- 75- بلوچی ماہتاک، سال 1998، تاکدیم 15
- 76- مہر، رحیم، موسمی ساچان، بلوچستان اکیڈمی تربت، سال 2016، تاکدیم 63
- 77- شاہوانی، اشیر عبدالقادر، بلوچی شاعری ۽ دُر اپیں دزوشم، بلوچی اکیڈمی کونٹہ، تاکدیم 109
- 78- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازم ۽ بنگلپ)، تاکدیم 261
- 79- شاد، عطا، گشیں شاعری، بلوچی اکیڈمی کونٹہ، سال 2008، تاکدیم 50
- 80- ماہتاک بلوچی، 1999
- 81- ہمیش، تاکدیم 35
- 82- ہمیش، تاکدیم 38
- 83- ہمیش، تاکدیم 35
- 84- ہمیش، تاکدیم 38
- 85- شاد، عطا، گلزمین، بلوچی اکیڈمی کونٹہ، سال 2014، تاکدیم 165
- 86- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازم ۽ بنگلپ)، تاکدیم 165
- 87- ہمیش، تاکدیم 102
- 88- شاہوانی، اشیر عبدالقادر، بلوچی شاعری ۽ درائیں دزوشم، تاکدیم 109
- 89- ہمیش، تاکدیم 102
- 90- پرواز، غنی، نوکیس راہ، تاکدیم 167

- 91- بلوچ، پناہ، بلوچی ادب ایک تاریخ ایک تسلسل، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 2016،
تا کدیم 120
- 92- دشتیاری، صبا، انگریز واہگ، تا کدیم، 66
- 93- ہمیش، تا کدیم 26
- 94- ہمیش، تا کدیم 219
- 95- ہمیش، تا کدیم، 28
- 96- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازمء بنگلپ)، تا کدیم 103
- 97- فاروق، غلام، بلوچی زبان و ادب، ردء بند اشیر عبدالقادر شاہوانی، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال
2012، (اولی چھاپ)، تا کدیم 204
- 98- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازمء بنگلپ)، تا کدیم 28
- 99- ہمیش، تا کدیم 28
- 100- ہمیش، تا کدیم 25
- 101- ہمیش، تا کدیم 23
- 102- جمالدینی، آزات، رژن، تا کدیم 128
- 103- نصیر، گل خان، کلیات، تا کدیم 31
- 104- پرواز، غنی، نوکیں راہ، تا کدیم 97
- 105- شاد، عطا، گشیں شاعری، تا کدیم 87
- 106- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازمء بنگلپ)، تا کدیم 51
- 107- پرواز، غنی، نوکیں راہ، تا کدیم 100
- 108- ہمیش، تا کدیم 99
- 109- شاہوانی، اشیر عبدالقادر، بلوچی شاعریء درائیں دزو شم، تا کدیم 196
- 110- ہمیش، تا کدیم 195
- 111- پرواز، غنی، نوکیں راہ، تا کدیم 99
- 112- عنقا، محمد حسین، روکیں پل، تا کدیم 24

- 113۔ جمالدینی، آزات، رژن، تاکدیم 81
- 114۔ پرواز، غنی، نوکیں راہ، تاکدیم 113
- 115۔ ہمیش، تاکدیم 197
- 116۔ بارکنزی، اکبر، روجء کئے کُشت کنت، تاکدیم 113

بلوچی دستونک ۽ دومی دؤر

بلوچی دستونک ۽ نیامی دؤر ۽ راج دوستی ۽ ڈیہہ دوستی

بلوچی شاعری ۽ راج دوستی ۽ درشان ہمک دؤر ۽ باریگ ۽ گوں پُر تو انیس
ریٹے ۽ کنگ بوتگ۔ بلوچ شاعران و تی راج دوستی ۽ درد ۽ غم، و تی ماتیں زمین ۽ سر
بو ہو کیس ظلم ۽ ستم، و تی راج ۽ لگتمالی، غلامی ۽ بڑگی ۽ درد ہر و ہد ۽ ماریتگ۔ بلوچ شاعر
۽ ہر و ہد ۽ پ ۽ و تی راج ۽ و تی ماتیں وطن ۽ ہلک ۽ دیاراں نیکیں جوڑہ ۽ نیت
داشتگ۔ آوتی شاعری ۽ و تی راج ۽ یلیں ورناباں دیمروئی ۽ سکین دینت۔ غلام فاروق
بشیر بیدار ۽ شاعری ۽ کتاب "ہرّام" ۽ پیشگال ۽ نبشتہ کنت۔

"دنیاء ہمک رثنا پگر ۽ ترقی پسندیں شاعر چہ غلامی ۽ لگتمالی ۽ نفرت

کنت ۽ آشوب ۽ انقلاب ۽ واہگ دار انت۔ ظالم ۽ زور انسرین ٹگانی

دژ من ۽ لگتمالی ۽ ظلم آماچیں مہلوک ۽ ہمراہ ۽ سنگت انت۔" (1)

بلوچ شاعر ہم ظلم ۽ جبر ۽ حلاپ انت ۽ ظالم ۽ جابر ۽ حلاپ ۽ توار چست

کنت۔ بلوچی زبان ۽ 1970ء ۽ 1980ء دہک ۽ شاعرانی اے رنگیں شاعری باز

انت۔

بلوچی دستونک ۽ پڑ ۽ و ہد ۽ ہشتاد ۽ دہک ۽ ہر ہما شاعر کہ دیماکا نیت آہانی

شاعری ۽ راج ۽ تاریخ، سیاسی جیڑہ ۽ جنجال، جبر ۽ جفا، واہگ ۽ اُمیت، ناتپاکی، چاگر دی

جیڑہ ۽ جنجال، گہگیری رنگ جوانیں وڑے ۽ پدّر انت۔ اے کاروان ۽ شاعرانی تہا

بشیر بیدار، ظفر علی ظفر، استاد عبدالمجید گوادری، جی آر ٹلا، ابزاہیم عابد، مبارک

قاضی، غوث بخش صابر، انور صاحب خان، غنی پرواز، عباس علی زیمی، غلام حسین شوہاز، عید محمد عید، پیرل بلوچ ء دگہ بازیں ہوار انت۔

اے عہد ء سرگرد ہیں شاعر بشیر بیدار زانگ بیت۔ پروفیسر واحد بزدار
 وتی کتاب "شاہیم" ء تزان کنت ء گوشت۔

"1980ء رند بلوچی شاعری ء پڑ ء نوکیں بالاد دیماتک انت ایشانی

تہا بشیر بیدار مستریں شاعرے ء حیثیت ء دیماتک۔ بیدار

سساساچی درانگاز، شیرکن ء سادہیں زبان ء بلوچی ء اکیلائیں ء

جتائیں دژوشمے ء واہندانت۔" (2)

بشیر بیدار ہما شاعر انت کہ آوتی شاعری ء وتی راج ء سرا بو ء کیں ظلم ء

ظالمی ء زور آوریں حاکم ء سیاسی سروکانی کرد ء راستی ء بے ریائی ء بیان کنت۔ وتی گپ

ء تچک ء جنت۔ آچو سپاہیگ ء پیماوتی مہلوک ء ہمراہ انت۔ پہ آہاں جنگ کنت۔

آہانی درد ء غم، وشی ء وژدلی، جیرہ ء جنجالانی مارو کیں شاعرے۔

"پہ تپنگ زرد ء واہگاں ایر موش مکن

تو سر ء ہوش ئے چو وتا بے ہوش مکن

گور بکن دیم گوں منا وساچیں کماش

گار کتگ حاکاں ء پُراں دزموش مکن" (3)

بشیر نہ ایوک ء وتی راج ء چست ء ایراں سر پد انت ء آہانی سرا آئی ء نگاہ

انت بلکیں دنیا ء اے دگہ راج ء قومانی جُز ء چست ء ایراں سر پد انت۔

"بشیر چہ دنیا ء ہمک چست ء ایر، ہمک جہد ء جنگ ہمک آشوب ء

جنز ء ہمک نوکیں کوش ء زانتکار ء شیوار انت ء آئی ء بلندیں فکر نہ ایوک ء

راستیاں دیماکاریت بلکیں راستی ء شوندری ء کنت۔" (4)

"حونے کہ پہ حق ء رچیت
حاک ء بیگواہ نہ بیت

پہ شپ جتیں بنیادم ء
چو سہر دپیں بام ء بلیت " (5)

بشیر حق ء سرء اوشتگ ء تاوانے سرپد نہ بیت۔ آئی ء نرء آحون کہ پہ حق ء
رچیت آگار نہ بیت۔ آئی ء مزلّم ء رسیت۔ بشیر بیدار ء شاعری آئی ء راج ء بے
وسیں مہلوک ء زبان انت۔ اے بابت ء واحد بُزداروتی کتاب "فکرو فن" ء نبشتہ
کنت۔

"بشیر بیدار کی شاعری ایک ایسا مکالمہ ہے جہاں وہ ایک طرف اپنی
ذات سے ہمکلام ہو کے نظر آتے ہیں تو دوسری طرف اپنے سماج کے
بے بس اور بے زبان انسان سے ان کے دلوں کی بات کرتے
ہوئے نظر آتے ہیں ان کے طرز کلام میں انفرادی سطح پر ان کے
کرب و اضطراب کا حوالہ بھی ہے اور اجتماعی طور پر اس کی سطح پر
پوری انسانیت کا دکھ نمایاں ہے۔" (6)

بشیر بیدار ء شاعری تو تکیں چمگانی ہما تچو کیں آپ انت کہ آئی ء بنرہ شہ بلوچ
راج ء دود ءر بیدگی کو ہسراں در کیت، بلوچ گلز میں ء ہلک ء ملگزاراں آپ دنت۔

"تو بہ جن آوار ء بہ بر بزاتاں
ماں شپی پاساں چیولیں ماتاں

"بیر بلوچانی تا دو سد سالا انت
من ترا یک روچے دیاں یاتاں" (7)

تاسپیں بچانی آوار جنگ ء آہانی لاشاں دوردیگ ء ہم بشیر آزاتی ء نیمگ ء
 گامے سرپد بیت ء دژ مناں ٹوک دنت کہ اگس بچانی آوار جنگ ء مئے مات ء
 گوہاراں دردیگ کئے، بلئے بے حال مہ بو مئے باریگ الم ء کیت۔ بشیر بیدار ء
 شاعری ء راستی سک باز انت۔ ایک راست گوشین شاعرے۔ آوتی جبر ء تچک ء
 جنت، کسی پڑاہ ء نہ کنت۔ بشیر بیدار ء راجی شاعری ء بابت ء امان اللہ گچکی ء گوشگ
 انت۔

"بشیر ء شاعری ء آئی ء چاگرد ء درد، گژن ء جاہلی ء درد ء ڈن ء
 بے تاملں باز تہریں رنگ ء زانت ء پو لہی سک ودی انت بلئے اے
 ابوکی ء درد نہ انت آئی دل ء دگہ پلین داگ باز ہست کہ نام پر
 کتگیں، منافقیں، دوپوستیں، لچیں وتی تہی سروک انت کہ تہر تہر
 یں پوشاک برے پہ زور، برے پہ زور، برے پہ لچی آئی ہستاں ء ملک
 ء واہگاں بہا کنت۔" (8)

بشیر بیدار ء گورا غم بس دو انت۔ یکے آئی ء جند ء غم انت ء دومی آئی ء
 راج ء غم انت۔ اے بابت ء پروفیسر واحد بزر دار نبشتہ کنت۔

"مجموعی صورت ء بشیر بیدار ء پگر ء ازم ء ذات ء ڈیہہ ء ڈک ء
 حوالگاں دو مستریں میل ء چاڑگندگ بنت۔ ہے ڈک، دل دوری ء
 دل پڑوشی ء گوں پچی ء دل بڈی ء سکین ء سبب ہم ٹہہ انت۔ بشیر
 بیدار ء گورا ہر دو پچی ء جُزنت۔ ہر دو ڈک برحق انت۔ و ہدے
 یک ڈکے زوریت ء و ہدے دومی ڈک جہہ جنت۔ ہر دو نیں ڈک زند
 ء گوں شریدار انت زند ء نمیرانیں ء ابدمانیں بہر انت۔" (9)

بشیر بیدار چاگردے دوتل ۽ دوپوستی ۽ ایر جنت ۽ وتی فکر اں گوں راستی ۽
 بندوک کنان ۽ بے ریائیں شاعری کنت۔ اے بابت ۽ غلام فاروق وتی یک نبشتا نکے
 ۽ نبشتہ کنت۔

"بشیر بیدار ۽ شاعری بے ریائیں شاعری ۽، اودا کہ راج ۽ نپ ۽
 فاند گانی جبر کنت گڑا آوتیگ ۽ درآمد کسی پرواہ ۽ نہ داریت ۽ برے
 پہ شنگان ۽ ٹاکور برے پہ سونج ۽ سر، برے پہ ڈاہ ۽ شور اے راج ۽
 دژ میں مردماں سرپدی دنت۔" (10)

بشیر بیدار ۽ شاعری ۽ بلندیں پگر ۽ پد بیت آوتی راج ۽ واستہ ۽ وژدلیس ۽
 اینیں زندے لوٹوک انت۔ آظالم ۽ زور انسریر میر، حاکم، سردار ۽ سیاسی لیڈراں
 وتی راستیں گپ ۽ گوشت ۽ گپ ۽ تچک ۽ جنت۔ بیدار ۽ پگر ۽ لیکہ ۽ نیادی جبر راج ۽
 گلزمین ۽ سرا بو وکیں ظلم ۽ ناروائیانی درشان انت۔

"نہ میں چاکرانی ظلم ۽ زوراں
 جہان ۽ پشت گججیں مانشانے " (11)

شاعر وتی ماتیں گلزمین ۽ ساڑا ۽ مڑاداریں راج ۽ توسیپ ۽ لبزانی مڑواردانی
 تہا انچو پہ ڈولدری کما انت کہ وانوک ۽ ہمے سماکپیت کہ آئی ۽ جند ۽ دل ۽ گپ ۽ جبر
 انت۔

راجی شاعرانی تہا بشیر بیدار ۽ رنددومی مستریں نام استاد عبدالمجید گوادری
 انت۔ چونابا استاد ۽ سک باز لچہ پر بستگ بلتے دستونک ۽ پڑ ۽ ہم پہ وت ۽ مزنیں نامے
 آورتگ۔ آئی ۽ شاعری ۽ بنزہ بلوچ راج انت ۽ آئی ۽ شاعری ۽ روتگ وتی سرزمین
 ۽ بنزہ ۽ سک انت۔ استاد عبدالمجید گوادری ۽ شاعری ۽ بابت ۽ رحیم بخش مہر وتی کتاب
 "بلوچی دستونک (ازم ۽ بن گپ)" ۽ نبشتہ کنت۔

"استاد عبدالمجید گوادری ء شاعری بلوچ راج ء تاریخ ء سیاست ، زند
وڑ، دود ء ربیدگ، چاگرد ء وتی درشانی ء صورت ء پدّر ء سہراہیت۔ ما آئی
ء بید ترس ء لرز راجی آشوبی ء ہنگیری شاعری گوشت کنیں۔" (12)
استاد عبدالمجید گوادری ء بلوچ ء بلوچستان ء راجمانی چاگردی ء سیاسی
صورت حال ء سرا بازیں شعر ء گال پر بستگ۔

"استاد عبدالمجید گوادری ء سر جمیں شاعری ء چارگ ء رنداے جبر
پدّر انت کہ آئی ء شاعری ء بنیاد قومی راجی شاعری انت بزاں آئی ء
شاعری ء گیشتریں بہر قومی ء راجی سیاہگانی سرا انت۔ تنی و ہدی آئی
ء سنے کتاب چھاپ بوتگ۔ اے دُر اہیں کتابانی شعرانی مستریں بہر
قومی یا راجی شعر انت۔" (13)

"وتی ڈیہہ ء حاک ء گوں مہر ء رزین ات
ہما پیشی پیا پدا سمبہین ات

سراں سرگوز ات ظلم ء دیہانی پرزوش ء
ردیں ظالمانی کلاتاں دُرین ات " (14)
مردم ء و ہدے یک چیزے دوست بیت گڑا آئی ء گوں بندوکیں ہر چیز
دوست بیت۔ شاعر وتی ڈیہہ ء عاشق انت ہمیشکہ ایشی ء سرا ہر چیز تری ظاہر ء آچیز
بے بستار بہ بیت آئی ء وتی چمانی پیا دوست بیت۔

"اگس حشکیں دزچکی دارے تنی وطن
ترا روچے "امبلو" کنت دل بندگ ء سرا

چہ ساہ ء دوست تر انت مارا گیاب ء نود ء ساچان تئی
 زرء نیلیں تیاب ء جنگل ء صحرا ء ریگستان" (15)
 گنجیں دیارء مہر ء دوستی استاد عبدالمجید گوادری ء شاعری ء چپ ء چاگرد ء
 چکریت۔ اے ہے مہر ء دوستی انت کہ شاعر ء وتی سر زمین ء سراچو جگ ء چکرینیت
 و ہدے کسے ء چیزے چہ حد ء گیش دوست بیت گڑا آئی ء سرا بو ء کیں مشکل ء جیڑھاں
 برداشت کت نہ کنت۔ آئی ء بلوچ ڈیہہ ء سرا بو ء کیں سلگتی ء بے شر پی چومار ء دج
 انت ء چہ آئی ء زرد ء آؤ کیں پریات ماں شعرانی رنگ ء پد ر انت۔ استاد مجید وتی
 دزوت ء احوالالہ پہ وتی راج ء یلیں ورناباں ء کسانیں چکاں سر کنگ ء جہد ء کنت۔

"بلوچ راج ء بیلاں اے دزوتاں مجید ء
 بلوچانی لوگ لوگ ء چکاں رسین ات

سراں سر گوز ات ظلم ء دیہانی پروش ء
 ردیں ظالمانی کلاتاں ڈرین ات" (16)
 استاد عبدالمجید گوادری یک فکر ء سساکنو کیں شاعرے۔ آدمام وتی ظلم
 آماچیں قوم ء درد ء غمانی ماروک ء پہ وتی ملک ء دیاراں آجوتی ء وت واجہی ء جوزگ
 دارو کیں شاعرے۔ آئی ء شاعری ء ہر تک ء پہناتاں بچارے گوں سر ڈگار ء مہراں
 بندوک انت۔

"رند پداں و ہدی بلوچانی پدا زیراں کنیں
 ظالماں پروش دین رند پداں اش ویران کنیں

چاکرۂ سبزیں سگارۂ نی بکش ات جتکۂ
 بیا جہان ۂ چہ وتی کردۂ پدا حیران کنیں" (17)
 ایک راجی شاعرے، وہدے وتی راجۂ بڑگی ۂ جنجالانی تہا گندیت سک
 دردیکۂ غم وار بیت۔

"ملکیت ۂ راہ بستگ آس روک ات ہر گورا
 پُسگاں میریں بلوچ ۂ کئے منی ہمراہ بیت

تھیں مات! نیاز منداں من ہما روچۂ مدام
 لچ ۂ تئی رکنگ ۂ کولیک بلوچ ۂ ساہ بیت" (18)
 استاد عبدالمجید گوادری وتی ڈیہہ ۂ مہرۂ واہگانی جوزگاں بندوک ات۔ آ
 شاعری ۂ وتی خاک ۂ وشیں بوہ، وتی میوگانی شیر کنی ۂ وتی کوہ ۂ کورۂ تچو کیں آپ سر
 سبزیں ڈگارۂ توسیپ ۂ ستاء گوں انچیں مہرۂ جزبگاں گوں کنت کہ گوش داروک ۂ
 دل ۂ ایرکپ ات۔

ہے وڑاگاں ماجی آرملاء شاعری ۂ بچاراں گڑا آہم چہ وتی گلزمین ۂ چہ وتی
 بلوچ راج ۂ دُورۂ گستانہ انت آئی ۂ ہم وتی گلزمین چہ وتی ساہ ۂ دوست ترانت۔
 "مئے ساہ انت بلوچستان ، مئے جان ات بلوچستان
 مئے زند ۂ ہمک درد ۂ درمان ات بلوچستان

سر سبز ۂ چو شاداب ات دنیا ۂ دگہ گچھر
 اپسوز کہ مدام سہریں حونان ات بلوچستان" (19)

جی آرملاء شاعری ء وطن دوستی ء راجدوستی سک باز انت۔ آئی ء کتاب "بزن" ء پیش گال ء عابد آسکانی گوشت۔

"ملاء شاعری ء ڈیہہ دوستی ء درشان زیبائیں صورتے ء گندگ بیت۔ آیک تلو سوکیں دلے ء خدا بند انت۔ آئی ء ریشیں دل مدام پہ حالی ء ہند ء ہنکیناں زریت ماتیں گلزمین ء وشیں زید ء کچھر ، سرگیں کوہ، سرپتگیں شہجو، کلگ، میتا پانی بہار، گلیں شند، شہد ء شیر، چگ ء سارت ء وشیں کانیکاں پہ آئی ء دل بے قرار انت۔ ماتیں وطن ء درداں آئی ء جان ء رگ رگ ء بند بند ء جاگہ کتگ۔"

(20)

ملاء شاعری ء تپاکی یک ء یکجا ہی انقلاب ء آشوب ء اُمیت ء واہگاں بگرداں زندمان ء ہمک پہنات ء جاورانی بارواشون رسیت۔ آئی ء شاعری وتی راج ء ہمدرد انت۔

"مبارک بات ترا حاجی تئی حج ء تئی کعبہ منا چو دیدگاں دوست انت وتی ماتیں وطن ملا" (21)

اللہ بخش بزدار وتی شاعری ء وتی ڈیہہ ء درد، راج ء بڑگی، سُدیکی، کوہ سلیمان ء نندوکیں مہلوک ء نمائندگی ء کنت۔

"اللہ بخش بزدار وتی شاعری کوہ سلیمان ء "واہی" انت۔ اے "واہی" آوخت ء کنگ بیت کہ کسے سر ء ڈکھے ویلے زار ہے بیت یا دژمنے آئی ء لوگ ء رسیت یا شاد ہی ء میڑ ونچی ء واستہ مخلوق ء راجبر کنگی بیت یا مال ء آدمی کھوڑی ء کنگی بیت یا ہوڑی لہڑی آفے

تا لگی یا ڈگا راں جنگی انت اے واہی کوہ سیلمان ء عوام ء چیبھانٹ
 انت وشیں مجلس ء کند کنڈن زار ہیں موتکے اے واہی علامتے بزاں
 "سمبل" اے واہی ء نیما ء کوہ سلمان ء مہلوک ء نند ء نیاد
 ، ڈکھ ، محبت ء نفرت ، میڑ و پنچی ، نڑ ء سرزیمیل ، ناداہانی سرا جاگ
 پھر ، کھوڑیاں گوں جزگ ، شادہانی چاپ ء دھر یس مرگ ء موتک ،
 غرض ایش کہ اے دُڑا ہیں دود ء ر بیدگ ہوار انت۔ " (22)

"دوذا ٹھنڈغ ژلینگ ایت ڈیہی توار
 ما زناں تھا شین انت دل رشوکیں سوار

دھیروں دات گہیں ناڑی حج ء دست ء دار
 نیں شفاں بڑز بنت عاشقانی ازار " (23)

یا
 "میں لیلانیں وطن مونجھاں سوتلگ
 نے جان ء دھونے ایت
 نے ہڑاں مرگے انت
 بس لاشوں زندگیاں
 دستان ء ملون
 تئی پجاراں کنوں " (24)

اللہ بخش بُردار ء شاعری ء پدربیت کہ آئی ء مہر ء جوزگ گوں وتی وطن ء
 چنچو بندوک انت۔ آئی ء غم بس آئی ء ماتیں گلزمین ء غم انت۔ واحد بُردار وتی
 کتاب "فکرو فن" ء گوشت۔

"اللہ بَشک بزدار کے نزدیک وطن اور محبوب ایک ہی چیز کے دو نام ہیں۔ ایک ہی فکر کے دو دھارے ہیں اور یہ دونوں سطحیں اپنی علیحدہ شناخت اور پہچان کے باوجود تخلیقی اور فکری سطح پر جڑے نظر آتے ہیں۔" (25)

"غم وطن ہو یا غم جاناں
ایک ہی دکھ کے دو نام ہیں
جو قہر بن کر مجھ پر عذاب ڈھاتے ہیں" (26)

پیرل بلوچ ہم سے لڑے شاعرانی تھا ہوار انت۔ آئی شاعریء بازیر
بہرے ہم چہ راجی جزبگاں پُر انت۔

"پیرل وت جہلی تبک ء مردے بوتگ پمیشکہ آئی ء قوم ء مہلوک ء
نیزگاری ء محتاجی ماریتگ۔ ایشانی ذمہ وار میر، سردار، وڈیرہ،
چودھری، جاگیر دار ء سرمایہ دار لیکیتگ انت کہ قوم ء مہلوک پہ
زور ء پندل وتی غلام کتگ ء وتی اُلسی شاعری ء کمک ء مہلوک
ء راہے سکین داتگ کہ آچرے زوراکانی چنگل ء درآہگ ء وتی بنکی
حقانی گرگ ء جہد بہ کن انت۔" (27)

"امرے ء کس پہ شدء چنگ نہ بیت
تاکدیں منیگ ء تئی جنگ نہ بیت
ظلم چو ٹال ء سدیت بیگوواہ بیت
ظلم چو دزنگ ء مدام دزنگ نہ بیت" (28)

"بیائے وش اتک کنیں آشوب ء
دم پہ سہت موتک میار ات بیلاں" (29)

غنی پرواز ہم ہے عہدء شاعرے بوتگ۔ غنی پروازء پڑا صل ء آزمائکاری
انت بلئے شاعری ہم کنت۔ آئی ء شاعری ء ڈیہہ دوستی ء وطن دوستی پدراہیں وڑے
ء گندگ بیت آئی ء راجی پڑشت ء پرورش وتی بُن گپ کتگ۔

"چہ غنی پروازء شاعری ء ہے پدربیت کہ آسماجی سطح ء بدلی سدلی ء
دیروی ء اصل معناء زانکار ء سرپد انت۔ آئی ء عہد ء درد ء
رنجاناں وتی تخلیقی ازم ء انچوچ ء یکجا کتگ کہ منی حیاں ء ایشی درور ء
عہد ء ہج لبز انکی، معاشرتی، سیاسی، راجی تہذیبی، راجد پتر پیش کت
نہ کنت۔ آئی ء عہد ء ظلم ء زور، پڑشت ء پرورش، بے وسی، معاشی
بدحالی، لُٹ ء پُل، راجی پد منگی ء بنیاد ء ایر جگی ء را انچیں پیسے ء
بازیں حوالہاں ماں وتی شاعری ء آور تگ کہ چریشاں آئی ء سماجی
آگہی داد ء توسیپ ء لایق انت۔" (30)

"سیہ شپ کہ خون واری ء گیڑ انت مدام پہ روچ
چنت سر بادیک بہ بیت باریں بہ بیت تا روچ

من نشنگ ء کُٹیناں دل ء آس ء انگراں
زند ء رماہی ء مہکان بہ بیت یا روچ" (31)

گپ راجی شاعرانی بہ بیت گڑا مبارک قاضی الم ء شمار بیت۔ مبارک قاضی ء شاعری ء گیشتریں بہر راجی، انقلابی آشوبی ء مزاحمتی انت۔ قاضی یک سرمچاریں شاعرے۔ آوتی راج ء پہ گلزمین ء ندر ء قربان انت۔ ہر وہد ء ایک سرمستیں انقلابی شاعرے۔

"اتلگ انت گزائیں نوبت ء جنگانی بہار
دیم پہ کوہاں رپتگ انت ملیں سرمچار

ملک بلوچانی پہ بلو ہالواں نہ رؤت
مشکتی حلوائے نہ انت رندانی دیار" (32)
مبارک قاضی ء شاعری ء مستریں پچار ہمیش انت کہ وتی سرزمین کوہ ء
نگوردیماں بگر نیلگیں زر ء بیا قاضی ء شاعری چہ وتی سرڈگار ء نہ سستگ ء جتانہ
انت۔ آگوں وتی سرڈگار ء بندوک انت۔ وتی وطن ء آجوتی ء واب ء گندیت۔

"گوں سٹک دل ء زاری ء پریات کنیں ما
اللہ ء در ء ذکر ء مناجات کنیں ما

بلے کہ ہزار مندر بہ سازیت مئے دژمن
قول انت کہ بلوچستان ء آزات کنیں ما" (33)

مبارک قاضی ء شاعری ء ہر رنگ ء کہ بہ بیت چہ سرڈگار ء مہراں پڑ انت
قاضی ء لچہ بہ بنت کہ دستونک چہ وتی راج ء جتانہ انت۔

"منی وار ء بڑگی ء ماں دل ء میار تہنا
پرتو جہاں نزانن تو منا مچار تہنا

منا ہیچ دگہ نہ لوٹیت زیان گنج ء دولت
 منا دیدگاں چہ دوست انت وتی سرڈگار تہنا" (34)
 چہ ایشاں ابید بلوچی ء کساس گیشتریں شاعرانی تہاراج دوستی، ڈیہہ ء غم،
 وتی چاگرد ء چست ء ایر ء آشوبی ء فکر ء خیالانی بن گپ جوانیں وڑے گندگ بنت۔

"حون لوٹیت مئے واہگانی کشار
 دل پہ آجوی ء درپہ درا انت"
 میر عمر میر (35)

"وطن مراد ء زباد دزنزیت
 پدا وتی پنج پیش دار انت
 ہزار بچیک بیت قربان
 داں چنت ء تئی تیر گوار انت"
 غوث بہار (36)

"روچے کہ گوں ما جنگ بیت
 حوناں زمیں ہم رنگ بیت"
 غوث بخش صابر (37)

"ہما بہشت ء طلبگاری ء بہ رؤت انسان
 کسے چو جہل کپیت آرا من غلام گوشاں"
 غوث بہار (38)

" من ہما باندات ء اُمیت واراں
 بیرک ء چُکان ء دل ء داراں
 کد پزِشیت کست ء کینگ ء دیوال
 مہر ء ترمپانی من طلبگاراں "
 میجر مجید (39)

" صبر ء اوپار ء کدہ سر رتچ انت
 انگریں مارشت کرتچ ء اگر تچ انت
 گوپشیں بانگواہ ء مسکیں بیگاہاں
 حامل ء دردانی بہار میچ انت "
 میجر مجید (40)

میر گل خان نصیر گوشت آ شاعر کہ راج ء پد منگی ء شاعری ء مہ کنت۔
 راج ء درداں مہ ماریت، ظلم ء کشت ء کوش ء حلاپ ء کپ مہ زانت۔ راج ء چہ
 غلامی ء ر کینگ ء گپ ء مہ کنت آگر ا شاعر ء نبشتہ کارے نہ انت۔ بلوچی شاعری ء
 راج دوستی، ڈیہہ دوستی، مزاحمتی رنگ سک باز انت۔ اے مارشت ء جزبگ بلوچ
 شاعرانی گورا عہدی شاعری ء بگرداں ہستیں عہد ء دستونک گوش ء لچہ گوشتیں
 شاعرانی گورا محکمیں رنگے ء پیدا ک انت۔ اے شاعرانی از می کمال انت کہ آیوک
 ء وتی جند ء درد ء غمانی ماروک نہ انت بلکیں آسر جمیں راج ء وتی مادریں وطن ء
 سر جمیں دنیا ء بوؤکیں ہر وڑیں درد ء رنج ماروکیں انسان انت۔ آ انسانی آزادی راج
 ء آجوتی ء نیکیں جوزگ داروکیں مارشتانی واہند انت۔

بلوچی دستونک ء دومی دؤر ء مہری بُن گپ

شاعری انسان ء جزبگانی درانگازی ء نام انت۔ انسان وڑے نہ وڑے ء وتی اندری چاڑ ء کیفانی درانگازی ء کنت۔ باطن ء ہرچ ڈولیں گپ ء جبر بہ بیت ء شادمانی، رنج ء غم، دوست ء نیاد، آئی ء توسیپ ء ستا، زہری ء دگرانی، بے وفائی، تزن ء شگان شاعر ایشاں وتی گوہر قیمتی ایں لبزانی تھا کمائیت۔ بنیادم مہر کنت، مہر لوٹیت ء مہر ء طلبگار انت۔ شاعر ء دوستی ایں بُن گپ مہر انت۔ اے بابت ء رحیم مہر وتی کتاب "بلوچی دستونک (ازم ء بُن گپ)" ء نبشتہ کنت۔

"دری جاوے ندر گانی ہمراہی ء شاعر اں تہی ء اندری رنگ ء کیف ء چاڑ ء مارشانی درشان ء گیشیں دگوشی داتگ۔ انسان ء لاشعور یک انچیں پُر گنجیں نیامتے کہ اودایات ء زہیر، تزانگ ء حیال، دوست ء حسن ء زیبائی، اشکندیں واہش ء ارمان دائمی چول جنت شاعری ہر دیں کہ وتی باطن ء نیمگ ء دگوش بنت تا آہاں زیبائیں مڈیانی گنجیں ہرانگ ء بے شمار لال ء گوہر دست کپیت۔" (41)

بلوچ شاعر اں ہر دؤر ء باریگ ء مہری بُن گپ ء سراوڑ وڑیں شعر پر بستگ۔ وتی دوستار ء توسیپ، آئی ء شر رگی ء بزاہداری ء ستا، ہرچ دؤر ء باریگ ء کتگ۔ شے مرید وتی دوست حانی ء توسیپ ء چوکنت۔

"دوشی کج ء ماہ چار دہی

ہمکو پگی اوشتاگ انت

ماہ ء چہ کج زیبا تر انت

ماہ ء چہ کج شر رنگ تر انت "

شے مرید دوستار، چہ ماہ، شرت تر، زبیا لیکیت۔ اے وڑیں حیال، لیکہ عہدی شاعری،
ہوار نوکیں دؤر، شاعری، گچینی رنگ، ماں دستونک، شتریں وڑے، گندگ بوت
کن انت کہ بلوچ شاعر اں وتی دوست کا ماس، بزاہد اریں چیزاں گوں ہم درور
قرار داتگ۔

”بلوچی دستونک، دوست، ساڑا، توسیپ، وتی عشق، کیف،
چاڑانی درشان، شاعری، دیم، پہ دیمی، میل، پدا بازیں شعر
گو شگ بوتگ۔“ (42)

شاعری، دوست، توسیپ، ساڑا بازیں رنگے، بوتگ، بوہان انت۔ ہمک
شاعر، وتی درشانے بیت۔ وتی جتا میں رنگے بیت۔ آئی، وتی لبزانی پیش کنگے کہ وتی
لبزاں وڑوڑیں رنگ، گوناپ بکشائیت۔
بشیر بیدار وتی دوست، ساڑا، توسیپ، گو شیت:

”یک رندے گندے تہ ہزار رندے تما کنت
اندام گشنے لال، حد اوندے کلام انت“ (43)
ہے وڑا مبارک قاضی ہم وتی ماہل، گوں اللہ، کلام، شُبین دنت۔
”ماہل گوں وتی چیدگ، رنگ،
انچو گشنے اللہ، کلام انت“ (44)

ہے وڑا بشیر بیدار یک شعرے، چار دہی ماہ، دڑپنگ، گوں دوست، دیم، چہر
دنت۔

”دیم دڑپشوکیں مہیراں اندیم
چو گشنے ماہ انت جمبر اں اندیم“ (45)

دوست ۽ بڑا ہداری ۽ ڈولداری ۽ توسیپ ۽ بلوچ شاعر اں چہ وتی چپ ۽
چاگرد ۽ شنکیں شے آل انچیں چہر ۽ شبین کار مرز کتگ کہ درآمدی نیست۔ ایشاں یا
کہ قدرت ۽ زیبائیں ندر گانی دزو شم داتگ آنت چش کہ اے عہد ۽ شاعرانی تہا یک
مز نہیں نامے عطا شاد نیگ انت۔ عطا وتی دوست ۽ گوں دزین ۽ مثال دنت۔

"تو چو آزمان ۽ درین ۽، من سمین اے زمین ۽

مناسا نکلہ نہ داراں، ترا سہر ۽ ہار بنداں" (46)

ظفر علی ظفر ہم وتی شاعری ۽ دوست ۽ آہگ ۽ منہ وار انت۔

"کیت منی کل ۽ گوں دن ۽ بوہاں

لال من ۽ مرچی منہ وار کنت" (47)

غنی پرواز ۽ شاعری چہ اندری مارگ ۽ پُر انت۔

"وہدے یکے دومی ۽ دیدگ کہ سک بنت

پن گشئے جنت ۽ امروز یک بنت" (48)

عشق ۽ بُن گپ ۽ سرا کہ شاعر اں وتی دل ۽ باہند در شان کتگ انت۔
دورنگ ۽ انت۔ یکے وش ۽ دومی رنج ۽ غم۔ وش ۽ بُن گپ ۽ دوست ۽ ساڑا، آئی ۽
آہگ ۽ ودار، زندہ ۽ شیں ساعت ۽ نوبت، نند ۽ نیاد گوں دوست ۽ ایشانی سرا شعر
گوشگ بیت۔ بلئے وہدے رنج ۽ غم ۽ سرا کہ شعر پر بند انت گڑا ہادرد واریں شعر
انت کہ پہ دُوری ۽ جتائی، د لگرائی ۽ ناراضی، بے وفائی، زہری ۽ ناوشی، ترن ۽ شگان
اے ڈولیں بُن گپ بنت۔ بزاں شعر گوں رنج ۽ غم ۽ بندوک انت۔

"دستونک ۽ غم ۽ بیان ۽ مز نہیں بستارے داریت

گیشتریں شاعر اں وتی عشق ۽ مہر ۽ پڑد ۽ وتی غم ۽ گرتی

ء قیٹہ گوں مز نہیں سوزء دیما اور تگ۔ باز شاعر غم پسند

انت۔" (49)

بشیر بیدارء شاعریء ہیچ زانگ نہ بیت کہ آمہرنگ ء جتائی ء ملک ء ڈکال
ء کجا یکجا بہ کنت۔ آئی ء دل یکے درد و انت آہر ڈکال ساڑائیت ء پہ ہر ڈکال ارس
رہیچیت۔

"امروزء غم لال ء حیال

ہنکس چتور یکجا بیت" (50)

بشیر بیدار امروزء غماں نہ زانت کہ چتور یکجا بہ زوریں۔ بشیر بیدار اگاں
ہمنچو وتی راج ء درد و انت گڑادو ہمنچو درد آئی ء جندء باطن نیگ انت۔
علی جان داد ہم ہے کاروان ء شاعر اں ہو انت آئی ء حیال ء سر جمیں دنیا ء غم
ایوک ء آئی ء کو پگانی سرا انت۔

"غم جہان ء ایرانت تہنائیں منی ساہء سرا

نئے تڑہیت دل سینگ ء نئے سراں سر جاہء سرا

دل کجام ستکانی بندیک ء اڑینیت تالہ ء

اوست مئے سہباں نہ بیت مرچاں کہ بیگاہء سرا"

(51)

ہے حیال ظفر علی ظفر نیگ انت۔ دستونک نویسی ء ظفر علی ظفر ء وتی
جتائیں در شاندا ہے۔ آئی ء دستونک از می حساب ء محکم ء پگا انت۔
"مدتے گو سنگ ماہیں گل ء دیدار نہ بیت

یا خدا مارا پہ چماں گوں پہچ کار نہ بیت

منت ء زاری ء دز بندی کہ من ہیل کنگ

روچے سدر ندا ہزار ناز چیا زار نہ بیت " (52)

ظفر علی ظفر ء شاعری ء گیشتریں بہرے گوں شراب ء بندوک انت۔ آ
وتی رنج ء غم ء علاج ء شراب ء لیکیت، غم جتیں زرد ء گوں شراب ء آسودگ کنگ
ء جہد ء انت۔

"بنوش کدہاں کیفانی ز پتیں نوش ظفر
جہان ء رنج ء غم ء شدتاں شמוש ظفر

کنے ء گوں دارے گلگ، چہ کنے ء اُمیت وارے

کنے ء غم ء تئی گپنگ؟ کنے ء تئی ہوش ظفر " (53)

ڈاکٹر فضل خالق ء شاعری ء ہم درد ء غم ء بیان ہست آوتی غماں دوست
داریت، پرچا کہ آئی ء وتی غم دیوک سک دوست انت ء آئی ء دا تگیں غماں پہ وت ء
بہارے لیکیت۔

"تئی کبر ہم بہارے، تئی مہر ہم بہارے

پماہتم ز بہراں ہر درد ء غم بہارے " (54)

مبارک قاضی بلوچی دستونک ء تو انا تریں ناماں شمار بیت۔ قاضی ء شاعری
ء مہری بُن گپ بہ بیت کہ چا گردی، غم ء اندوہاں پُر انت۔ قاضی گو شیت زندگیں
دلے ء واستہ درد ء غم الٰہی انت۔

"نہ مردگاں نہ کدی زندگاں شمار کیت
دلے کہ درد مہ داریت کجام کار کیت

نہ پر و ش وارت کدی مہر ۽ شکلیں جنگ ۽

ہما کہ زند ۽ پڑ ۽ مثل ۽ شہ سوار ۽ کیت" (55)

مبارک قاضی ۽ شاعری ۽ وانگ ۽ انچو سما کپیت کہ آ دردانی دریاء چول
ورگ ۽ انت۔ قاضی ۽ غم پہ وتی وطن ۽ پہ وتی راج ۽ انت۔ قاضی ۽ شاعری ۽ اندری
درد ۽ غماں گوں دری غم ۽ اند وہاں ہم گزنج انت۔

"منا انچو زرتگ غماں آئی ۽

نہ جند ۽ سما انت نہ دنیائی ۽

نہ دز چکے نہ سارت ۽ بزیں ساہکے

کجام رُنگر اہانی تورا ہی ۽" (56)

"روک انت چراگ بانور انت شپ ہر نیمگ ۽ ماہیکانی انت

مرچی کہ زرد ۽ میتگ ۽ مہگونگ ۽ مہمانی انت

رنج انت منا کہ در نہ بُرت تئی مہر ۽ وانا کیں سبق

ارمانی آں من چو دل ۽ دل چو منا ارمانی انت" (57)

منیر مومن ہم ہے لڑ ۽ کاروان ۽ شاعر اں ہو ارانت منیر ۽ مہری بُن گپ ۽

سرا دستونک سک باز پر بستگ۔ زہیر ۽ دل گزانی، غم، جتائی، دُوری ۽ ناوشی منیر ۽

شاعری ۽ مستریں بُن گپ انت۔ آوتی شاعری ۽ یک جاہے ۽ سک زہیر وارانت۔

"وہدے اے دہر مارا چہ پاداں شپاد کنت
جی جی پہ تئی زہیر کہ حاکاں زباد کنت

تئی تزانگ ء مزار اگاں زرد ء کاد کنت
دنیاگوں ہر دو دستاں دل ء ٹپاں واد کنت" (58)

دگہ جاہے چوگوشت:

"زندمان فاضل ء شہدیں گالے بہ بیت
عشق چاڑے بہ بیت غم حیا لے بہ بیت

روح رازے بہ بیت شپ مثالے بہ بیت
مہر راہے بہ بیت دل چنالے بہ بیت" (59)

بلوچی شاعری ء مہری بُن گپ سکیں محکمیں رنگے ء پدرا انت پہ گچین

دستونک ء پڑ ء اے گیشتر مزن ء شاہیگان انت۔ اے بُن گپ ء سراشاعر گیشتر
حیا ل ساچی کن انت۔

بلوچی دستونک ۽ دومی دؤر ۽ گھگیری رنگ

دنیاء تہا چشیش کس نیست کہ آئی ۽ گوں وتی ماتیں وطن ۽ مہر مہ بیت۔ ہر کس ۽ وتی گلزمین چوساہ ۽ وڑا دوست انت۔ انسان ۽ ابرم ۽ گوں وتی سر ڈگار ۽ دوستی ۽ جزبگ مان انت۔ بلوچی ۽ گوش انت کہ "وائے وطن خوشکین دار" بلوچ راج ہر کجام دریں ملک ۽ دیاراں بہ بیت۔ وشی ۽ بہ بیت آلم وتی وطن ۽ گیر کاریت۔ وتی وطن ۽ سرا بو وکیں ظلم ۽ جبر ۽ سرافرت کنت۔ بلوچ شاعراں ہر ج و ہد ۽ ظلم ۽ جبر ۽ حلاپ ۽ وتی شاعری ۽ اندر ۽ توار چست کتگ۔ بلوچی شاعری ۽ گھگیری رنگ سک بازانت۔ دستونک ۽ پڑ ۽ اے رنگ گیشتر انت۔ 1950 ۽ بہ گرتا 1980 ۽ بیا بلوچی شاعری ۽ گھگیری مارشت سک باز انت۔ شاعراں وتی چاگرد ۽ نگیکیں جاو ۽ زوراکیں حاکم ۽ ظالمیں قوتانی حلاف ۽ توار چست کتگ۔

واحد بزدار وتی کتاب "شاہیم" ۽ نبشتہ کنت۔

"نوکیں بلوچی لبزانک ۽ مزاحمتی شاعری ۽ توار آہل ۽ آئی ۽ شعری زبان ۽ لبزانک ۽ وڑ ۽ بھیر چو توپگ ۽ گزند ۽ ہار ۽ ہیر وپ ۽ جنگلی جاو ۽ کوکار ۽ وڑ ۽ نہ انت۔ بلکیں لبزانکی سطح ۽ سرائیک تخلیقی زیر ۽ آہل ۽ واہند انت۔ آئی ۽ زند ۽ سکی ۽ سوری شعری شیر کنی ۽ صورت ۽ پد ۽ سہر انت۔" (60)

شاعر گوں وتی چاگرد ۽ بندوک انت۔ وتی راج ۽ ڈیہہ ۽ عکس کشی ۽ کنت۔

اے بابت ۽ واحد بزدار دیمتر اتزان کنت ۽ گو شیت۔

"بزاں شاعر ۽ سیادی تحکیں صورت ۽ وتی ڈیہہ ۽ ڈگار ۽ راج ۽ راجمانی ۽ بیت۔ راج دوستی ۽ ڈیہہ دوستی ۽ جزبگ چہ سوگویں ۽

تھکمیں کٹھنت ۽ ابید ممکن نہ انت۔ بلوچی گہگیری شاعری ۽ سفر

بلوچ راجمان ۽ زند ۽ گوں بندوک انت۔" (61)

اے دؤر ۽ سر کردہیں شاعر بشیر بیدار انت۔ بشیر بیدار ۽ شاعری وتی راج

۽ گوناپ انت آوتی راج ۽ زبان انت۔

"بشیر ہم یک ورنایگر ۽ ترقی پسندی شاعرے۔ آہم پہ نوکیں دؤر ۽

نوکیں زندمانے ۽ واہگ ۽ داریت۔

کس چد ۽ گیش دگہ تاگت ۽ اوپار نہ کنت

گزانیں سلکیاں دگہ کسی سرا بار نہ کنت" (62)

بشیر بیدار ۽ شاعری ۽ مزاحمتی رنگ ۽ بابت ۽ امان اللہ گچکی چُش نبشتہ کنت۔

"بشیر ۽ شاعری ۽ آئی ۽ چاگرد ۽ درد، گزن ۽ جاہلی ۽ درد، دن ۽ غلامی

بے تائیں باز تہریں رنگ ۽ زانت ۽ پوہی سک و دی انت بلتے اے

یکوئی ۽ درد نہ انت۔ آئی ۽ دل ۽ دگہ پلپیں داغ باز ہست کہ نام

پر کتگیں، منافقیں، دوپوستیں، لپپیں سروک انت کہ تہر تہریں

پوشاک ۽ برے پہ زڑ، برے پہ زور، برے پہ چُچی آئی ۽ ملک ۽

واہگاں بہاکنت۔" (63)

بشیر بیدار وتی ڈیہہ ۽ دژ مناں توار پر کنت ۽ گوشتیت:

"مئے سُرگیں کوہ ۽ لداں

وشیں تیاب نیلیں زراں

بے غم نہاں بے گت نہاں

ہوشام سرا بے وت نہاں

زاناں وتی نیک ء بد ء
 تنکاں تلام کئی جون بیت
 چنت سرکشار جاہاں کپیت
 چنت پاہواں گنگیر کنت
 کئی زند تہاریں کوٹیاں
 پہ رُژن ء اُمیت ء گوزیت " (64)

بشیر بیدار ء لچہ بہ بنت یا کہ دستونک آوتی گپ ء تچک ء جنت۔ آئی ء
 شاعری ء مستریں پہنات گہگیری انت۔

اے کاروان ء شاعرانی تہا مبارک قاضی یک مزین راجی شاعرے۔
 مبارک قاضی ء شاعری سرجمیں رنگ ء گوں راج ء بندوک انت۔ قاضی ء شاعری
 ء نامٹوگری ء وڑوڑیں گوناپ گندگ بیت۔

"من ہم انچو کناں گوں بدواہاں
 انچو ہوک بہ کنت کشاراں گوں

کہریں زوراکیاں گوں چیر ء سر انت
 مئے جوان مرد آس گواراں گوں" (65)

قاضی وتی شاعری ء یک سرمچارے۔ آپہ آجوتی ء واستہ ء جنگ ء
 انت۔ قاضی ء شاعری ء وتی سرزمین ء غلامی، راج ء لگتمالی، بے وسی ء بڑگی ء لاچاری
 ء چپ ء چاگرد ء چکریت۔

"اے عیش ء نوش جوانی پہ ایمنی وش انت
 تنی گلزمین غلام انت بشانگ ء یل دے" (66)

مبارک قاضی وتی راج ۽ نوجواناں سکین دنت ۽ گوشتیت کہ ایمینس واب ۽ پاد۽ ات پہ
آجوتی ۽ حاترا جنگ بہ کن ات۔

"مبارک وتی راج ۽ یک آزاتیں ڈیہہ ۽ سماجی بیداری ۽ دیما آرگ
لوٹیت۔ آئی ۽ دل ۽ یک دردے چست بیت ردوم زوریت۔
بلوچستان ۽ جاوڑ ۽ بلوچستان ۽ بے وسی آئی ۽ دیما انت کہ وتی نگرہیں
ند۽ کار بندیت۔ ہمہ ند۽ کار بندگ آئی ۽ سلاہ انت۔" (67)

مبارک قاضی پہ وتی وطن ۽ واستہ ۽ چومست توکلی ۽ انت۔ آرا کسی سامنیست آہس چو
توکلی ۽ ابدال انت ۽ پہ وتی سموئیں ڈیہہ ۽ دیار ۽ شعر پر بندیت۔

"دپ ۽ بہ دوچاں دل ۽ بہ داراں کجاں اُمیت ۽
اے سننئیں شہر ۽ غمے بہ ماراں کجاں اُمیت ۽

من ۽ را میراث ۽ درد بس انت کہ گوں من گوں انت
درآمدیں بانڈماں بہ چاراں کجاں اُمیت ۽ " (68)

بلوچی گہگیری شاعری ۽ بابت ۽ واحد بُزدار نبشتہ کنت:

"بلوچی گہگیری شاعری تخلیقی تجربت ۽ ہوا لگاں گوں نوکیں پگری
مارشت ۽ واجہ انت بلوچ شاعر ۽ نگاہ نہ ایوک ۽ وتی چاگرد ۽ سک
انت بلکیں آہانی سسا ساسچی شعور ۽ کینوس اُستمانی سنج ۽ مارشتاں گوں
سرریچ انت۔ بلوچ شاعر ۽ لبزانتاں اے تخلیقی مارشت جاہگیں
صورت ۽ صفت ۽ ستاء ۽ احترام ۽ شرب ۽ لائک ۽ کرزیت کہ آہاں
گوں چاگرد ۽ ڈک ۽ درداں، گوں پچی ۽ سہمی دنیا ۽ بڑگیں ۽ بیوسیں
مہلوک ۽ ڈک ہم وتی ڈوبر ۽ مارینگ ۽ آہانی بڑگیں توار ۽ گوں وتی
لبزانی سچائی ۽ راستی ۽ توار گوں کتگ۔" (69)

بلوچ چاگرداء ہر ڈولیں جنجال ء تزنندیں نوبت کہ اتلگ شاعر ء ندکاراں وتی ند
چست کتگ مزاحمت کتگ۔ آجیڑہ، سیاسی بوتگ انت، معاشی یا کہ چاگردی۔ راج کہ
تنگلیں جاور حال ء دُچار بوتگ گڑ اشاعر اں وتی دزننگازی بازپہ جو انیں وڑے ء کتگ۔
قاضی وتی شاعری ء یک جاہے وتی راج ء جو اناں سکیں دنت ء گو شیت:

"اگاں زند ء ہمراہ یاری نہ کنت
وتی ساہگ ء کس میاری نہ کنت

بلوچے نہ انت آ منی مذہب ء
غلام انت پہ جنگ ء تیاری نہ کنت" (70)
رزاق نادر ء شاعری ء نہ منوگری ء مارشت سک باز انت۔ آوتی راج ء وپتگیں واب ء
پادکنگ ء جہد ء کنت۔

"چو غلامیں گنگدام ء زندگاں
زندگیں لاشانی نیام ء زندگاں
وشیانی نود ء مئے سیاہیں نصیب
درد ء آ سگواریں رگام ء زندگاں" (71)

مزا حمتی شاعری ء انقلابی شاعری بلوچ شاعرانی ٹھکیں ء مستریں بُن گپ
انت۔ بلوچ شاعر اں زور اوریں حاکم ء سیاسی سروک ء اے دگہ لٹ ء پل کنوکانی
حلاف ء وتی توار انچو برز کتگ کہ سر جمیں دنیا سر پد بہ بیت۔

واحد بُزدار بلوچ شاعرانی مزا حمتی رنگ ء بابت ء تزان کنت ء گو شیت۔

"زور ء جور لٹ ء پل ء وارت ء وار ء واجکار زند ء دیروی ء سپر ء

کدی ہم داشت نہ کنت۔ پہ زند ء دیروی ء سپر ء درگت ء گہگیری ء

انقلاب بُنی و بُندری کردارے ادا کن آنت۔ دنیا ۽ سمجھیں زُرمبشت
 چہ مزاحمت ۽ بے گنج بہ وان ۽ انقلاب ۽ منزلاں سر بوتگ آنت۔"
 (72)

ہے وڑا میجر مجید وئی شاعری ۽ زور اکیں واجہ کارانی حلاف ۽ وئی توار ۽ چست
 کنت۔

"من نہ متاں تئی واجہ کاری ۽
 دُز ۽ دُنگانی ہمراہ داری ۽
 تو ستر زوراک ۽ گروناک ۽
 رُژن نہ بیت اندیم گوں تہاری ۽" (73)

"مزاحمتی جزبگ ۽ داروکیں شاعر ۽ لبزانت وئی عہد ۽ راج کنوکیں
 حکومت ۽ حاکمانی ڈک ۽ ویلاں نہ ترس آنت نہ کہ چپ بنت بلکیں آ
 ہم حاکم ۽ زور اکیں قومانی حلاف ۽ نہ ایوک ۽ مدام وڑوڑیں بُن گپ ۽
 سر حالانی وسیلگ ۽ گوں کوکار کن آنت بلکیں دو میگانی دلانی تہا ہم ہے
 ڈک ۽ ویلانی باروازان ۽ زرمبشت ۽ تحریک چست بنت۔" (74)

"ہر نیگا کہ چارے اگل واریں رستر آنت
 دست ۽ کجا شہارے کئے ۽ جگر کن ات" (75)

میجر مجید گوں وئی ماتیں گلزمین ۽ چے وڑا انت اے جبر چہ آئی ۽ شاعری ۽
 پدرا انت۔ وئی راج ۽ سرا بو اکیں جبر ۽ ماتیں وطن ۽ سرا بو اکیں گندہ کاری ۽ سلکاری
 آئی ۽ سک تورا انت۔

"ظلم ۽ ڈیہہ، ڈیہہ ۽ بلوچ ۽ کدی اوگار نہ بیت
ڈنگ جنوک مئے راج مستر ۽ سیاہ مار نہ بیت

چون بنت تیگ ۽ سگار کپتگیں کوہنگ ۽ کلات
دانکہ کوہنگ دو بر جوان تلال تلکار نہ بیت" (76)

اقبال رازہ سے عہد ۽ شاعرانی رم ۽ ہوار انت۔ آئی ۽ شاعری ۽ راجی بُن
گپ باز انت۔ آئی ۽ شاعری ۽ راج ۽ درد، ظلم، غلامی، دزوک، آشوب پسندی، شد ۽
غریبی ۽ دگہ بُن گپ ہوار انت۔

"شاعری زرد ۽ پزتلگیں حون انت

۽ پتگیں راج ۽ راہ ۽ رہشون انت" (77)

آوتی شاعری ۽ وتی دل ۽ لہڑ ۽ جزبگانی درانگازی کنت۔ آوتی راج ۽ وت ما
وتی ناتپاکی ۽ سک دردیک انت۔

"مدامی دژمنان جویریں کتگ پُل

ما تاوان زرتگ اچ بزاتماں وتیگاں

نہ زانتیں حُب ۽ واہگ نئے کہ مارگ

مدامی کارچ تیز انت پہ وتیگاں" (78)

غنی پرواز اقبال رازہ ۽ شاعری ۽ آشوب پسندی ۽ بابت ۽ نبشتہ کنت۔

"آوطن دوستیں شاعرے، وتی راج ۽ درد واریں شاعرے، وتی دؤر

۽ آشوب پسندی ۽ چہ سک اثر مند انت۔

"اوئے بلوچ اوئے بلوچ

تئی وانگ ء علم ء بدل
چو پاچن ء بوتارگ انت " (79)

بلوچی شاعری ء مزاحمتی ء نہ منوگری ء مارشتی بُن گپ نہ ایوک ء جُہلانک
انت بلکیں سک مزن ء پڑاہ ء شاہیگان انت۔ نوکیں دُور ء دُرستیں شاعر اے
مارشت ء باہنداں چہ سرکیل ء سرریچ انت۔ مزاحمتی شاعری ء بُن گپ داں ہماوہد
ء ہست بیت تاکہ اے وطن ء سرڈگار ء ظلم ء جبر، لُٹ ء پُل، ناانصافی، شد ء
دُکالی، سیاسی سروکانی بے ایمانی، غلامی ء ایر دستی، پرک ء تپاوت، واری ء تنگی
ء وڑیں بدیں نوبت گوں انسانی زند ء ہمگرنچ بنت۔ گوش انت کہ شاعر ء چم وتی
چاگرد ء سک انت۔ شاعر وتی چاگرد ء عکس ء پیش داریت آوتی چاگرد ء آدینک
انت۔ بلوچی دستونک ء پڑ ء اے بُن گپ مزاحمتی شاعرانی گوں وتی راج ء وطن ء
مہر ء دوستی ء شوندری ء کنت۔

بلوچی دستونک ء دومی دُور ء پنت ء سکین

بلوچی دستونک ء بنداتی شاعر اں ابیدوہدے دومی کاروان ء شاعر کہ دیما
کابنت۔ اے شاعری ء تہا بشیر بیدار، جی آر ملا، استاد عبدالمجید گوادری، مبارک
قاضی، غلام حسین شوہاز ء دگہ بازیں راجی شاعر ہوار انت۔ اے شاعرانی راجی
شاعری ء بُن گپانی تہا اگاں انقلابی، آشوبی، مزاحمتی، بنگپ ہست گڑاپنت ء سکینی
بُن گپ ہم بازگندگ ء کیت۔ آوتی شاعری ء وتی راج ء ورنہاں سکین دینت۔
استاد عبدالمجید گوادری اے دُور ء مستریں راجی شاعرانی تہا ہوار انت۔
آئی ء شاعری ء راج دوستی ء ڈیہہ دوستی سک باز انت آوتی شاعری ء وتی راج ء یلیں
ورنہاں سکین دنت ء گو شیت۔

"وتی ڈیہہ ء حاک ء گوں مہر ء زرین ات
ہما پیشی پیا پدا سمبہین ات

بہ گش ات وتی گاماں منزل درا انت
وتا پیشروئیں راجاں بیلاں رسین ات" (80)

استاد عبدالمجید گوادری ء لچہ بہ بنت یا کہ دستونک چہ سکینی رنگ ء پُر
انت۔ ہے وڑا مبارک قاضی وتی شاعری ء وتی راج ء گوشت کہ نوں زیادہیں ظلم ء
جر ء اوپار کنگ ء صبر کنگ بس انت۔ چہ نہ زانت کاری ء واب ء پاد ء ات۔

"بال انت تی لوگ ء سرا بمبار بلوچ
بُست کن چہ واب ء پادا یار بلوچ

بیا کہ پدا مرگ ء را مڑایے گون کنیں
بس انت نہ لوٹیت نوں گیشیں اوپار بلوچ" (81)

بشیر بیدار ء شاعری گیشتر سوچ ء سکین انت آہم وتی پد رچیاں سکین دنت کہ اوپار
کشگ بس انت۔ ظلم ء جر ء سنگ بس انت۔

"کس چد ء گیش دگہ تاگت ء اوپار نہ کنت
گزانیں سکیاں دگہ کسی سرا بار نہ کنت

شنگ ظلم ء تہاری ء عذابانی ودار
سہر دپیں بام ء سرا سیاہی شپ ء کار نہ کنت" (82)

بشیر بیدار جاہے وتی شاعری ء راج ء پنت دنت کہ گژن ء واری ء بڑگی الما گوزیت
وشیں روچے کیت۔

"دور سکی ء کیت ء گوزیت

پہ واری ء کئے گار بیت " (83)

بشیر بیدار راست گوشیں شاعرے۔ آوتی جبرء تچک ء جنت۔ آگوشیت قوم ء حق گار نہ بیت خون ہم گار نہ بیت، راست پدر بیت۔ دائم ء راست گنگیر نہ بیت۔ آگوشیت وتی دژمنان اگاں شامق ء ورگ زان ءے گڑاہا پچگرگ ء ہم زانیں۔

"کئے راستی ء گنگیر کنت

رژن ء کئے انت دزگیر کنت

توہیل کتگ حق ء ورگ

ماہم تیار پہ پچ گرگ " (84)

رزاق نادر ء شاعری ء انسانی اڑ ء جنجال ء سکیننی رنگ باز انت۔ آپہ بلوچ ء غلامی ء بے تواری ء باز بژن ء ارمان در شان کنت آوتی راج ء نوجوانان سکین دنت۔

"وشیانی نود ء مئے سیاہیں نصیب

درد ء آ سگواریں رگام ء زندگان

منزل ء اوست ء بہ داراں چونی ء

زندگی تئی پاد ء گام ء زندگان " (85)

رزاق نادر ء شاعری ء مہر ء دوستی پہ وتی وطن ء سک باز انت۔ آوتی گلزمین ء وتی راج ء دژمنان سک ڈوبار بیت۔ آئی ء شاعری ء سکین سک باز انت۔

"منی سرا رسترانی راج انت

درآمد نپ ء ناکسانی راج انت

کشار کرتگ کئے ء مجانی
گلیں زمین ء غمانی راج انت" (86)

رزاق نادریک دُور گندیں پگرے ء واہند انت۔ آوتی چاگردے ہمک جاوے
بدیں ساعمتاں وتی شاعری ء سر حال کنت۔ وتی پدریچاں پنت ء سکین ہم دنت۔
راجی غلامی ء سوزمان ء مارشت بلوچ شاعر ء رنج ء غم ء تکا نسریاں روچ پہ روچ گیشتر
کنت۔ آوتی شاعرانہ کمال ء گوں وتی کلیں راج ء چہ گلامی ء سانا کلابی پزوشگ ء جہد ء
ہوار کنت۔

علی جان داد وتی راج ء سکین دنت کہ بس انت نوں زیاد ہیں سگ ء صبر ء
قید ء پزوش بدے ات۔

"بس کہ نوں اوپار ء کدہ سر تگتگ
نوں اے انسان ء باز دم برتگ
صبر ء قید ء چہ بوج دریا ء
بلے یکپارگی پتار بدنت" (87)

مبارک قاضی ء شاعری ء آشوبی پہنات سک باز انت۔ آزماحت کنت
گوں وتی ڈیہہ ء دُزمنّاں، آیک امن ء ایمین عہدے ء واہگ دار انت۔ آئی ء
گوں وتی گلزمین ء عشق انت۔

"کپ انت برب ء سرپ انت شور گتگیں تیر
ہمک نیما بچارے آس روک انت
بُن انت ہلک ء ڈگار چو تہترین ء
چہ ترس ء مرگی انت میش ء پس ء گوک" (88)

پناہ بلوچ وتی کتاب "بلوچی ادب: ایک تاریخ ایک تسلسل" ء مزاحمتی شاعری ء بابت ء گوشت۔

"مزاحمتی شاعری میں شاعر اپنی سرزمین سے عشق کرتا دکھائی دیتا ہے۔ وہ ظلم و جبرنا انصافی بھوک و افلاس کے خلاف جہاد کی تلقین کرتا ہے۔ وطن میں مہر و محبت امن ترقی اور خوشحالی کے رنگوں بھرے جیون کا آرزو مند ہوتا ہے۔" (89)

شاعر ء گوں وتی سرزمین ء عشق انت۔ آیشی ء سرا بو ء کیں اڑ ء جنجالاں سگ ات نہ کنت۔ آوتی جبر ء تچک ء جنت کسی پرواہ ء نہ کنت۔ ہشاد ء دہک ء پد بلوچی دستونک ء بازیں بدلی ء سدلی اتک۔ اے پڑ ء دیما آ ء کیں دستونک گوشیں شاعر اں ایوک ء راجی ء مہری بُن گپ کار مرزنہ کت انت بلکیں بلوچستان ء سیاسی ء راجمانی، میاں اُستمانی، چاگردی، معاشی ء اے دگہ بازیں جیڑہ ء جنجالاں وتی شاعری ء دروشم ء آورت انت۔ چہ بنداتی شاعر اں رندی شاعر اں دستونک ء پڑ ء باز بدلی آؤرتگ۔ ایشاں دستونک ء راباز محکمیں رنگے ء دیما آؤرتگ۔ چہ ایشی ء پد بیت کہ دستونک ء باندات روزنا انت۔ شاعری ء راج دوستی ء ڈیہہ دوستی ء درشان ہمک دور ء بارگ ء بوتگ۔ بلتے و ہد ء جاور کہ مٹ بنت شاعری بُن گپ ء ہم بدلی کیت۔

اے کاروان ء شاعر کہ دیما کانت ایشانی دستونک ء بُن گپ راجی، سیاسی، آشوبی، انقلابی، گہگیری، پنت ء سکینی دگہ بازیں اڑ ء جنجالاں چاگرد کنت۔ چریشی ء پد بیت کہ شاعر وتی چاگرد ء عکس ء پیش داریت۔ آوتی چاگرد ء نہ سستگ ء گستانہ انت۔ چریشی ء آئی ء تاریخی زانت ء راجمانی سرپدی ء شوندری ء بیت۔

شوندات

- 1- فاروق، غلام، ہرام (پیشگال) کراچی، دودءِ ربیدگی انجمن، سال 1990، تاکدیم 24
- 2- بُزدار، واحد، شاہیم، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، سال 1997 (اولی چھاپ)، تاکدیم 58
- 3- بیدار، بشیر، ہرام، تاکدیم 21
- 4- ہمیش، تاکدیم 23
- 5- ہمیش، تاکدیم 70
- 6- بزدار، واحد، فکر و فن، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی سال 2006، تاکدیم 13
- 7- بیدار، بشیر، ماہیکان، تاکدیم 2
- 8- گچکی، امان اللہ، شکر گال طوطی الہان، ہوار، درپشیت تلاہیں بامسار، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، لبرز انکی دیوان 2016، تاکدیم 218
- 9- بُزدار، واحد، شاہیم، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، سال 1997 (اولی چھاپ)، تاکدیم 58
- 10- فاروق، غلام، بشیر، شاعری، لہتیں پہنات، ہوار، درپشیت تلاہیں بامسار، ردءِ بند، طاہر حکیم، تاکدیم 135
- 11- ہمیش، تاکدیم 135
- 12- مہر، رحیم، بلوچی دستونک (ازمءِ بن گپ)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2014، تاکدیم 290
- 13- گوادری، جمید، سو سنیں گیوار، کراچی، خالد پرنٹر سال 2004، تاکدیم 10
- 14- ہمیش، تاکدیم 60
- 15- ہمیش، تاکدیم 18
- 16- فاروق، غلام، سو سنیں گیوار، (پیشگال)، تاکدیم 7
- 17- ہمیش، تاکدیم 7
- 18- عامل، یعقوب، چکار، پنجگور، دیدگ پبلیکیشنز، تاکدیم 217
- 19- ملا، جی آر، بڑن، کراچی، فاضل اکادمی، سال 1981، تاکدیم 15
- 20- آسکانی، عابد، بڑن، (پیشگال)، تاکدیم 20

- 21- ہمیش، تاکدیم 20
- 22- بزدار، اللہ بٹک، حشکس رکت سوز بنت، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 2004، تاکدیم 6
- 23- ہمیش، تاکدیم 28
- 24- ہمیش، تاکدیم 6
- 25- بزدار، واحد، فکر و فن، تاکدیم 138
- 26- پرواز، غنی، نوکیں راہ، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 2013، تاکدیم 214
- 27- ہمیش، تاکدیم 214
- 28- ہمیش، تاکدیم 215
- 29- ہمیش، تاکدیم 215
- 30- پرواز، غنی، کسی نہاں ماتیں وطن، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 2001، تاکدیم 5
- 31- ہمیش، تاکدیم 5
- 32- قاضی، مبارک، منی عہدء غمء کسہ، گوادر، گام پبلی کیشنز، سال 2010، تاکدیم 20
- 33- قاضی، مبارک، چولاں دریایل داتگ، پسنی نور پبلی کیشنز، سال 2012، تاکدیم 96
- 34- قاضی، مبارک، جنگل چینچو زیبا انت، پسنی نور پبلی کیشنز، سال 2016، تاکدیم 20
- 35- مہر، رحیم، بلوچی دستونک، تاکدیم 179
- 36- ہمیش، تاکدیم 179
- 37- بلوچی ماہتاک، ماہ اگست، سال 2015
- 38- مہر، رحیم، بلوچی دستونک، تاکدیم 142
- 39- مجید، میجر، گلزمین ء توار، گوادر شنگ کار پبلی کیشنز، 2011، تاکدیم 55
- 40- ہمیش، تاکدیم 61
- 41- مہر، رحیم، بلوچی دستونک، تاکدیم 201
- 42- ہمیش، تاکدیم 207
- 43- نادر، رزاق، بشیر ء شاعری، ہوار، درپشیت تلاہیں بامستار، تاکدیم 79
- 44- قاضی، مبارک، منی عہدء غمء کسہ، تاکدیم 95

- 45- بیدار، بشیر، گوربام، تاکدیم 12
- 46- مہر، رحیم، بلوچی دستونک، تاکدیم 207
- 47- ظفر، علی، ظفر، انبویس دزوت، بلوچی اکیڈمی کونٹے، سال 2016، تاکدیم 78
- 48- پرواز، غنی، کسی نہاں ماتیں وطن، تاکدیم 59
- 49- مہر، رحیم، بلوچی دستونک، تاکدیم 205
- 50- بیدار، بشیر، کریاب، مسقط، بلوچی ادبی مجلس، سال 1994، تاکدیم 90
- 51- داد، علی جان، رونجء ساہگ، گوادر سچکان پہلی کیشنز، سال 2013، تاکدیم 90
- 52- ظفر، علی، ظفر، انبویس دزوت، تاکدیم 78
- 53- ہمیش، تاکدیم 101
- 54- خالق، فضل، دل گدان، بلوچی اکیڈمی کونٹے، سال 2010، تاکدیم 49
- 55- قاضی، مبارک، منی عہدء غمء کسہ، تاکدیم 42
- 56- ہمیش، تاکدیم 110
- 57- ہمیش، تاکدیم 110
- 58- بزدار، واحد، شاہیم، تاکدیم 10
- 59- ہمیش
- 60- ہمیش
- 61- ہمیش
- 62- ہمیش
- 63- ہمیش
- 64- بیدار، بشیر، ہزام، تاکدیم 62
- 65- قاضی، مبارک، چولاں دریایل دانگ، تاکدیم 32
- 66- ماہتاک، سچکان، جون 2007، تاکدیم 25
- 67- قاضی، مبارک، منی عہدء غمء کسہ، تاکدیم 55
- 68- ہمیش، تاکدیم 55

- 69- بزدار، واحد، شاہیم، تاکدیم 190
- 70- قاضی، مبارک، جنگل چینچو زیبانت، تاکدیم 46
- 71- نادر، رزاق، واب سبزانت پدا، بلوچی اکیڈمی کونٹہ، سال 1998، تاکدیم 39
- 72- بزدار، واحد، شاہیم، تاکدیم 154
- 73- مجید، میجر، گلزمین، توار، تاکدیم 148
- 74- بزدار، واحد، شاہیم، تاکدیم 167
- 75- ہمیش
- 76- ہمیش
- 77- ہمیش
- 78- ہمیش
- 79- ہمیش
- 80- گوادری، اُستاد عبدالمجید، سوسنیں گیوار، تاکدیم 116
- 81- ہمیش
- 82- بیدار، بشیر، ہزام، تاکدیم 33
- 83- ہمیش، تاکدیم 88
- 84- ہمیش، تاکدیم 88
- 85- نادر، رزاق، واب سبزانت پدا، تاکدیم 39
- 86- ہمیش، تاکدیم 39
- 87- داد، علی جان، روج ساہگ، تاکدیم 76
- 88- قاضی، مبارک، منی عہد، غم و کسہ، تاکدیم 25
- 89- بلوچ، پناہ، بلوچی ادب ایک تاریخ ایک تسلسل، بلوچی اکیڈمی کونٹہ، سال 2016، تاکدیم 222

بلوچی دستونک ۽ سیمی دؤر

بلوچی دستونک ۽ سیمی دؤر ۽ نیکر اہی دڑوشم

ہشاد ۽ دہک ۽ رند ۽ دود ۽ بنداتی زمانگ ۽ بگر تانویگیں و ہد ۽ بیابازیں دستونک
 گوشیں شاعری دیم اتلگ انت کہ آہاں وتی ساچشتی توان کار بستگ ۽ بلوچی
 دستونک ۽ سفر ۽ ہوار کپتنگ انت۔ اے نوکیں شاعر اں گوں جتائیں در شان داب
 ۽ نوکیں پگر ۽ خیال ۽ زانت ۽ زانگ ۽ ردا بلوچی دستونک ۽ پڑ ۽ پت ۽ یک جتائیں
 مقام ۽ جاہے اڈکتگ۔ چونہا اے وڑیں شاعر سک باز انت بلئے اے کاروان ۽
 شاعرانی تہانامی نیں شاعرانی نام اے وڑا انت۔ منظور بسمل، ممتاز یوسف، منیر
 مومن، ارشاد پرواز، رزاق دیدگ، شریف واہگ، اسحاق خاموش، میر عمر میر، عید
 محمد عید، اکرام صفا، یلسین مجروح، غنی پہوال، ندیم اکرم، قاسم فراز، ڈولی بیگ
 ، مجیب مجاہد، غلام بہار، عارف عزیز ۽ نام بلوچی دستونک ۽ پڑ ۽ بازار زشت دار انت۔
 اے نوکیں شاعرانی در شان داب ہم چہ بنداتی شاعر اں چٹ جتانت۔ اے دؤر ۽
 شاعر اں بُن گپی تجربہ ہم باز کتگ۔

مہری شاعری، چاگردی شاعری، میان اُستمانی شاعری، مذہبی بُن گپ ۽
 دگہ بازیں سر حال، دُڑیں رسول ۽ اللہ پاک ۽ توسیپ ۽ پیغمبر، پیر ۽ فکرانی ساڑا ۽
 توسیپ بلوچی شاعری ۽ بندات ۽ چہ گون انت۔ عہدی شاعری بہ بیت یا کہ دومی
 دؤر یا کہ سیمی دؤر ۽ نیکر اہی، پاکسمائی تصوف باز گھمیں رنگے ۽ پدرا انت۔ دومی دؤر ۽

شاعری ء اے بُن گپ باز گندگ ء کیت۔ چوش کہ اے دُور ء وانگ ء زانگ عربی
نیگ انت۔ اے دُور ء شاعری ء بندات چہ حداء رسول پاک ء صفت ء شاہ ء بیت۔

"بگویم ہر سحر حمد خدایا
کریم ء ذوالجلال ء کبریا ء
گشاں نعت محمد مصطفیٰ
دُرداں بے عدد صلوعلی" (1)

ہر مسلمان ء ایمان ء عقیدہ انت کہ اللہ وحدہ لا شریک انت۔ محمد برحق
انت۔ دُستیں مسلمانانی دل ء اللہ ء محبت، رسول ء محبت، دین اسلام ء دوستی، گڈی
آزمائی کتاب، قرآن پاک ء عزت ء احترام، پیر ء فقیر، ولی ء بزرگانی ساڑا ء توسیپ
ہست انت۔ شاعروتی درشان ء حقیقی مہر براں گواچنی عشق ء درشان کنت ء لبز اں
پہ وڑ کمائیت ء کتار کنت۔

نوکیں دُور ء بنداتی دستونک گو شیں شاعر بابا ملنگ شاہ انت۔ آئی ء
شاعری ء تصوف ء رنگ پدّر انت۔ بابا ملنگ شاہ ہاشمی پیر ء اولیائی منوکیں شاعرے
بو تگ ء آئی ء سیادی "تصوف" ء ٹک "قادر یہ" ء گوں بو تگ۔

"ہر کس عشق محمد نہ داریت دل ء
قسم اللہ نیگ انت آجنت ء حق دارنہ انت" (2)

بابا ملنگ شاہ ہاشمی ء شاعری ء بُن گپ گیشتر مذہبی انت۔ آئی ء شاعری ء
صوفیانہ رنگ ء تام باز انت۔ نوزدہ سد ء پنجاہ ء زمانگ ء بلوچی نوکیں لبز انک کہ
سر جمیں وڑے ء بندات بیت گڑ باز شاعر دیما کائنت کہ آہانی شاعری ء صوفیانہ
کلام، مذہبی رنگ ء دُور و شم گندگ ء کیت۔ اے شاعرانی تہا قاضی عبدالرحیم صابر،

میر عیسیٰ قومی، ملک محمد رمضان، آدم حقلو، دوست محمد بیکس، فقیر محمد عنبر، سید ظہور شاہ ہاشمی ء دگہ بازی نے ہوا رانت۔

دستونک گوشتیں شاعرانی کاروان ء کہ گیشی آہاں بیت بے مٹیں حمد گوش
 ء نعت گوشتیں شاعر دیما کاینت۔ استاد عبدالمجید گوادری نیکر اہی فکر ء جزبگاں گوں
 زیبائی ء بیان کنت۔

"کعبہ بہ بیت خانہ ہم سنگ انت دل ء زرد ء
 ہر نیمگا چاراں من حورچامل ء گوناپ انت

آبت خانہ دل ء نقش انت ، نقاش ء وتی جند انت
 آدینک ء دل ء چاراں ہر نقشے دگہ ساپ انت" (3)

استاد عبدالمجید گوادری ء شاعری ء پاکسمائی پہنات ء بابت ء رحیم مہروتی
 کتاب ء نبشتہ کنت۔

"استاد مجید وتی روحانی تجربتاں تہنا شعر گوشی ء ہاترا درشان نہ
 کنت۔ بلکیں وتی مہر ء جزبگ ء ہما تجربت کہ آئی ء سرگوست
 انت۔ آراہنوش اش کنگ درانگازی دروشم اسل انت۔ دستونک
 ء ہچ شاعر ء گوراگواچنی عشق ء درشان اے پیاگندگ نہ بیت چوش
 کہ استاد وتی تجربت، فکر ء مارشٹاں دیما کاریت۔" (4)

مبارک قاضی ء شاعری ء یک بہرے نیکر اہی انت۔ حمد ء نعت ء
 پر بندگ، حداء قدر تانی سیل ء ندر گانی چش کہ مبارک قاضی بیان کنت دگہ کس
 نہ کنت۔ آحداء داتگیں ہر قدر تانی شگر ء گپت۔

"ہرچی کہ بیت خدا ۽ گراں شکر ۽ ممت ۽
 ارزانی ۽ گوں وشاں تماہاں نہ کپتگاں" (5)
 قاضی ۽ شاعری ۽ جہان ۽ ڈراہیں زیبائی گوں خدا ۽ ذات ۽ ہمگرچ آنت۔
 دنیا ۽ آہرچی کہ گندیت آئی ۽ پڑدر ۽ خدا ۽ گندیت۔ آلم دادانی شکر ۽ کپت۔

"دگہ چی انت دل ۽ مئے لوٹ یا رب
 بکن مارا وتی باہوٹ یا رب

گنہگاریں تتی گنجیں رحمتانی
 مدئے مارا ملام ۽ ٹوٹ یارب" (6)

قاضی ۽ شاعری ۽ تصوف یا صوفیانہ ازم ۽ نیگ ۽ روگ انچو سماکپیت کہ
 قاضی ۽ گورا جیڑگ بس دو آنت یکے سر زمین ۽ غم ۽ دومی غم خدا۔

"مارا کہ ایرجیگ جہان ۽ غماں کتگ
 یا رب ما ہر دمان ترا مانزمان کتگ" (7)

مردم ۽ کہ غم ۽ گرسست زور آنت گڈاوتی پاکیں رب ۽ یات کنت۔ قاضی ۽
 شاعری ۽ اے ڈولیں شکر گزاری باز آنت۔

"قاضی صاحب یک تصوف پسندیں عام پہم ۽ کثیر الجہت
 شاعرے۔ آگوں Nature ۽ ہمنچو جزب بیت کہ قدرت ۽ ڈراہیں
 رنگ یک نقطہ ۽ کاینٹ ۽ چکار بنت۔ بلئے مجال آنت کہ تڑپے ہم سر
 بہرچیت۔" (8)

"منزل مراد مہر ۽ مدینہ محمد انت
 سجدہ کن ۽ من ۽ من ۽ سینہ محمد انت

من گار گلزمین ء گنابانی جنگل ء

ہر چیز پہ حساب چو دزین ء محمد انت" (9)

قاضی ء گورا گواچنی عشق ء جزبگ سک باز انت۔ گواچنی عشق ء اولی

پدیانک دڑیں رسول ء عشق ء بندوک انت۔ گواچنی عشق ء دین ء تچکیں راہ ء منزل

ء پدیانک دڑیں رسول ء ذات انت۔ "سالک" وتی اندر ء یک رُژنے ماریت ایثی ء

نامداریں فلسفی ء صوفی ابن عربی ء "حقیقت محمدی" ء نام داتگ۔

"طوفان ء گنابانی ایر جیگ کتہ مارا

باریں تو کدی لوٹ ءے واجہ وتی دربار ء

ہر روج دعا لوٹاں چہ قادریں رحمن ء

من واب ء گنداں شالاتی دیدار ء" (10)

مبارک قاضی وتی شاعری ء وتی پاکیں رب ء گورا دعا گوا انت۔ من تئی

دربار ء بہ گندا تاں، زوت من پاکیں رسول ء دیدار ء بہ کناتاں ہم۔

سیسی کاروان ء شاعرانی تہانوکیں پد ریچاں باز جوانیں دستونک گوش دیما

اتلگ انت کہ ایثاں نیکراہی ء مذہبی شاعری کتگ۔ باز جوانیں نعت گوش ء حمد

گوش دیما اتلگ انت۔ ایثانی تہا منیر مومن، پیرل بلوچ، رزاق نادر، ندیم اکرم،

ناصر بشیر ء دگہ باز نوکیں شاعر ہست کہ ایثاں مذہبی شاعری کتگ۔ حمد گوشی،

نعت گوشی، پاکیں نازینک اے دؤر ء شاعرانی گورا بے کچ ء کساس ء ہست۔

"دریں گالانی مالک انت اللہ

ماہ ء سالانی مالک انت اللہ

مئے کہیرانی والی ء وارث

مئے چنالانی مالک انت اللہ" (11)

پیرل بلوچ ہے درجہ شاعرانی تھا یک پیدا اوریں نامے۔ آئی شاعریء
گیشتریں بہرے دستونک انت۔ آئی شاعریء تصوفء عقیدہ ہست۔

"ڈیل ء بالاد ء ستا بیت ء نہ بیت
گندگا چو و خدا بیت نہ بیت
گڈ سرا دوستی حدا ء جند انت
زند ء آسر مرگ ء مرگ ء زند بیت" (12)

ندیم اکرم ء شاعری ء نیکراہی دزو شتم بازانت۔ ندیم اکرم ء نعت باز
واناک انت گوش داروک ء دل ء جہلانکیاں ایرکپ انت۔

"تئی دیدار ء تُنیگاں رسول اللہ رسول اللہ
کباب انت دل منی سچیگاں رسول اللہ رسول اللہ

تئی حسن ء گرپتاراں نگاہے ء طلبگاراں
منی اے چم ارسیکاں رسول اللہ رسول اللہ" (13)
دگہ جاگے ندیم اکرم گوں وتی رب ء دست بندی ء دعا گوانت۔

"بدء نیک ء سرپد بہ کن یا حدا
منی یگے ء سد بہ کن یا حدا

من صوم ء صلاتانی پابند مہ باں
وتی عشق ء پابند بہ کن یا حدا" (14)

ناصر بشیر ء شاعری ء صوفیانہ رنگ ء تام باز انت۔ حدا ء قدرتاں
ساڈائیت ء وتی رب ء شکر گزار انت۔

"نیم بالاں حد اوند ء نام ء گر آنت
مُرگ نالاں حد اوند ء نام ء گر آنت

مئے وڑیں مست ریٹا ملنگ ء پکیر
گوں مثالاں حد اوند ء نام ء گر آنت" (15)

ناصریک ملنگ ء درویشیں شاعرے۔ ناصر ء بابت ء عارف عزیز گوشت۔

"ناصر ہما شاعر آنت کہ وتار ازند ء ہمک تک ء بے میار کنت، گنہ

گاری ء پھریزیت تڑہیت کسانیں جیڑھاں بلاہیں فکر داریت اسل

میاردار آنت۔" (16)

ناصر و ترقی شاعری ء حد اوند ء ذکر ء فکر ء کنت آگوشیت حد اوند پیدا کتگیں ہر ساہ

دار حد اوند آت ء آئی ء ذکر ء کنت۔

"گرند ء گروک ء پیسر وانیت بسم اللہ

ہور بہ گواریت جمبر وانیت بسم اللہ

ارزانی ء زند ء تمامیں کار ٹہہ آنت

دل پہ ستک ء باور وانیت بسم اللہ" (17)

ناصر ء شاعری ء عشق ء گواچنی رنگ باز ڈولدار آنت۔ ناصر و ترقی شاعری ء

واجہ حد اوند ذکر ء فکر ء انچیں ڈولدار ء زیبائیں وڑے ء کنت کہ وانوک ء گوش

داروک و ترقی جند ء سماء روت۔

"زبان ء دل دُرود وان آنت

گل ء بلبل دُرود وان آنت

گزارت نام ء رسول پاک ء

بہشت ء پل درود وان انت" (18)

مینر مومن ء شاعری ء مذہبی رنگ پدر بیت آواجہ خدائے توسیپ ء چیدگی

(علامتی) رنگ ء باز ڈولداریں صفت ء گوں بیان کنت۔

"اے ہست ء در کئی فکرانی نور ء ساچان انت

جبین ء آس ہما انت ہما زمستان انت

اے رنگ مٹ بنت بلئے آ نگاہ ابدمان انت

بلند انت شان تئی مئے شوہاز پادان انت" (19)

بلوچی شاعری ء مذہبی رنگ ء دروشم یک محکمیں رنگے ء پدر انت۔ بلوچ

شاعران وتی دین ء پیغمبر، پیر ء پکیر ء بزرگانی ساڑا، اللہ ء آئی ء رسول ء گوں مہر ء

محبت، نیکراہ، فکر، تصوف بلوچی شاعری ء دامن ء سکیں محکمیں رنگے ء جاگہ داتگ۔

بلوچی دستونک اے پاکیں جزبگ ء مہراں پُر انت۔

بلوچی دستونک ء سیمی دؤر ء چاگردی رنگ

ہشتاد ء دہک ء گڈی سال ء نود ء بنداتی زمانگ ء دیما آؤ کیں دستونک

گویشیں شاعرانی لڑسک دراج ء مزن انت۔ ہے دؤر ء شاعرانی تھا، لہتیں شاعران

گوں وتی از می کمال ء زانت ء سساء بلوچی دستونک ء راباز دیروی ء نیمگ ء برتگ۔

اے عہد ء شاعرانی تھا منظور بسکل، ممتاز یوسف، ارشاد پرواز، عید محمد عید، غلام

حسین شوہاز، علی بخش دشتیاری، نثار یوسف، شریف واہگ، عارف عزیز، ڈولی بیگ،

نسیم اکرم، غلام بہار، اصغر علی آزگ، غنی پھوال، قاسم فراز، علی جان داد، رزاق

نادر، ندیم اکرم، مجید عاجز، ناصر بشیر، میر عمر میر، زمیر مختار، ء دگہ سک باز، اے

نویس پد ریچے گوں وتی جوش ء جزبگ ء مارشتاں بلوچی دستونک ء را از می حوالہ ء
دیروی دیگ ء مز نیں کردے اداکنگ ء انت۔

زانیکارانی گوشگ انت کہ شاعری وتی چاگردے آدینک انت۔ شاعر ء
چاگردے سیادی سک محکم انت۔ بلوچی شاعری ء چاگردی رنگ چہ بندات ء ہست
انت۔ بلوچ شاعر ہچبر چہ وتی چاگردی جیڑہ ء جنجالاں بے حال نہ بوتگ۔ شاعر وتی
بے وسیں ء بڑگیں مہلوک ء ہمراہ انت۔ آنزور ء ہو سیں مہلوک ء سروکی ء کنت۔
ظالم ء زوراکیں طاقتاں ایر جنت۔ شاعر وتی زمانگ ء درداں انچو پیش داریت کہ
مردمانی سماء وتی کنت۔

منظور بسمل ء شاعری ہے رنگ ء انت آوتی چاگردے جاوراں ء گندیت گڑا گوشیت:

"حیال و ہد ء ہمیش انت کہ ماہوں گنگ بہ میں

پہ دلوتی ء درائیں پہ رستری بہ مریں

"چراگ توس" چراگانی راز ء پاشک نہ کنت

زبان ء ٹہل سرا بنت اگاں دل ء بہ گوشیں" (20)

شاعر ء چم ہر و ہدے گوں وتی چاگردے انت۔ چاگردے بوؤکیں وشی ء ناوشی ہر
ڈولیں بدیں جاورانی تہا شاعر ہم وت ء را ہوار کنت۔ شاعر ء چم وتی چاگردے
ناانصافیاں انچو گندیت انچو کہ شاہین وتی شکار ء گندیت۔ اے بابت ء پروفیسر
زینت ثناوتی کتاب "بلوچی ادب میں تنقید نگاری" ء نبشتہ کنت۔

"شاعر ایک بڑا درخت ہے اور اس میں درخت کی جڑیں دوسرے

درختوں کے مقابلے میں زمین کی گہرائی میں دُور تک پھیل جاتی

ہیں۔ گو کہ زمین کی تہہ تک اگر کسی کی تحریک یا ہلکی جنبش ہو تو وہ

اسکی اطلاع پالیتا ہے اس صف اور قوت کی بنا پر معمولی زلزلے گویا زمین کی سطح پر چلتی ہوئی ہوا کے تھپڑوں کو محسوس کر کے وہ ان کا اظہار کرتا ہے۔ شاعر کی تیز نگاہیں زمانے کی ناانصافیوں کو اس طرح دیکھتی ہیں جیسے عقاب کی نظریں شکار کو دیکھتی ہیں۔" (21)

شاعروتی راج ء زبان انت۔ شاعروتی راج ء لگتھما ء بیوسی ء گندیت گڑا آ زبان ء کار بندیت۔ مجید عاجزوتی چاگرد ء جاوہر حال ء اے وڑا بیان کنت۔

"ماں نیاریں مرگ پیمیں جاوراں

پاد سانکل ء دست گوں جولان بہ بنت" (22)

شاعروتی گپ ء تچکیں وڑے ء جنت۔ راستی ء داروک انت، گوں وتی عہد ء وڑ مناں مزاحمت کنت۔ ارشاد پروازوتی شاعری ء یک جاہے بلوچ راج ء دلیراں ساڑائیت ء گوشتیت۔

"تچکیں جبر راستیں گشگ ارزان نہ انت

ارواہ ء آدینک ء پرشگ ارزان نہ انت

ارشاد اے کہ سرچراں سد سلام

تہنائیں کوہ ء روگ ارزان نہ انت" (23)

مزاحمتی جزبگ ء دارگ، نہ منوگری ء مارشت، آشوبی رنگ بلوچی شاعری ء بندات ء بگرداں مرچی ہست انت۔ بلئے اے دؤر ء شاعری ء سک تزند ء تیز انت۔ ندیم اکرم ء شاعری ء وطن دوستی، سک باز انت آوتی مادریں گلزمین ء جاوہر حال ء سگ انت نہ کنت ء وڑائینیت۔

"ہر کاڑ وتی کھیں ماتی ء غم ء انت

ہر بچ وتی پیریں پت ء دست ء عصا انت

اے وہ نہ انت من تو بہ ہاں دست ء گریبان
 ہر نیم ء بچار پلپیں وطن آس ء انت " (24)
 دگہ جاگے ء گوشت۔

"گزیوگ ء ہیسکار کار ء نیت
 جنگ انت کوکار کار ء نیت

مادر سر در گہار شپاد
 لال ء گیوار کار ء نیت " (25)

آوتی راج ء ہے گوشتگ لوٹیت کہ حشکلیں آہ ء زاری ء کوکار ء بیچ نہ بیت۔
 منظور بسمل وتی شاعری ء انسانی زندء عکس کشی ء اے وڑا کنت۔

"مال ء میراث ء ہوس اندر ء انسان ء کشیت
 زر ء توسیپ کہ بس اندر ء انسان ء کشیت " (26)

بلوچی دستونک گوشتیں شاعرانی انسان ء دوستی ء بابت ء پناہ بلوچ وتی
 کتاب "بلوچی ادب: ایک تاریخ ایک تسلسل" ء نبشتہ کنت۔

"بلوچ غزل گو شاعر انسان سے انسان دوستی کا طلب گار نظر آتا
 ہے اور اس کی دوستی کی بنیاد بھی انسان دوستی ہوتا ہے۔" (27)

بلوچی شاعری ء ہرچ دور ء وہدء شاعر گوں وتی چاگردء بندوک انت بلوچی
 دستونک ء پڑء دری مارشانی درانگازی باز محکمیں رنگے ء پدرا انت۔ اے بابت ء واحد
 بزدار "شاہیم" ء نبشتہ کنت۔

"بلوچی گہگیری شاعری تخلیقی تجربت ء حوالگاں گوں نوکیں پگری
 مارشتے ء واجہ انت۔ بلوچی شاعر ء نگاہ نہ ایوک ء گوں چاگردء سک

انت بلیکس آہانی سسا ساچی شعورء کینوس استمانی سنجء مارشتاں گوں
 سر رتیچ انت۔ بلوچ شاعرء لبز انتانی اے تخلیقی مارشت جاگیس
 صورتء صفتء احترامء شربء لائق کرزیت۔" (28)

مجید عاجز اے دؤرء شاعرانی تھا ہوا رانت مجید عاجز ہم وتی راجء غم واریں
 شاعرے۔ آئیء جیڑہ بس آئیء ماتیں گلزمینء جیڑہ انت۔

"تاں رہنیں آجوتی موگک نہ بیتیں
 دل ء چہ ماہیں ماہ رنگ ء بشوداں" (29)

دگہ جاہےء آچو گوشت:

"پہ جسیں انگار آ چیناں دل ء
 ہاگیں ارماناں آہے پر بہ بیت
 چیر ء سر بنت گلزمین ء آزمان
 سرگونکان ء نواہے پر بہ بیت" (30)

اے دؤرء دستونک گوشتیں شاعران چاگردی زندمانء عکس کشی کنگ۔

ارشاد پرواز وتی یک دستونکےء وتی چاگردء جاو حالء چوش پد رکت۔

"دژمن اتکہ سر بوتگ داں سہا ء سر انت
 جنگ ہمک لوگء پہ بلوچ ورناء سر انت

گل بلوچ ء میراث انت بے جُست ء پُرس ء

بہر ء بانگ ء شاہیم پہ اللہ ء سر انت" (31)

اے دؤرء دستونک گوشتیں شاعران بلوچ زندمانء چاگردی جاو حالء

عکس کشی کنگ ء شاعریء جزبگانی شدتء زندء گواچنی گندگ ء کیت۔ اسحاق

خاموش ء شاعری ء بلوچ راج ء غم، ڈیہہ ء غم پد رانت۔ آوتی جاگرد ء شنگ ء تالائیں
بدیں جاوراں گندیت ء وتی راج ء بڑگی ء گندیت آسک دردیگ ء غم وار بیت۔

"سد سال ء پیش راج ء کماشاں غماں نہ ات
اے راج بیست ء یکمی کرن ء غلام بیت" (32)

میر عمر میر ء شاعری ء بے چاڑی ء درد گندگ بیت اے درد ء سوزمان آئی
ء عہد ء جیڑہانی رانت۔ آئی ء بے وس ء بڑگ ء لاچاریں راج ء نیگ رانت۔

"ہر کس ء را دست چمان رانت وتی
چاریں آتزاپاں چننیں لاچاری ء

موسے شوہاز جند ء اندرا
موسماں گوں ہمراہ داری گاری ء" (33)

"اے جبر راست رانت کہ بچ حساسیں شاعر یا زاننکاریں مردم وتی
جند ء راوتی ذات ء راشہ وتی چاگرد ء چرائی چست ء ایراں دؤر
داشت نہ کنت ء وتی بتانی مہر ء راوتی ڈراہیں زند ء آؤکیں غم نہ
سگیت اے شہ زند ء بازیں غماں یکے غم رانت۔" (34)

یلسین مجروح اے کاروان ء شاعرانی تہا ہوار رانت۔ آوتی شاعری ء گلزمین
ء غم ء رانت۔ آوتی گپ ء گوں نہ ترسی ء جنت۔

"بید ء تو پچی نہ داراں گلزمین
چوں تئی نیما مہ چاراں گلزمین

اے اُمیتے من وتی زند ء ترا
شر بہ گنداں گوں بہاراں گلزمین" (35)

ہواریں صورت ء بلوچی شاعری ء چاگر دی جیڑہانی سراشاعر اں بازیں
 شعر ء گال پر بستگ۔ وتی چاگر دی زند ء عکس کشی ہم کتگ۔ اے جہد ء آ باز سوب
 مند بوتگ انت۔ اے دؤر ء دستونک گو شیں شاعرانی گورا چاگر دی زندمان ء رنگ
 پد رانی ء گندگ بنت ء آہاں وتی عہد ء گواچنی ء رنگ ء پیش دارگ ء مز نیں جہدے
 کتگ۔ اے نوکیں پد رتیج ء شاعری ء چاگر دی گواچنی چہ گو ست ء گیشتر ء محکمیں
 رنگ ء پد ر انت۔ نوکیں رم ء شاعر اں گوں وتی از می ء پگری در شانی ء بلوچانی
 چاگر دی زندمان بلوچی شاعری ء تاریخی بہرے جوڑ کتگ ء جہد کتگ۔ اے جزبگ
 ء جوش انگت ء بر جاہ انت۔

بلوچی دستونک ء سیمی دؤر ء اندری مار شانی درانگازی

شاعر وتی دل ء لہڑ ء جزبگاں گوں لبزانی ڈولدری ء زیبائی ء قطار کنت۔
 مردم و ہدے غم ایبتگی، بیوسی، بے چاڑی، کتہت، ارمان، بے اوستی، ملوری، دل
 پروشی ء ڈولیس جاوراں دُچار بیت گڑا آئی ء فکر ء جیڑگ شعر ء رنگ ء در شان
 بنت۔ چہ آئی ء شعر اں آئی ء باطن ء احوال پد ر بنت۔

بلوچی دستونک ء اے دؤر ء اندری مار شانی درانگاز سک باز انت۔ اے
 دؤر ء کلیں شاعرانی گورا اے بُن گپ ء بازیں شعر دست کپیت کہ آہانی تہا
 شاعر اں وتی دل ء ہل ء واگ بیان کتگ انت۔ منظور بسمل وتی شاعری ء وتی دل ء
 پنت ء سکین وتی دیوانگی ء قہہاں کاریت ء گو شیت:

”غم نصیبیں دل منا ہر روج دنت پنت ء سکین
 آزیں ٹپے تڑہین ء پوشتگیں زیے کدین

مئے دل ء رازاں مہ کش کہ دُڑا ہیں دنیا کور بیت
 ہر کسی چمانی نور انت مئے حیلانی گچین " (36)
 منظور بسمل ء شاعری ء اے وڑیں تہی چاڑ ء کیف باز انت دگہ جاہے ء
 چوش گوشتیت:

"زندگی رکت ء کشاری ء گوزیت
 یک کپوتے چنت جوہان ء منی

"من ء تو ہئی ء خونیں پہ رنگ یک نہ بنیں
 تئی چوڑ چوڑ کلمیر منی طلب چکاس"

"زندگی درچکے ء مثال ء انت کہ ریجیت تاکاں
 عشق ء نیون ء کئے ء آس پہ آپ ء آورت" (37)
 میر عمر میر ء شاعری ء اندری دز انگازی باز انت۔

"من نہ باں باندا منی شہر نہ بیت

چہ غماں زندگی زبہر بہ بیت" (38)

دگہ جاہے ء گوشتیت:

"دل ء دز جن نگاہانی انان ء

مان کشتنگ چے پیما زندمان ء

من چنت رندا براپی آپ وارنگ

نہ روت مہرانی تئی نیون جان ء" (39)

اے مارشاتی پشت ۽ گیشتر مہری جزبگ بنت۔ شاعرے کہ وہدے مہری
 غم ۽ سوزماناں دوچار بیت گڑا آئی ۽ شاعری چہ درد ۽ غم ۽ اندوہاں پڑ بیت۔ منیر
 مومن وتی یک دستونکے ۽ تہادوست ۽ زہیراں ساڑائیت ۽ گوشت۔

"وہدے اے دہر مارا چہ پاداں شپاد کنت
 جی جی پہ تئی زہیراں کہ حاکاں زباد کنت

تئی تزانگ ۽ مزار اگس زرد ۽ کاد کنت
 دنیاگوں ہر دو دستاں دل ۽ ٹپاں واد کنت " (40)
 یاسین مجروح یک شعرے ۽ وتی دل ۽ ٹپاں پد کنت۔

"شموشتگ آ وتی عہد ۽ قراراں
 شتگ نشتگ گوں جوراں بدیناں " (41)

اقبال راز ۽ شاعری ۽ اے مارشت سک بازگندگ بیت۔ آ غم ۽ رنجاں
 گوں دوچار انت۔

"منی دلبر گلہ غم ۽ رنجاں ملور انت دل
 وتی درداں چہ سر باراں ملور انت دل " (42)

جیڑگ دری بہ بیت کہ باطن ۽ اے دؤر ۽ شاعری ۽ سک باز پد
 بنت۔ اے دؤر ۽ شاعرانی گورا مہراںکی رنگ، فردیت پرستی ۽ تہ گندی دزوشم گیش
 گندگ ۽ کیت۔

"کیفاں نوشاں کہ بیت غمے گستا
 زندگی ! بلکیں بیت دے گستا

انچو تہنا ء ایوکاں مرچاں

چو کہ رُمب ء چہ مردے گستا" (43)

بشیر بیدار وتی شاعری ء تہا شراب ء نوشک یک دمانے چہ زندء غماں بے

حال بونگ ء جہد ء کنگ ء انت۔ آوتی غم جتیں زردء گوں شراباں آسودگ کنگ

لوٹیت۔ مبارک قاضی ء شاعری ء اندری دردء سوزمان باز انت۔

"منا وت مریدی غمے ڈوبر ء انت

من دنیا ء دُرستیں پکیراں شموشاں

منا دوست بنت تہلیں کیفانی کدہ

بزاں وشی ء شہد ء شیراں شموشاں" (44)

مہر ء غم دردء رنج بلوچی دستونک ء ہمک شاعر ء گورا ہست ء گندگ

بیت۔ بلوچ شاعر اں وتی عشق ء چاڑء کیفانی درانگازی باز ڈولداریں وڑے ء کنگ۔

"ہر غم ء منزل دل ء ویرانی انت

کس وتا مئے پپا بیگواہ کت نہ کنت" (45)

ناصر بشیر گوشت کہ غم ہر ڈولیں بہ بیت، غم ء منزل بس دل ء ویرانی

انت۔ ندیم اکرم وتی دوست ء یات ء غماں بنگرگ لوٹیت آچو گوشت۔

"سبق ء زند ء در برگ لوٹاں

تئی غم ء آس ء بنگرگ لوٹاں" (46)

اے ڈولیں چاڑاں دُچار بیت گڑا شاعر ائم کہ ایوک بونگ لوٹیت آئی ء

بس وتی غمانی دنیاوش بیت۔

"وتی وس ء واک ء بیوساں من

جر مہ کن کہ ادا نیاں من" (47)

بلوچی دستونک ء دوست ء دُوری ء جتائی، د لگرائی ء دل رنجی، بے وفائی، دل
 ء درد ء سوزمان، بلوچ شاعرانی گورا ڈولداریں وڑے ء گندگ ء کابینت کہ گوش
 داروک ء دل ء ایرکپ آنت۔ اے دُور ء شاعر اں وتی جند ء باطن ء دردانی ء دل ء
 سوزش ء ارمان، غم ء بے چاڑی ء درانگازی کتنگ کہ مردماں وتی جند ء سماء برانت۔
 بسمل یک انچیں دردے ء دُچار انت:

"نہ گواہیت چه دل ء پاباراں درد ماں چماں

چتور ایر براں اے هوادگیں ارساں" (48)

شاعر وتی کہت ء ارماناں گوں لبز اں گوناپ سازی کنت۔ عاشق و ہدے
 کہ ایوک ء ہتہنا بیت گڑا آوتی دوست ء یات کنت پہ آئی ء ارسانی مرورداں
 رمیچیت۔ برے گوشیت اگاں عاشق ارساں مہ گواریت گڑا آگنہگار انت ء برے وتی
 دوست ء مہر ء گڈی نشانی وتی ارساں لیکیت۔

"ارسانی بہار ء دل ء بچکند ء سزپ آنت پُل

وہدے تو نہ گریوئے وتی چماں بئے گنہگار"

میر عمر میر (49)

"کٹ ء مڈی تئی شپ جتانی اے ارس آنت

گلیں مہر ء گڈی نشانی اے ارس آنت

جن آنت تژن گند آنت منا گزیوگ ء دوست

نزان آنت مئے زندگانی اے ارس آنت"

یسین مجروح (50)

"پہ واب نیت ء ارسانی آس مان داریت
کجام حساب بہ ریپیناں آگہی ء وتی"
منظور بسمل (51)

"برے ننداں شعر بنداں
برے گریواں گوں وت کنداں

گل ء وانگیں عکس ء دیما
برے اوشاں دست بنداں"
بشیر بیدار (52)

"ہما حد ء اے دل آس ء کت
داں چم ء ارس مئے گوہر نہ بوتگ"
منیر مومن (53)

دستونک گوشیں شاعران عشق ء کیف ء چاڑانی درشان باز ڈولداریں
وڑے ء کتنگ۔ دوست ء زہیراں ارسانی گوارگ، گوں غماں جیڑگ ہمک شاعر ء
گورازیاہیں رنگ ء دزو شم ء پدرا انت۔

وہدے دوست ء دلبریں زہیر، یات ء تزانگ آرام ء نیلیت گڑا شاعر
شراب ء گوں چہ غماں آسودگ بوتگ ء جہد ء کن انت۔ اے دؤر ء شاعری ء
شراب ء علامت باز کامرز بوتگ مبارک قاضی، منظور بسمل، بشیر بیدار ء اے دگہ
شاعرانی گوراشراب ء چیدگ باز جاہ ء گندگ بوت کنت۔

"کجا خمار اجل بیت کجا شراب نُج اُنت
کجا تئی قدحیں چمانی ٹہل ء داب نُج اُنت"
مبارک قاضی (54)

"قاضی بہ نوش مرچی یک جامے مہر ء نام ء
دُریں بُتانی یاتاں آزر شراب نوشاں "
مبارک قاضی (55)

"من زہر لوٹان تہ زندآپ پہ من ایر رچیت
اے درد وار منی اُنت کہ باز درد وار اُنت"
منظور بسمل (56)

"تڑپے شراب ہست ات ناں اتک ءے دوست منی
شپ چاردہ ء پدا گوست پہ کشتگیں دلے"
ندیم اکرم (57)

اے دُور ء شاعری ء شاعراں وتی دل ء چاڑ، درد ء مارشت وڑ وڑ ابیان
کتگ اُنت۔ شاعر وڑ وڑیں چہر ء شبنم ء چیدگاں گوں وتی اندری مارشتاں پد رکن
اُنت۔ اے مارشتانی تہا آہانی وشی ء غم ہر دو حالت ء گندگ ء کاینٹ۔ اے دُور ء
دستونک گوشیں کلمیں شاعراں وتی دل ء جزبگانی درشتان گوں از می کیلواں کُنگ۔

شوندات

- 1- مہر، رحیم بخش، بلوچی دستونک (ازم ء بُن گپ)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 2014، تاکدیم 216
- 2- دشتیاری، صبا، انگریس واہگ، سید ریفرنس کتاب جاہ، کراچی، سال 1999، تاکدیم 49
- 3- گوادری، مجید، نپتیس سگار، سید ہاشمی اکیڈمی، کراچی، سال 2001، تاکدیم 146
- 4- مہر، رحیم بخش، بلوچی دستونک (ازم ء بُن گپ)، تاکدیم 222
- 5- قاضی، مبارک، جنگل چنچوز بیانت، نور پبلیکیشنز، پسنی، سال 2016، تاکدیم 17
- 6- قاضی، مبارک، چولاں دریایل داتگ، نور پبلیکیشنز، پسنی، سال 2012، تاکدیم 31
- 7- قاضی، مبارک، جنگل چنچوز بیانت، تاکدیم 17
- 8- ہمیش، تاکدیم 10
- 9- قاضی، مبارک، منی عہد ء غمے کسہ، گام پہلی گیشنز، گوادر، سال 2010، تاکدیم 17
- 10- قاضی، مبارک، چولاں دریایل داتگ، تاکدیم 32
- 11- نادر، رزاق، واب سبزنت پدا، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 1998، تاکدیم 11
- 12- پرواز، غنی، نوکیں راہ، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 2013، تاکدیم 213
- 13- اکرم، ندیم، توار ء انت وطن ماتیں، بلوچستان اکیڈمی تربت، سال 2012، تاکدیم 15
- 14- ہمیش، تاکدیم 15
- 15- بشیر، ناصر، ماہ زمین ء پیتر گاہ انت، بلوچستان اکیڈمی تربت، سال 2014، تاکدیم 3
- 16- ہمیش، تاکدیم 2
- 17- ہمیش، تاکدیم 47
- 18- ہمیش، تاکدیم 47
- 19- مومن، منیر، باطن ء سپر، میراث پبلیکیشنز، پسنی، سال 1999، تاکدیم 13

- 20- بسل، منظور، آپ رنگ، درگام پبلیکیشنز، گوادر، سال 2008 (دومی چھاپ)، تاکدمیم 112
- 21- ثنا، زینت، بلوچی ادب میں تنقید نگاری، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ، سال 2014، تاکدمیم 203
- 22- عاجز، مجید، سسٹنگس اوتاگ، شنکار، بحرین، سال 2011، تاکدمیم 28
- 23- پرواز، ارشاد، ساہگ دزگیراں، تاکدمیم 77
- 24- اکرم، ندیم، تواریخ و انت وطن ماتیں، بلوچستان اکیڈمی تربت، سال 2012، تاکدمیم 34
- 25- ہمیش، تاکدمیم 34
- 26- بسل، منظور، آپ رنگ، تاکدمیم 112
- 27- بلوچ، پناہ، بلوچی ادب ایک تاریخ ایک تسلسل، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 2016، تاکدمیم 130
- 28- بُزدار، واحد، شاہیم، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 1997، تاکدمیم 140
- 29- عاجز، مجید، سسٹنگس اوتاگ، تاکدمیم 32
- 30- ہمیش، تاکدمیم 31
- 31- پرواز، ارشاد، ساہگ دزگیراں، تاکدمیم 61
- 32- خاموش، اسحاق، شبن، آتار پبلیکیشنز: کراچی، سال 2007، تاکدمیم 45
- 33- میر، عمر میر، منی ارواہ گیا بانے، بلوچی سنگت ادبی مجلس، سال 2009، تاکدمیم 117
- 34- حکیم، طاہر، درپشیت تلاہیں بامسار، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 2016، تاکدمیم 253
- 35- مجروح، یسلین، دوشی کہ ماہ چارده آت، گوادر گام پبلیکیشنز، سال 2009، تاکدمیم 108
- 36- بسل، منظور، آپ رنگ، تاکدمیم 91
- 37- ہمیش، تاکدمیم 22
- 38- میر، عمر میر، منی ارواہ گیا بانے، تاکدمیم 47
- 39- ہمیش، تاکدمیم 12
- 40- مومن، منیر، باطن و سپر، میراث پبلیکیشنز، پسنی، سال 1999، تاکدمیم 70
- 41- مجروح، یسلین، دوشی کہ ماہ چارده آت، تاکدمیم 37

- 42- پرواز، غنی، نوکیں راہ، تاکدیم 221
- 43- بیدار، بشیر، ماہیکان، گوادر گام پبلیکیشنز، سال 2011، تاکدیم 148
- 44- قاضی، مبارک، چولاں دریایل داتنگ، تاکدیم 100
- 45- بشیر، ناصر، ماہ زمین ء پیترا گاہ انت، تاکدیم 92
- 46- اکرم، ندیم، تواریء انت وطن ماتیں، تاکدیم 50
- 47- بسمل، منظور، سانجارو، مشکتتم بلوچی ادبی مجلس، سال 2009، تاکدیم 69
- 48- ہمیش، تاکدیم 61
- 49- میر، عمر میر، بلے گوات اندیم انت، تاکدیم 55
- 50- مجروح، یسلین، دوشی کہ ماہ چارده آت، تاکدیم 83
- 51- بسمل، منظور، دید با میں بز مش، تاکدیم 87
- 52- بیدار، بشیر، ماہیکان، تاکدیم 142
- 53- مومن، منیر، استال شپادء گرد انت، بلوچی سنگت ادبی مجلس، سال 2009، تاکدیم 99
- 54- قاضی، مبارک، چولاں دریایل داتنگ، تاکدیم 90
- 55- قاضی، مبارک، چولاں دریایل داتنگ، تاکدیم 40
- 56- بسمل، منظور، دید با میں بز مش، تاکدیم 48
- 57- اکرم، ندیم، تواریء انت وطن ماتیں، تاکدیم 170

بلوچی دستونک ء گچینی شاعر

محمد حسین عنقا

میر محمد حسین عنقا ستمبر 1907ء جمعہ ء سہب ء واجہ عبد اللہ خان ء لوگ ء
ودی بوتگ۔ واجہ محمد حسین عنقا ء جند ء گوشگ انت کہ آچہ پنجگور ء گزہ زنی ٹک ء
انت۔ آئی ء بُن پیرک چہ سری کوران پنجگور ء لڈینگ ء پوریات ء زند گزاران ء
حازمیانچی بلوچستان ء اتلگ انت۔ ہے لڈ ء بار نوزدہمی کرن ء بندات ء بوتگ۔
ہے نوبت ء محمد حسین عنقا پیدا بوتگ۔

"اے ہے نوبت انت کہ کراچی یک کسانیں شہرے ات۔ آہاں
کراچی ء پوریات کت پدا یک کمپنی ءے چوشیں پیدا بوت کہ پوریات
گرانی مزنیں سگھے بھرتی گت۔ آسام بنگال ء کولہ کاؤنٹری واستہ چہ
ہے تجربت ء زوران ء پوریات گرانی ہے کاروان جمعدار جبار خان ء
کماش ء ضلع سبی ء مشہوریں کولہ کان کھوکٹ ء اتک۔ ہے روچاں چہ
سبی، ہرنائی ء راہ ء تن شالکوٹ ء ریلوے لائن ء ہم چیر گیجگ ء
کارگت۔" (1)

دیتر واجہ نبشتہ کنت۔ محمد حسین عنقا پت عبد اللہ لڈ ء ریچ کنت ء مچھ
بولان ء کیت ء ہما جاہ منند بیت۔ محمد حسین عنقا کہ ودی بیت گڑا آتراسیاہیں ٹکے پر
بیت۔ ایشی ء را حضرت امام حسین ء چلہ ء ٹک نام دیگ بیت۔ ہے واستہ آئی ء نام
محمد حسین کنگ بیت۔ واجہ محمد حسین عنقاوت نبشتہ کنت کہ چو حضرت امام حسین ء

من ہم دورگ ء نوکیں زندے گوازیبتگ۔ محمد حسین عنقواءتی زندے بازیں و ہدے
 قید ء بندانی تھا گوازیبتگ بلئے اے قید ء بندانی تھا ہم آئی ء جزبگ ء جوش گیشتر بوتگ
 انت آچو گو شیت۔

"ماں کیز ء چومنی ہمت کہ گوں من اوشاتگ نہ کنت

ماہ ء شپ ء روج اوشاتگ انت پر من" (2)

"اگر جلا وطنی دس برس سہی میں نے

اگر ہے قید برس بیس کاٹ لی میں نے" (3)

گوش انت کہ شاعر وتی چاگرد ء آدینک انت۔ شاعر وتی چاگرد ء عکس ء
 پیش داروک انت۔ آہرچی گندیت، ماریت، وتی لبزانی تھا آرا قلم بند کنت۔ محمد
 حسین عنقواء شاعری ہم چاگرد ء نہ سستگ۔ اے بابت ء غوث بخش صابر "روکیں
 پل" ء پیشگال ء نبشتہ کنت۔

"محمد حسین عنقواء شاعری ء باروا چمشانک ء پیش کرزیت کہ ہما

گوشتن ء حوالہ دیگ بہ بیت کہ شاعری ء باروا جہانگیریں راستی ء

جوڑ بوتگ کہ شاعر راجی زند ء چاگرد ء آدینک انت۔ و ہدے ما عنقا

ء شاعری ء گنداں ہے راستی سرجم بیت۔ دیما گو شیت، آئی ء ہر

شعر ہر بند ء گال وتی راج ء گوناپ گرا انت۔ وتی چاگرد ء بوؤ کیں

نانصافی، راجی جہلی ء برزی، عصر ء ناروائیانی قصہ انت۔" (4)

محمد حسین عنقواء شاعری ء ڈیہہ دوستی ء رنگ ء ڈروشم سک گندگ ء

کیت۔ آئی ء شاعری ء راجی رنگ ء ڈروشم، راج ء ڈکھ ء ویل، راج وت واجہی ء

رہشونی بلوچ زندمان ء پُردر ء گندگ بنت۔ محمد حسین عنقواء شاعری ء کمال انت کہ

آوتی راج ۽ جبراں پہ شاہیگانیں پیسے ۽ کنت۔ عنقاء گیشتریں پر بند وتی اُلس ۽ قومی
جزبگ ۽ سر رتچ انت۔ آوتی لبزانی قید ۽ بند ۽ وتی راج ۽ ننگ ۽ ناموس ۽ زندگ
دارگ ۽ سکین ۽ دنت۔

"مرد پٹ ۽ غلامی ۽ نہ سہیت
وش ہما زند بیت آب ۽
گوں بلوچ ۽ سرور ۽ دل چچ انت
ہو کہ سر جوانیں ماں رباب ۽" (5)

"گندگایاں ہر کس ۽ من بے کس ۽ بے ساہگ ۽
پہ بلوچ ۽ محشر ۽ میدان مہ مناں من تاں چوں" (6)
محمد حسین عنقاء شاعری راجی جزبگانی دزانگازی انت۔ آوتی راج ۽ غماں
شری ۽ زانت ۽ سر پد بیت ۽ ماریت آوتی فکر ۽ سوچ ۽ وتی لبزانی قید ۽ بند کنت۔ محمد
حسین عنقاء دستونکائی بن گپ گیشتر گوں وتی راج ۽ ڈیہہ ۽ بندوک انت۔ آوتی کلوه
۽ پہ وتی راج ۽ یلیں ورنہاں وتی شاعری ۽ وسیلگ ۽ سر کنت۔

"گالاں پہ نوکیں پُسگاں نوکیں جناں وتی
نوکیں سُراں من مان کناں لیکواں وتی

بوٹگ سر ۽ تاکیں تہ نوکے کناں گراب
دمبورگ ۽ را قا دگر مان کناں وتی" (7)

محمد حسین عنقاء چشیں غزل سک باز انت کہ چرائی ۽ آئی ۽ دری ۽ اندری
مارگ پدربنت۔ عنقاء گوراراجی زانت (سماجی شعور) ہست انت۔

"یک شے مرید ء لوگ ویران نہ بیتے بس
بیتے تباہ چاکر ء دست ء چہ باز کس
ہر دیں دعا ء دست ء کنوں دزاج سگے
پہ من اے آ زمان گوشئے اشکرے ماں جس" (8)

محمد حسین عنقاء شاعری آئی ء دل ء لہڑ ء جزبگانی درانگازی انت۔ محمد
حسین عنقاء شاعری وتی راج ء زبان انت۔

یک جوانیں شاعرے کہ آئی ء اے وڑیں اندری مارگ بہ بنت گڑا، ہمیںچو
آئی ء دری مارگ ہم بنت۔ آوتی چاگرد ء بوؤکیں غم ء جنجالاں ہم سرپد بہ
بیت۔ اے دوئیں رنگ مارا عنقاء گورا باز گندگ ء کایت۔ زانکارانی گوشگ انت
کہ جوان ء بلندیں شاعری پہ زور کنگ نہ بیت۔ بلئے اے ہم راست انت کہ شاعری
الہامی چیزے نہ انت۔ بلکیں انسانی ذہن ء کمال انت۔

عنقاء گوں از می ہنر مندی ء وتی خیال ء فکر شعری دروشم داتگ انت،
لبزانی کماہگ، ڈکشن، چہر ء شبین ء کارمرزی ء چیدگ نویسی گوں زیبائی ء کار
گپتگ۔ "بلوچی دستونک (ازم ء بن گپ)" ء محمد حسین عنقاء بابت ء نبشتہ انت۔

"عنقاء شاعری ء وتی عہد ء سیاسی جاور، چاگردی جاورال ء عکس
جوانی ء پدّر بنت۔ آعملی صورت ء بلوچ سیاست ء یک الہمیں
بہرے ات۔ آئی ء جبر ء ظلم، ٹگیگی، قید ء بند ء ڈکھ ء عزابانی ذاتی
صورت ء تجربت ہست انت"۔ (9)

محمد حسین عنقاء سیاسی جہدانی پد ء زند ء بازیں وہد ء قید بوتگ۔ آئی ء سیاسی
جہدانی دپتر سک مزن ء دزاج انت۔ ہمے سیاسی فکر ء سوب ء آئی ء بندی خانہ ء

سر ہمیں بیست سال گوازیں تک بلئے اے بندی خانہ ء ریں کوٹیاں تہا آئی ء جزبگ
گیشتر وڈینتگ انت۔ آئی ء مارشت شعری رنگ ء پدّر بوتگ انت۔ آوتی وهد ء
جاورال ء عکس کشی ء اے رنگ ء کنت۔

"منی گناہ ہمیش انت واجہ ء نر ء
کدی غلامی ء ساہ ء را شیر کن من" (10)

جند ء ماتیں وطن غم مہ کن پہ عنقا ء
کہ کیز پہ تو کنان انت جوان گور منا" (11)
کیز ء ریں کوٹی ء فکر ء مارشت گیشتر بوتگ ء انت آوتی گلزمین ء توار کنان
انت کہ منی غم ء مہ کن پہ تو گیشتر جوان جہان ء کایاں۔ آئی ء مدام پہ وتی راج ء
وشحالی ء آجوتی ء حاتراوتی توار بزرزتگتگ، جہل نہ کتگ۔

"وطن آس ء تالان یا رب
بدئے وس یا بدئے گوش کریں
پچے چوٹینگ ء کس نہ ات عنقا
ماں کیز ء کوٹی ء نے مارگریں" (12)

"سگار داریں پڑ ء مرچی گوں من ہم سفر انت
ہما بلوچ کہ آ سہر چم ء سیہ جگر انت" (13)
محمد حسین عنقا ء شاعری ء زبان سک آسان انت۔ آئی ء گوں سادگ ء
ارزانیں زبانی ء وتی حیال ء جزبگ پیش کتگ انت۔

"محمد حسین عنقا ء شاعری ء زبان ء ہستیں یک دو گالواراں ہور
شریدار بوتگ ء منی حیال ء سوہ ایش انت کہ اسکول ء نیساں آ

مجھ ۽ بوتگ۔ اودا کپچی، خارانی، پتنگوری، بڑاھوی، قلاتی، گالوار ۽ گپ جنوکیں مردم جاہ مند بوتگ آنت۔ پدا واجہ چیزے و ہد کاہان ۽ بوتگ۔ اود ۽ گالوار چہ برزی ایند گہ گالواراں کم ۽ باز فرق ۽ تپاوت کنت۔ واجہ ۽ پانزدہ سال کراچی ۽ گوازیٹنگ۔ اود ۽ تزان بھیر ۽ ہم چیزے اثرزتگ" (14)

محمد حسین عنقا ۽ بندات ۽ اردو ۽ فارسی ۽ شاعری کتگ۔ پداوتی دیم شہد ۽ شکلیں بلوچی ۽ نیمگا تزیٹنگ۔ اے بابت ۽ پروفیسر واحد بڑدار ۽ کتاب "جدید بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقاء" ۽ نیشہ کنت۔

"محمد حسین عنقا بلوچی شاعری سے پہلے اردو اور فارسی میں شاعری کرتے تھے، اور 1933 میں اردو اور فارسی شاعری پر مشتمل ان کا شعری مجموعہ "رحیل کوہ" کے نام سے منظر عام پر چکا تھا۔" (15)

بلئے و ہدے کہ واجہ ۽ وتی بلوچی شاعری ۽ بندات ۽ گت گڑا آئی ۽ گوں از می کچ ۽ کیلواں بلوچی شاعری ۽ نیمگا دلگوش دات۔ بلوچی شاعری کہ اردو ۽ فارسی ۽ لبزیاں ہوار توار ات، چہ دریں لبزیاں آزات گت۔ بلوچی شاعری ۽ بنداتی شاعرانی زبان ہوا دیں زبانے بوتگ۔ میر گل خان نصیر ۽ وڑیں شاعران ہم وت ۽ راجہ اے دریں لبزیاں گیشینت نہ کتگ۔ کریم دشتی محمد حسین عنقا ۽ شاعری ۽ بابت ۽ نیشہ کنت۔

"واجہ محمد حسین عنقا اولی شاعر انت کہ وتارا چہ فارسی ۽ عربی ۽ کنٹگاں گیشینت ۽ بلوچی زبان ۽ شاعری بگچ کنت۔ اے و ہد ۽ بلوچی شاعری گوں فارسی ۽ لوڑ ۽ توڑ ات کہ حیال فارسی زبان، بند ۽ بوج فارسی تنگ ۽ بحر فارسی۔ آو ہد ۽ گل خان نصیر ۽ وڑیں شاعر ہم وتارا چہ فارسی ۽ کنٹگاں گیشینت نہ کنت آچش شعر بندیت۔" (16)

"ساقیا جام تا کجا رستگ

مئے گلغام تا کجا رستگ

قاتل انتظار پیداک انت

مثل مت ء نُمّار پیداک انت" (17)

بلئے وہدے محمد حسین عنقا کہ شعر گوشت گڈا آئی ء شعر اے وڑا انت۔

"کاگدیں لنت پن ء مزواک انت

دل ادا خون خون چاک چاک انت" (18)

محمد حسین عنقا ء شاعری ء چاریں ء ہے نوبت ء آدگہ شاعرانی شعراں

گندیں گڑا ما اے جبر ء گوشت کنیں کہ عنقا ء وت ء را چہ دریں لبزانی قیداں

کیشیننگ ء پھک ء زگریں لبزانی بندش ء کار گپتگ:

"تانه شنزیت مئے سرا تئی ششنگیں بیکانی نود

بنت مئے زند ء گلاب ء تازہ تاک ء پن کجا" (19)

کریم دشتی وتی کتاب "دل زریت بولان" ء محمد حسین عنقا ء شاعری ء آئی

ء زانت ء سرپدی ء پدّر بونگ ء گپ ء جنت۔

"چہ ایشی ء عنقا ء احساس ء اٹکل (اندازہ) جنگ بیت چرے شعراں

شاعری ء دگہ جوانی چہر ء شبین (تشبیہ و استعارہ) جوانی ہم پیدا اور

بیت۔ یک زانکار ء کوا سیں شاعرے ء نشانی ایش انت کہ اے آئی ء

شعرانی معنائی گور پزاه بہ بیت۔ اے معناء جہلا کی شاعر ء زانت ء

نشانی انت۔ اے جبر ء ما عنقا ء شاعری ء شری ء گندیں۔

"نہ ردی بخت یے نیں ردی لوٹ ء

البت عنقا ء دست بے واک انت" (20)

شاعری ۽ تہا جمالیات ۽ مزنیں ارزشت ۽ بستارے ہست۔ محمد حسین عنقا
۽ شاعری ۽ تہا جمالیاتی رنگ بازگندگ بیت۔

"چم ۽ گلاب بیت کہ خیال ۽ شراب بیت

کائے تو چشم او ہتم تو کدی بہ ڈس" (21)

"شاعری ۽ شررنگی ۽ پول ۽ مزنیں ونڈے ہست۔ احساس جمال یا

جمالیاتی حس شاعر ۽ را نمیران کنت۔ واجہ محمد حسین عنقا ۽

شاعری ۽ مزنیں بہرے چہ ہمیشی ۽ انت۔" (22)

چہ محمد حسین عنقا ۽ شاعری ۽ آئی ۽ زانت ۽ سرپدی پدربیت۔ ایک

راجد پتر زانت ۽ یک شریں سیاسی سروک ۽ یک جوانیں شاعرے بوتگ۔ آئی ۽ وتی

سیاسی، چاگردی ۽ زانشتی خیال ۽ لیکہانی پیش کنگ ۽ گوں شاعری ۽ جمالیاتی قدر ۽

کیلواں کارگتگ۔

سید ظہور شاہ ہاشمی

سید ظہور شاہ ہاشمی لبزانک ۽ پڑ ۽ سکیں مزنیں از مکارے ات۔ آئی ۽ ازم

۽ تک ۽ پھنات شاہیگان انت۔ ایک آزمانک نویس، گدار نویس، زبازانت، کو اس ۽

زانتکارے ات، بلئے لبزانک ۽ آئی ۽ مستریں ۽ نامدار تریں پڑ شاعری انت۔ شاعری

۽ ہم آئی ۽ بازیں تہرانی تہا شاعری کتگ۔ آئی ۽ گال ۽ چلچہ ہر دُک پر بستگ بلئے آئی ۽

مستریں پڑ دستونک انت۔ بلوچی دستونک ۽ گپ بہ بیت ۽ سید ۽ نام گرگ مہ بیت

چو بوت نہ کنت۔ سید ۽ دستونکانی بابت ۽ کریم دشتی ۽ گوشگ چو اے وڑا انت۔

"سیدؔ غزل اگاں ہرچ وڑا چکاسگ بہ بنت جو انیں غزل گوشگ
 بنت۔ انچوہ معناء انچوہہ زیل بام، آئیؔ شعرانی جتائیں رنگے۔ ہر
 کسؔ آئیؔ شعرؔ گال ونگ انت آہر جاہؔ ہر وہدؔ آئیؔ طرزؔ پچہ
 کاریت۔ بلوچی شاعریؔ لہتیں شاعران ابید آوانی سیادی ہست
 انت کہ آہاں فارسیؔ رندگیری کتگ بلئے سید ہما شاعر انت کہ آئیؔ
 ایوکؔ ماں وتی شاعریؔ بلوچی زبان کار مرز کتگؔ بلوچی شاعری
 ؔ تبؔ (مزاجؔ وڑا) گال پر بستگ۔" (23)

سید ظہور شاہ ہاشمیؔ دستونک چہ دری زبانی دُر اہیں قیدؔ بنداں آزات
 انت۔ آئیؔ بلوچی دستونکؔ را پہکؔ ذگریں لبز سوگات کتگؔ اے لبزانی
 کار مرز کتگؔ آ استاد انت۔ اے بابتؔ غلام فاروق وتی نبشتانکؔ چوش گوشیت:
 "سید ظہور شاہ ہاشمی بلوچ غزلؔ استاد زانگ بیت۔ آئیؔ ماں بلوچی
 شاعریؔ پیکس لوز کار مرز کتگؔ قدیمؔ گاریں لوزانی شوہاز کاری
 ؔ آہانی کار مرزیؔ داسک باز کارئے کتگ "اومان" سیدؔ شاعریؔ
 بنیاد انت۔ آئیؔ شاعریؔ راچی پلگاری بلوچی زبانؔ لبز انکؔ
 بابتؔ شون ہم ہست۔" (24)

سیدؔ گیشتر شعرانی تہاروانی، ڈول داری، تام داری، مہرؔ دوستی، دوستؔ
 ستا، دوستؔ دوریؔ جتائی، دوستؔ یاتؔ تزانگ، قومؔ ستانگدؔ کیت۔
 "دژمن حیران ؔ دوست شادان انت
 جار کپتگ کہ کاروں بیران انت
 اے مرادے کہ ہملوں روچے
 شیر کنیں درد ؔ وشئی ؔ زان انت" (25)

سید ظہور شاہ ہاشمی ء غزل ء رانوکیں ڈکشن داٹگ۔ اے بابت ء پروفیسر
واحد بُزدار گوشتیت:

"بلوچی شاعری کے حوالے سے سید ہاشمی وہ شخصیت ہیں۔ جیسے ہم
صحیح معنوں میں غزل کا شاعر کہہ سکتے ہیں۔ ان کی غزلوں کے
بارے میں صرف اتنا کچھ کہنا ہی کافی ہے کہ انھوں نے فنی اعتبار
سے بلوچی غزل کو ایک کامل صورت عطا کیا ہے۔ اور ان کی غزل کی
خاصیت یہ ہے کہ انھوں نے نہ صرف غزل کو بلوچی مزاج اور
آہنگ عطا کی ہے کہ اسے ایک منفرد اسلوب سے بھی ہمکنار کیا اور
یہ اسلوب سید ہاشمی کے فن کا خاصہ ہی ہو سکتا ہے۔" (26)

سید ء دستونک چہ اید گراں جتانت۔ دستونک ء پڑ ء سید ظہور شاہ ہاشمی ء
کس باج برت نہ کنت۔ اے بابت ء پروفیسر صبا دشتیاری وتی کتاب "انگریز
واہگ" ء نبشتہ کنت:

"بلوچی شاعری ء نوکیں امیدانی رد اسید ہما نام انت کہ آئی ء بابت ء
ہمنکر نبیسگ بہ بیت کم انت۔ پرچا کہ بلوچی غزل ء ہمنکر نوک دروشم
کتگ کہ غزل ء ربیت سر ہمیں تاریخ ء (ایشی ء فارسی، اردو، بلوچی
ہوار انت) کجام ہم مستریں غزل ء شاعر ء سزپ ء مردم پہ جبر سید ء
اوشارینت کنت۔ نوکیں شاعری ء باندات ء چہ سید ء شاعری ہما
لنجیں زر انت کہ آئی ء بلوہالو ء کس گوازینت نہ کنت۔" (27)

سید ہما شاعر انت آئی ء رم نبیسی ء لچہ گوشتی ء راہا جاگہ ء سینت کہ شریں
ندکار ء لچہ کاراں آئی ء دیما کونڈ جت انت ء بے واک بوت انت۔ آئی ء رم لچہ کاری ء
سراہم جبر کتگ کہ آہانی گیش ء گیوار ء جتا جتا ئیں دپتر پکار انت۔

"بے گال ء نہ بیت گپت نہ بیت گپت نہ بیت کرد

گال آنت کہ گپتار بنت گپتار بنت کردار" (28)

سید ء نزء بلوچی یک سرجمیں زبانی ء ایثی ء ہر کس مئیت ء انکار کت نہ کنت۔ ہمیشکہ آوتی نبشتان کانی تہادر آمدیں گال نیاریت ء اے منوگر نہ انت بلکیں آ ہرچ بلوچ ندکار ء لچہ کار ء وت ء چرے کار ء پھریزگ ء سر ء سوج ء کنت۔ انچوش کہ ابرمی (Nature) رنگ ء شاعر ء وتی زبان ء ستا پھر انت۔

"منا ہاجت مرء نیست

مر منی وتی گز نچاں ہست" (29)

"اے کوڑہیں امروز ء انسان ء ہے غم نہ بیت یا کہ آواہگ ء پائیں غم

ء گز پتار بیت یا شو میں امروز ء گر ء چیلان مانگیشیت ہر ڈول کہ انسان

ء غم نہ غم پر بیت۔ ہمے جبر سید ء و شمیم ڈولے ء کتگ۔" (30)

"واہگ ء رنج اگاں مہ بیت امروز ء غم ء سر ء پُرشیت

دنیا انت کوڑہیں ادا کس و نہ نشتگ بے غم ء" (31)

سید ہاشمی ء دستونزکاں وان ء انچیں سماکپیت غزل ء استادی سید ء میر تقی

میر ء دربر تگ۔ اے بابت ء نسیم دشتی چوش گوشیت۔

"سید ہاشمی ء چو میر تقی میر ء تکرار لوز ء ہم کمال ہست گشنے لوز آئی ء

چار کی نیمگ ء چودز بندیں غلام ء قطار ء اوشاتگ انت۔" (32)

میر تقی میر یک جا ہے ء گوشیت۔

"عالم عالم، عشق جنون ہے، دنیا ہمت ہے

دریا دریا، روتا میں، صحرا صحرا، دہشت ہے" (33)

ہمے رنگ ء سید ہم تکرار کنت، بلئے ہمے تکرار دل ء وش لگیت۔

"دل پہ دلدل ء توار مہ کن
دلبر ء دل، دل ء دلدار نہ بیت" (34)

غم چہ غم دوست ء غم ء پزوشت غماں
کنے گوشت غم، غم ء غموار نہ بیت" (35)

بنداتی شاعرانی تہا ایوک ء محمد حسین عنقا ء سید ظہور شاہ ہاشمی ء دستونک ء
رابلوچی دستونک ء گوناپ داتگ۔ آہاں دستونک ء نوکیں ڈکشن ء نوکیں دزوشنہ
داتگ۔ سید شاعری ء راج ء قوم ء دوستی وتی مادریں گلزمین ء دوستی سک بازانت۔
سید وتی شاعری ء راج ء آجوتی ء ہاترا کہ سر مچار بنت آہانی سراپہر بندیت۔

"پہ راج ء آجوتی ء ہاترا ء آزاتی ء پھریزگ ء دیما
پہ مردی وار تگیں ٹپانی خون شرنانی سوگند انت" (36)

بلوچی کلاسیک ء خاصیت ہم شری ء آئی ء شاعری ء گندگ بیت۔ آئی ء
شاعری ذی ء مرچگیں میلیانی ہواری انت۔

"سید نے شعوری طور پر بلوچی کلاسیکی شاعری کی خصوصیات اور رنگ و
آہنگ کو اپنی غزل میں جگہ دی۔ بلوچی شاعری کی شعری مزاج اور
روایت کو مد نظر رکھتے ہوئے جدید اور قدیم کی خوب صورت امتزاج
سے انہوں نے غزل کو ایک نیا اسلوب اور نیا صفت عطا کیا۔ بلاشبہ سید
غزل کے پہلے شناور ہیں اور ان کی غزل کی سب سے بڑی خاصیت یہ
ہے کہ اس کی غزل کو مکمل طور پر بلوچی غزل کہا جاتا ہے۔" (37)

سید ہاشمی ہم یک راجی شاعرے بلتے آئی ء توار نرم انت، کو کار ء ڈاہ ء شور
نیست۔ وتی جبر ء پہ وتی لس راج ء سرکنگ ء جہد کنت۔ آیاں ہم چہ اینیں واب ء پاد
کنگ ء جہد ء کنت۔

"سید ہاشمی ء سیاسی فکر ء تاریخی آگہی آئی ء شعرانی شمع ء شینکاں
 جوانی ء گندگ ء کابینت۔ بلئے سید ء مزن مزین سیاسی چست ء
 ایرانی گپ انچوش لہم لہم ء نرم نرم ء کنگ کہ دل ء جہلانکیاں ایر
 نندانت ء پد انسانئی سائیگی ء "اپیل" کن انت۔ سید بلوچستان ء بلوچ
 راج ء سیاسی تاریخ ء تاکاں مزن مری لیٹینت ء ماراچہ گزائیں واب
 ء ناوٹیت (گڑینیت)" (38)

"وشنیا تکانی ردیں کار انت سر ہم رہن انت انگت
 تانہ موکان ء میاری چوٹواں رنداں چتور"

چل سال پہ ریپینگ رہد ربری اش گون انت
 ماں چیل ء گراں شو میں کپنتت ء کپنتت آسر" (39)
 سید ء شاعری گوں وتی مادرین، سنکین ء انچوش انت کہ آوتی ڈیہہ ء
 دژ مناں توار پر جنت کہ یک روچے الم من شمارا سیناں۔ آئی ء شاعری ء نہ منوگری
 ء رنگ سک باز انت۔

"منی سستیں رواجاں چُش مہ چار ات

شمارا یک پہ یک ء من ریناں" (40)

سید ء قومی شاعری ء راج دوستی، وطن دوستی، انچیں پہتہ میں رنگے ء
 پیداوار ء پدربیت کہ آسر ء گڈ سر ء روت گوں آشوب ء انقلاب ء سیمسراں ڈیک
 وارت گڑ اسید ء لہمیں ء وشیں توار ء نہ ایوک ء سٹک ء جزم ء ذیل ء مردم اش کنت
 بلکیں مڑ اداری ء گزراں مہذبئی ء ذیل ء بام ہم تجھی ء سہر ابنت۔ آئی ء وطن دوستی
 گوں مسکیں ڈگار ء گلزمین ء مہر ء واہگ آئی ء پر مڑا ہیں سر ء گہگیری ء باہنداں پیلی
 جوش بختاشایت۔

"منی لچہ کاریء شاعری حائلء منت وار انت۔ اگاں حائل مہ بیتیں
منی لچہانی تھا اے رنگیں راست ء بے کبھیس باہندانی چہر ء شین
گندگ نہ بوت البت چنت کہ وہد گوزان بوت حائل ء جند ء چہر ء
شین منی شاعری ء لچہ کاری ء بدل بیان بوتگ ء آسره آ منی لچہانی
تہا بے درور ء ہزار دروریں مزرورے (Symbal) یے جوڑ
بوتگ۔" (41)

اے بابت ء واحد بڑدار ء گوشت انت کہ
"اپنی ذاتی اور شخصی مفہوم کے اظہار کے حوالے سے سید ہاشمی کے
شاعری کا تانا بانا اپنی محبوب حائل کے گرد بنتا ہے اور انھوں نے
اپنی شاعری میں جہاں بھی اس کرب کا اظہار کیا ہے۔ لیکن انہوں
نے اس انفرادی کرب کے ساتھ ساتھ اجتماع کے کرب کو بھی
شدت اور خلوص کے ساتھ محسوس کیا ہے۔ ان کے اس کمالی اور
معاشرتی مفہوم میں اپنی سر زمین اور زمین زادوں کا دکھ بہت ہی
توانا اور نمایاں ہے۔ سید ہاشمی نے اپنے عہد کی جزباتی اسلوب سے
ہٹ کر اپنے عہد کے سانحہ کو ایک علامتی پیرایہء اظہار عطا کی
ہے۔" (42)

سید ہاشمی ء غزل گوں حائل ء بندوک انت۔ حائل ء عہد ء غم دوستی ء گوں
ہمگر نچ انت۔ آئی ء ہر وہد ء گیر کاریت۔

"شر زان ء منی ارواہ منی ساہ ء حائل
زندمانی ء گلیں منزل ء راہ ء حائل" (43)

سید ہاشمی ءِ حامل ءِ بابت ءِ منیر عیسیٰ نبشتانکے ءِ گوشتیت۔

"انچو کہ ہر کس زانت کہ سید ءِ شاعری ءِ گیشتریں بہرے حامل ءِ باروانت۔ حامل کئے انت؟ ایشی ءِ پسو سید ءِ چوداتگ کہ حامل منی ماتیں وطن انت پرچا کہ اے شعر ءِ آئی ءِ حامل ءِ راوتی زند گوشتگ۔ اے گپ ءِ ہر کس زانت کہ کس وتی زند ءِ پہ گہگیری ءِ ندر نہ کنت انچو کہ آئی ءِ وتی شعر ءِ گوشتگ۔" (44)

دیتر ءِ منیر عیسیٰ نبشتہ کنت:

"سید ءِ وتی شاعری ءِ حامل ءِ رایک (Symbol) سمبلے جوڑکت بلتے آئی ءِ اے شمشت نہ کت کہ آئی ءِ ایشی ءِ ہواری ءِ قوم ءِ دردان ءِ ہم مارات۔ قوم ءِ دردان ءِ دل ءِ داریت ءِ گوشتیت۔" (45)

"برے پہ حامل ءِ گلکاریں گل پر بنداں
برے پہ راج ءِ چکنکاریں درداں درپچاں" (46)

دگہ جاہے سید لبز حامل ءِ چوش کار مرز کنت۔

"منی بیگواہی ءِ آسر چپی انت
زاناں ارساں وتی ہیکار کن ءے

دیر ماہ ءِ دیم ءِ گشاں حامل
پرچا بے ساری ءِ بے سار کن ءے" (47)

سید ءِ شاعری ءِ حامل چیدگے ءِ بستار ءِ کار مرز بیت۔ ڈاکٹر فضل خالق وتی

یک نبشتانکے "مرگ ءِ زند ہر دو منت وار انت" ءِ تہا نبشتہ کنت؛

"چہ حائل ء نام ء شہادت آروکیں سید وتی موجانی دل ء را پہ ہاتری
 دردانی دوار جاہ ہم گوشنگ۔ وتی دل ء حوناں ء پرانی بانوری ء ہنسانی
 جوڑ کنگ ء ہم چک ء پد نہ بوتگ۔ پہ حائل ء اومان ء گوں شیدائیں
 زرد ء چو گوہر ء ڈاچیاں پہ وتی ہڑاں ہم دنزینتگ۔ چوش بہ گوش کہ
 حائل سید ء ارواہ انت ء آئی ء ارواہ چو گار نہ بیت دانکہ حائل ء موہ ء
 اجازت مہ بیت۔ حائل نہ ایوک ء سید ء شاعری انت بلکین آئی ء
 واہگ ء ارمان انت۔" (48)

"کد کدیں سید بیارئے حائل ء کہیبانی
 گلپری ء وشاتک ء سارتیں پل گواراں من " (49)
 سید ء شاعری ء وانگ ء پد اے پد بیت کہ سید ء شاعری گوں حائل ء
 بندوک انت بزاں حائل آئی ء شاعری ء چیدگ انت۔ بلوچی لبزانک ء بازیں
 تہرانی تہا بگر تا بلوچی دستونک ء پڑ ء بیاسید ہاشمی ء کرد مزن انت۔ آئی ء بلوچ راج ء
 راباز مال ء مڈی سوگات کنگ۔ بلوچی زبان ء لبزانک سید ء منت وار انت۔ آئی ء
 دستونک بلوچی کلاسیکل شاعری، بلوچی دود ء ریدگ ء شان انت۔ سید ء دستونک
 بلوچ تاریخ ء چاگرد ء شوندری ء کن آنت۔

کریم دشتی

کریم دشتی بلوچی لبزانک ء چہ ہماناں یکے کہ بلوچی لبزانک پہ آئی ء پہر
 بندیت۔ کریم دشتی بلوچی زبان ء اولی شرگد ار انت۔ شاعری ء پڑ ء آئی ء پہ وت ء

یک جوانیں نامے ایر کتنگ۔ آئی ۽ بلوچی دستونک زگریں گوہر قیمتی لبز ایں گوں
کما تگ ۽ بزاه دار کتنگ۔

اے بابت ۽ ممتاز یوسف "دل ز ریت بولان" ۽ پیشگال ۽ نبشته کنت۔
"آئی ۽ پہ بلوچی لبزانک ۽ مڈی نبشتگ کہ آ بلوچ ۽ بلوچی ۽ ابدمانیں
میراث انت۔ واجہ کریم دشتی اولی مردم ات کہ آئی ۽ ماں بلوچی
۽ شرگدار ۽ سنگ ۽ پارسنگ گیشینت انت۔ آوتی تقید ۽ شاعری ۽ پدا
بلوچی شاعری ۽ تب ۽ میل ۽ دیما ایر کنت ۽ گپ کنت۔ شرگداری ۽
نہ ایوک ۽ شاعری ۽ بلکیں بلوچ چاگرد ۽ ایندگہ تک ۽ پہناتاں گوں
دیم پہ دیم کنت ۽ بلوچی شعری ربیتاں گوں راجی دوداں نژیکی ۽ و باز
گوں ہورتی ۽ چاریت ۽ دلگوش ۽ دنت۔" (50)

کریم دشتی دستونک ۽ شاعر انت۔ آستونک ۽ راگوں زگریں بلوچی لبز ایں
، چہر ۽ شبین ۽ چیدگاں گوں بزاه دار کنت۔

"تو وتی ہیل گوں پن ۽ ہیراں کت
مارا ناڈراہ تئی زہیراں کت

ماوتی سینگ ۽ کنیں بولان

تو وتی مہر اگاں چو ہیراں کت " (51)

"کریم دشتی ۽ بنداتی شاعری لس زبیتی رنگ ۽ انت۔ زبان چہر ۽ شبین
، چیدگ دُزست ہماز مانگ ۽ رواج گپتگیں رہند ۽ پدا انت۔ کم کم ۽ آئی
۽ پہ وت ۽ جتائیں طرزے گچین کت۔ آئی ۽ شاعری کسانیں مدتے ۽
مچ ۽ رواجی ربیت ۽ چہ گیش ات۔" (52)

"تو بہ مان ئے منی دردانی سہاروکیں شپ
روح کاریت دگہ دنیاے ۽ غم ۽ چیلاماں

روح زوریت منی مہلج ۽ غم ۽ اوبالاں
تو بہ مان ئے منی یاتانی سہاروکیں شپ

شپ کہ سیاہیں گشنے مہگونگ ۽ مہپر شنگ انت
کہکشان انت چو گشنے دلبر ۽ گیوار ۽ سرا" (53)
کریم دشتی ۽ شاعری ۽ زبان پہک ۽ ذگریں بلوچی ۽ انت۔ اے بابت ۽
ممتاز یوسف ۽ گوشگ چو اے وڑانت۔

"کریم دشتی ہر شعرے کہ گوشت، آئی ۽ زبان ۽ بیان مزاج ایوک
۽ ذگریں بلوچی انت۔ ادا من آلبرانی جبر ۽ نہ کنگ ۽ آل کہ جاہے
جاہے آبلوچی ۽ ایندگہ زبانی لبز کار مرکزنت بلتے آئی ۽ ازمی
مارشت انچوش تیز انت کہ آلبرانی مان دیگ ۽ کماگ ۽ ماہریں
مردے۔ وانوک یا گوش داروک ۽ اے مارگ ۽ نیلیت کہ آہ
ٹکلیت ۽ دگہ دیے ۽ بہ رؤت۔" (54)

"تئی ملابس کہ حریراں نڈراں
من تئی عشق ۽ فقیراں نڈراں

عرش برز ۽ انت ۽ کرسی انت عرش ۽ سربر ۽
مشر ۽ اللہ بُن ۽ کیت یا روکیں ماپہ سرا" (55)

"کریم دشتی چه ہما شاعراں یکے کہ گوشے پہ آئی ء برزیں خیال ء
گیچنیں لبز کاینٹ ء سر رچ آنت۔ آئی ء کار بس ہے لبزانی کماہگ ء
وتی پیغام ء سر کنگ انت۔ اے آئی ء از می کمال انت ء شاعرانہ
لافتی انت۔" (56)

کریم دشتی دگہ یک شعرے ء گوں جو انیں لبز ء گوں از می کمال ء وتی
دژ مناں بدیناں گوشت:

"اگاں دوستاں شمشتہ پہ کست گیر کار آنت
اللہ بہ کنت سلامت مئے دژ مناں بدیناں

منا شالا مہرے بی کہ بہ کنت تزانے شہدیں
منا کشتہ وش نیتکاں گوں شگاناں کچلیناں" (57)

چہ برز ء شعر ء زانگ بیت کہ کریم دشتی ء شاعری اندری مارشانی درانگازی انت۔ کریم
دشتی وتی دل ء لہڑ ء جزبگاں پد رکنت آرزہیرانی آس ء سوچک ء انت۔ کریم دشتی ء
شاعری ء زہیر باز انت زہیر وکی ء ہے تب آئی ء ہر جاگہ گون انت۔

"کریم دشتی ء تب بچ جاگہ چہ زہیر ونک ء در نیت۔ چہ موتک ء نہ
سدیت اگاں چہ دری زبانی ء رجانکے بہ کنت شیکسپئر ء نظم ء ماں
بلوچی ء تڑنیت آئی ء گوں زہیر ونک ء تب ء ہمنچو ہمدپ کنت کہ
مردم اے گپ ء نہ ماریت کہ چہ دریں زبانی ء اتلگ۔" (58)

رجانک ء ہم اے تب ء یلہ نہ دیگ ہے گپ ء شون ء دنت کہ کریم
دشتی ء اے تب چہ بلوچی شاعری ء کلاسیک ء رستگ۔ آگوں وتی شعری نوبتاں
بندوک انت۔ چہ وت ء نہ سستگ، عاشقانی دل ء دنیا ء شر تریں چیز آسانی دوست

انت۔ وش تریں چیز آئی ء یات ء تزانگ انت۔ واناکیں چیز آئی ء گندگ انت۔
شاعرو تی ماہ گو نگ ء ہرچ کسان کسانیں چیز ء توسیپ ء ستاء سیر نہ کنت۔ ہے رنگ
مارا کریم دشتی ء شاعری ء سک باز گندگ ء کیت۔ کریم دشتی ء شاعری چہ مہری
رنگ ء پُر انت۔ آوتی مہلج ء توسیپ ء چوش گو شیت۔

"کہیبانی پری بوہ ء بُساں بی
منی دژمن سُچان ء تلو ساں بی

جہان ء جلوہ ء آس وت مہ سوچیت
منی مینل سریگ ء چادراں بی" (59)

رحیم مہر کریم دشتی ء مہری شاعری ء بابت ء چش گو شیت۔

"کریم ء شاعری ء وتی عصری جاوراں ء دژوشم درائی دنت بلئے آئی ء
شعری درشان ء لس تب مہراکی انت۔ مہر ء واہگ ء جتا میں کیف ء
چاڑ آئی ء دستونکانی تہاگوں جزبگ ء مارشت ء گواچنی رنگ ء دژوشماں
پدربنت۔ آئی ء مہراکی شاعری ریتی رنگ ء رندپدی دژوشم ء انچیں
نوکیں طرز ء ڈولے ء بیان کتگ کہ نوکیت ء سماہیت۔" (60)

اے بابت ء پروفیسر زینت ثناء گو شگ انت کہ

"کریم دشتی نے ظلم کرنے اور ظلم سہنے کے لیے جن استعاروں کا
سہارا لیا ہے وہ نہایت ہی موثر ہے۔ کون نہیں جانتا کہ صدیوں سے
بولان لشکروں، جنگجوؤں، زور آوروں اور آرموں کی آماج گاہ
رہا ہے۔ شاعر خود کو بولان کا استعارہ پہنا کر ظلم کو چیلنج کر رہا ہے کہ

یہ برقِ جہاں سوز بولان کو سر جھکانے پر مجبور نہیں کر سکتا اسی طرح
اس شعر میں بھی شاعرانہ اندازِ گفتگو ملتی ہے۔" (61)

"تئی دیم پہ منا چو پاکیں قرآنِ انتِ یُنل
رِحل اے رُژن ء کتاب ء منی دلبند بہ بات

تو منی برءِ کہیرئے منی ایمان ء بُن ء
ہارءِ ہیروپ بہ بات آنت تئی تاکے مہ سُرآت" (62)

اے بابت ء زینتِ شانِ بشتہ کنت کہ

"کریمِ دشتی کے اشعار میں شاعرانہ پیرائے اظہار تو لاجواب
ہیں۔ لیکن اس کے تشبیہات اس کے استعارات اور اس کا حسن
بیان اتنا دلکش ہے کہ بہت کم شعراء کو نصیب ہوتا ہے۔ اس میں
تنہا الفاظ نہیں ہیں۔ اس کے فلسفیانہ خیالات ہیں۔" (63)

"تو منی جند ء مُجحتی ارواہ ء طلب
من وتی شوہاز ء تئی رند ء کپتگاں

گوستگ آنت کرن کہ واہگانی ہلکِ ایشِ جتگ
من بلے پُرس ء پٹر ء انگتِ نشتگاں" (64)

کریمِ دشتی ء دستونکائی تھا چیدگ (علامت) باز گندگ ء کیت۔ وتی
تاریخی ء چاگردی رنگ ء دوز شم ء بونگ ء باوجود انگتِ نوکِ انت۔ چہ ہمیشی ء کریم
دشتی ء دستونکائی قد ء بالاد گیشیت۔

صباد شتیاری کریمِ دشتی ء دستونکائی بابت ء چوشِ گوشت۔

"غزل ۽ باروا گوشنگ بیت کہ ایشی ۽ بنیادی ۽ ہژدری عناصر دو
 آنت۔ "داخلیت" ۽ "انفرادیت" اگاں ما کریم دشتی ۽ غزلانی سر ۽
 چار ۽ تپاس بہ کنیں گڑا دویں چیز گوں سر جمیں از می پہنگی ۽ مارا
 گندگ ۽ کاینٹ۔" (65)

دیتر ۽ صبا گوشت:

"چہ کریم دشتی ۽ پیش بلوچی ۽ بازیں غزل ۽ شاعرے گوشنگ بلئے
 آہانی تہا ایوک ۽ لہنتیں نام انجیں ہست آنت کہ آہاں نہ ایوک ۽
 گوں اے صنف ۽ وتی دل بستگی شعوری حساب ۽ ماریتگ پہکیں
 غزل ۽ دری ۽ اندری رنگ ۽ دروشم ۽ نوکیں تازگی ۽ توان ۽ جوانی
 اش بکشاتگ۔" (66)

کریم دشتی ۽ شاعری ۽ اے گپ چو آدینک ۽ وڑا صاف آنت کہ آئی ۽
 دستونکاں وتی ازم ۽ کمال پیش کتگ۔ آئی ۽ باز کم شاعری کتگ بلئے ہرچ شاعری
 ۽ کہ کتگ گوں کمال ۽ کتگ ۽۔

کریم دشتی ۽ شاعری ۽ مانگیشگ ۽ ابہام گندگ نہ بیت۔ آئی ۽ شاعری ۽
 دری ۽ اندری ہر دک مارشت مان آنت۔ آ ایوک ۽ وتی دل ۽ لہڑ ۽ جزبگاں دڑانگا نہ
 کنت بلکیں آئی ۽ وتی چا گرد ۽ رنج ۽ غمانی ہم فکر پرانت۔

مراد ساحر

مراد ساحر بلوچی نوکیں دؤرء شاعریء ہمانام انت کہ آئیء دستونکانی بُن
گپ گوں چاگردء بندوک انت۔ آئیء شاعریء گیشتریں بُن گپ گوں وتی چاگردء
مہلوک بزاں راجء بڑگیء واری، لگتمالی، شُدیکئی ء دُکال، راجء سروک، میرء
مُعتبرانی کردار، سیاسی سروکانی ظلمء زوراکئیء کردء پیش داریت۔

ساحر یک انسان دوستیں شاعرےء آئیء دلء بنیادمء مزنیں مجبتےء آئی
ء نگاہء انسانء مزنیں عزتے ہست۔ ساحرء مدام وتی قومء بڑگیء بد بحتیء غم چہ
زندگیء غماں گیشتر بوتگ۔ آئیء اے جبرانی سرا مدام بزن آؤرتگ، بش بش
وارت، وتی غمانی دوزہء سُچان پیلوشانء پُربیان بوتگ۔

"چپ ء چاگرد سیہ شپ ء زرمب انت
شیریں ماہکانی ء کناں گپ ء

انگتہ دنز ء آڈہور انت ملک ء
سانڈ ء حاکشانی ء کناں گپ ء" (67)
ساحرء چہ وتی غمء گیش وتی راجء غم پر بوتگ، آوتی راجء وشین روچء
نوبتانی لوٹوک ات، وتی قومء بڑگیء واریء سک غم وار ات۔ اے بابتء اکبر علی
بلوچء گوشگ چواے وڑا انت کہ

"ساحرء وتی شاعریء مدام وتی قومء بڑگیء بد بحتیء راماریتگ ء
گوں حقیقت پسندیء درانگا زکتگ۔ مرچی اینچو سالان پد کہ ما اے
شاعریء وائیں گڑا ما گندیں ساحرء کتگیں جبراں یکے ہم ردنہ انت

ء آئی ء ہرچی گوشنگ، مرچی ہر کس ء ناکس ء دیم ء مئے ہستیں
 قومی ء سیاسی جاوراں چور وچ ء ظاہر انت ء ساحر ء زانت ء زانش ء
 آئی ء دیر چاری ء پیش بینی ء مانزمانی ء دینت " (68)

مراد ساحر وتی جبر ء تجک ء جنت۔ دزوگ، دو تل ء دو پوستی، ہنر ء حمیہ ء
 ڈولیں عادت نہ آئی ء مان ء نہ آئی ء پسند بیت۔ بیگ محمد سیگل ء گوشنگ چوائے وڑا انت۔

"مراد ساحر تری عشق ء جبر ء بہ کنت یا بڑگ ء واریں اُستمان ء دل
 سوچیں قہہاں بیاریت۔ آتری ماتیں وطن ء آزاتی ء گپ ء بہ کنت
 وتی جند ء پدردیں دل ء پاباراں در شان بہ کنت۔ آ دزوگ نہ
 بندیت۔ بزاں آئی ء تیوگیں دل آئی ء یاگی نیں فکر ء خیال و ہدے
 ہم گٹ ء ہم توار بنت تا آئی ء آسر، ارواہ ء ٹوہینو کیں آئی ء شاعری
 ء صورت ء دیما کیت۔ ہمیشکہ ساحر ء فکر ء خیال یا لیکہ ء آئی ء کردار
 ء عمل ء ہیچ پرک ء تپاوت نیست۔" (69)

"پہ ایتانی آسر ء دزوگیں
 زند گوازینگ چون بیت بزاتاں" (70)

ساحر ء شاعری اُلسی شاعری ات۔ راجی شاعری ات۔ آئی ء شاعری ء
 مزاحمتی رنگ باز انت۔ آوتی راج ء وپنگلیں واب ء پادکنگ ء جہد ء کنت۔ ہما سیاسی
 سروک کہ دزوگ ء وش جبری ء وتی کار ء شر کن انت، آہاں سک ڈوباریت ء
 مزاحمت کنت۔

"چرپ دپاریں ء شر لباسیں واجہ کار
 گوں شُد ریکاں سیری ء گپ ء مہ کن

چے تئی کردِ انت و تا مرچی بچار
دائِم زى ء پیرى ء گپ ء مه کن " (71)

مراد ساحر و تى شاعری ء بڑگیں راج ء بڑگی ء آواز ء چست کنت۔ آراج ء
رہشوناں ڈوباریت آہاں راج ء ویل ء جنجالانی ذمہ دار لیکیت۔ وتی چاگرد ء غم واریں
شاعراں کیے۔

" نئے شادہ ء نئے کہ غنے
بیلاں اے چونیں موسے

اچ وتی جند ء ہم شتگ باور
زانت ء دیر گندیں چم پُڑانِ انت " (72)

غنی پہوال وتی یک نبشتانکے ء ساحر ء راست گوشتی ء چوپدر کنت۔
"مراد ساحر ء وتی سرجمیں زند تھجی، راستی ء ایمانداری ء گوں
گوازینتگ۔ ساحر ء زند ء انسانی کرد ء پیپاہ دُرستاں یک بے جوڑ ء
بے دروریں مثالے۔ آئی ء فکر آئی ء زند ء کردار ء گپتارانی تپاوت ء
فرق جاہ نیت۔" (73)

مراد ساحر ء شاعری ء جہد ء، تپاکی ء یکجائی ء، انقلاب ء آشوب ء، اُمیت ء
واہگاں بگرداں زندمان ء ہمک پہنات ء جاورانی بارواشون رسیت بلتے مراد ساحر ء
بُنی ء بُندری نقطہ گوشتگیں پنجاہ سالانی جہد ء بے آسراتی ء بے اصلی انت۔

"آئی ء نژیک ء بلوچ ء بے سوبی ء نامرادی جہد ء قربانیانی بے
 آسری ء بے حاصلی ء مستریں سبب راہشونانی بے زانتی ء بے سمائی
 انت کہ آہاں سبھیں بلوچ مہلوک ء جہد ء کوشست ء قربانی کرد ببا
 داتگ انت۔" (74)

مراد ساحر یک روزنائیں پگرے ء واہند انت۔ آہرچی گندیت آڑاماں
 وتی قلم ء کار بندیت۔ ایک حق گو شیں شاعرے ء حقیقت پسندیں شاعرے چوشکہ
 آئی ء اے شعراں پد رانت۔

بیا کہ تپاسیں مروچی رہبرانی کار پداں
 وت کجام جاہ ء سر آنت مارا کجا یل داتگ اش" (75)

"کنے گو شیت انت کہ دژمنناں کُشتگ
 مارا دوستاں پہ جی ء جان کُشتگ" (76)
 مراد ساحر ء شاعری ء چیدگ سک باز گندگ ء کیت۔ ہے چیدگ
 کلاسیک ء زورگ بوتگ انت۔ آئی ء شاعری ء کلاسیکی رنگ و تام باز پد ر بیت۔

"راہ مدے مولد ء گلیں حانی
 بید تئی دادے اے ملنگ نہ روت" (77)

"گوں و تا زیراں وا جہیں خضر ء
 منزل ء کشک ء گار باں بلکیں" (78)

مراد ساحرء شاعری ء عہدی رنگ چون ء چے وڑا انت۔ اے بابت ء اللہ
بخش کراروتی نبشتانک مراد ساحرء شاعری ء تک ء پھنات ء تہا گو شیت۔

"مراد ساحرء شاعری ء مارا کو نہیں داستانانی ہم مز نہیں بہرے
گندگ ء کیت۔ چونائی ء انگت مئے شاعران و تارا چہ مز نہیں
قِصہاں جتاء گستا نہ کتگ۔ ایشی ء مستریں سوب ایش انت کہ
مئے چاگرد ء لہتیں جاگہ ء کو نہیں کردارانی دروشتم ہست
انت۔ مئے زندماں قبائلی زندمانے۔ چاکر ء ڈولیں نواب ء سردار
ہست انت۔ بالاج ء وڑیں بیر گیر ہست، گوہرام ء وڑیں زوراکیں
سردار ہست، شئے مرید ء وڑیں اندوہ ء غمانی آس ء سچو کیں انسان
ہست۔" (79)

"زمین ء بزاتی ء رنگ کت مُتراسی

کہ وہد ء چاکر ء گوہرام لوٹ ات" (80)

چہ دست ء زہم پچ گپت کاسگے دات

فقیرے شے چو دشار ء کنائنت" (81)

مراد ساحرء شعران چہ پدربیت کہ آئی ء شاعری ء کلاسیکی رنگ ء تام
ہست آکلاسیکی دور ء کرداران پہ چیدگ کار مرزکت۔

مراد ساحرء شاعری ء بازیں جاگہ ء اُمیت ء نا اُمیتی ہر دُک پدربنت۔ آچہ
زند ء ناوشی، غم، جنجال، نگیگیں جیرٹھاں، پچیر دلپروشی ء آماج نہ انت بلکیں آئی ء
حوصلہ گیشتر برز ء بلند بنت۔

"ترس نہ داران چہ شرتگان تزنندیں

من ہما کوہ ء سرشم ء شاگاں " (82)
 بلئے آئی ء لہتیں شعرانی تہامایوسی، دلپروشی نا ایتی پدر بیت ایک انسانے
 ہے چاگرد ء نندوک انت۔ زندگیں دل ء زندگیں انسانے الم کہ گردشانی آماج
 بیت۔ مرزا غالب ء گوشگ انت۔

"کیوں گردش مدام سے گھبرانہ جائے دل
 انسان ہوں پیالہ و ساغر نہیں ہوں میں" (83)
 بلئے مراد ساحر ء گوشگ انت۔

"مرچی کہ چو پوڑ ء پڑشاں
 سکّ چو تلار ء بیتگاں

چو گیا بان ء درچک ء من ساحر
 مکے سبز ء گیش ویراناں " (84)

"رنج ء جوہار ء کپتگاں ساحر
 دست ء ہرچ نیمگ ء کہ ٹال کناں

زندہاتی کہ مرگ انت بے موت
 پد جنی کئے بہ کنت بزاتے نیست" (85)

مراد ساحر ء راجی ء راجمانی جیڑہ ء جنجالاں وتی شاعرانہ کمال ء چاگردی
 زانت ء سرپدی ء پُردراں ساچشتی گوناپ دنت۔ آئی ء وتی راج ء قوم ء بڑگی ء

لگتمالی، غریبی، واری ۽ بڑگی، ڊرتہ پُچی، گزڻن لاپي ۽ عڪس ۽ ڊروشم ديما آورنگ
آنت۔

"مراد ساحر ۽ شعراني وانگ ۽ اے حيال رد بيت کہ دستونک زند ۽
سر جمیں عڪس کشي ۽ نہ گوش آنت يلئے مراد ساحر ۽ گوشتن سر جمی ۽
پزوشگ ورد کرتگ آئی ۽ وتی زرد ۽ احوال انچش درانگاز کتگ آنت
آزرا جي زند ۽ ہر تک ۽ پہنات ۽ سر جمیں عڪس جوڑ کتگ۔" (86)
مراد ساحر چه ہما بنداتی شاعران یکے کہ آئی ۽ وتی شاعری ۽ چہر ۽ شبن ۽
چیدگ ہے ڈول ۽ کار مرز کتگ ات کہ بلوچی ۽ ڊروشم ۽ آنت۔ آئی ۽ دستونک چه
اردو ۽ فارسی ۽ چہر ۽ شبنناں چه گیشیتگ آنت۔ اے بابت ۽ پروفیسر واحد بزدار کتاب
"شاہیم" ۽ نبشتہ کنت۔

"ذگریں بلوچی شبن ۽ چہر ۽ گال بند ۽ چیدگانی کار مرزی ۽ سبب ۽ آئی
۽ گورا غزل یک نوکیں گامیجے ۽ نوکیں ریٹے Turn زوران ۽
گندگ بیت۔ وتی چپ ۽ چاگرد ۽ راجمانی درشانی ۽ درگت ۽ آبیگہ
بانگہی زبان ۽ کار مرزی ۽ گوں پچی ۽ کوہنیں لوز ۽ چیدگاں چه نوکیں
بزانت ۽ وڑ ۽ بھیرے بکشاتگ ۽ پہ از مکاری ۽ زاننکاری سوگوئی ۽
واریت۔" (87)

"گوں و تا زیران واجہیں خضر ۽
منزل ۽ کتک ۽ گار باں بلکیں

من گراں زند ۽ کچلاں تیگے

زندگیناں شمار ہاں بلکیں" (88)

”سید ہاشمی کے بعد مراد ساحر کا سب سے بڑا نام ہے۔ جنھوں نے روایتی تشبیہات و استعارات اور مستعار و تنقید و افکار کے برعکس بلوچی غزل کو نئی تشبیہوں، نفیس بندشوں اور سوچ سے ہمکنار کیا انھوں نے غزل کے حوالے سے ایک نئی شعری زبان الفاظ کا نیا (Sentence) وضع کیا۔ جس سے احساسات جزبات کے نئے درتپے وا ہونے کے ساتھ ساتھ تجربات کیلئے امکانات سامنے آئے۔“ (89)

مراد ساحرء بنداتی دستونک بس، لہتیں بُن گپانی نزیک ء گورا چکریتگ
 بلئے مراد ساحرء ازمی کمال انت کہ آئی ء دستونک ء راجہ ریتاں درکت ء آئی ء گیش
 آؤرت، آئی ء چہ ذات ء درکت ء پور ہیں دنیا ء سرکت۔ اشیر عبدالقادر شاہوانی
 مراد ساحرء دستونکانی بابت ء چش گو شیت۔

"بلوچی غزل ء پڑء مراد ساحرء ہمانام انت کہ آئی ء بلوچی شاعری ء
 چڑو غزل ء ہنڈال محکم ء سوگو کتگ انت۔ بلکیں شریں ڈولے ء
 غزل ء تہر گوں بلوچی لبزانک ء ہمگر نچ کتگ۔ مراد ساحر ء وتی
 شاعری ء اردو ء فارسی ء گیشیتنگیں شین ء چہرانی ہند ء بلوچی زبان ء
 شین ء چیدگ ء اشارگ ہے وڑاکار مرز کتگ انت گوشے کہ غزل
 بلوچی لبزانک ء بہرے ء تہرے۔" (90)

مراد ساحر ء دؤر گندیں نگاہ بزاں (Vision) سک پڑاہ ء شاہیگان
 انت۔ مراد ساحر یک امن ء اینیں چاگردے ء واہگ دار انت۔ آوتی راج ء پہ بڑگی

گندیت۔ آوتی چاگردء میرء معتبرء سردارء نوابء غریبء بزرگء ٹولیانى بہرء
بانگء گندیت آسک دلپدر دیت۔

"شُد نہ روت مئے چہ میر ء چانگیاں

بیا گدائی ء کاسگ ء پزوشیں" (91)

مراد ساحر وتی شاعری ء یک انجییں زبانی کارمرز کنت کہ ہر وانوک ء
گوشداروک آسانیء گوں سرپد بیت۔ آیک اُلسی شاعرے، آئی ء شاعری ء چہرء
شبین ہم انجییں کارمرز کنت کہ آہانی رسانک پہ وانوکاں ارزان بہ بیت۔

"موسمی ساچان اتلگ انت تزمپانی تڑپ انت

ہار کتگ کورء تزانگانی دپ ماں دپ انت

پیشیت جزماں بزاتی ء گلگرمیں کشار

ہر گورا گنداں کینگ ء آس ء جپ جپ انت" (92)

"مراد ساحر ء اگاں ماے دُور ء اُلسی نماسند ہیں شاعر بہ گوشیں تا

ردنہ بیت۔ آئی ء شاعری ء یک اصلیں بلوچی چاگردء عکس گندگ

ء کیت۔ پہ اصلیں بلوچی مرادیں لبزانی درچنگ ء پہ وڑ ء ڈول

واہگ ء آوتی مٹ وت انت۔ آئی ء شاعری شیرین ء تام دار، زیبا ء

جلوہ ناک ء با مقصد انت۔ ہر خاص ء عام ء وانندہ ء ناوانندہ ء یک وڑ

ء دوست بیت۔" (93)

مراد ساحر اگاں وتی راج ۽ غم وار انت گڑا آئی ۽ شاعری ۽ مارا ایند گہ بُن
گپ ہم گندگ ۽ کیت، چوش کہ مذہب انت، مہری انت۔ مراد ساحر ۽ شاعری ۽
نیک راہی دزوشم پدرا انت۔

"ہستی ۽ ساز ۽ ابتداء تو

لائق ۽ توسیپ ۽ ستائے تو" (94)

بے اثر آہ نیم شہی بیت انت

زاناں بیگواہ بندگی بیت انت" (95)

مراد ساحر ۽ شاعری ۽ صوفیانہ رنگ ۽ تام ہست۔ اے جہرچہ آئی ۽ برز ۽
دا تگیں شعر ۽ پدرا بیت۔ مراد ساحر ۽ شاعری ۽ مہری جوزگ ہم گندگ بیت۔ اگاں
آدری مارشاں درانگا زکنت گڑا مہر ۽ جوزگ ہم داریت۔

"کدی مہگونگیں گل سمبہات انت

غم ۽ ماں بستگیں اے دل تڑہات انت

در آہان انت دل ۽ ڈیہہ سوچیں آہے

بلے بیٹی سر ۽ تئی رد دیات انت" (96)

مراد ساحر ۽ وتی ساچشتی زور ۽ توان ۽ گوں بلوچی دستونک ۽ را از می، بُن
گپی ۽ تکلنکی حساب ۽ برز ۽ بلندیں مقامے ۽ سرکتگ۔ مراد ساحر بنداتی سزپ ۽ ہما
شاعران ہوار انت کہ آہاں بلوچی دستونک ۽ راجہ ریتی رہند ۽ درکتگ۔ دستونک ۽
دیروی دیگ ۽ مراد ساحر ۽ مز نہیں کردے بوتگ۔

عطا شاد

عطا شاد بلوچی نوکیں دؤر ۽ ہما شاعر انت کہ آئی ۽ بلوچی شاعری ۽ دامن
 پڑا ۽ شاہیگان کتگ۔ عطا شاد ۽ بلوچی شاعری ۽ نوکیں ربیت ایر کتگ۔ آنوکیں
 لبز ۽ نوکیں جوڑشانی شاعر انت۔ عطا شاد ۽ بندات ۽ اردو شاعری کتگ آئی ۽
 شاعری ۽ کتاب "سنگ آب" ۽ "برفاگ" انت۔ بلوچی شاعری ۽ کتاب "روچگر"
 ۽ "شپ سہاراندیم" انت۔

عطا شاد ۽ عہدی شاعری ۽ لبز، جوڑشت، چہر ۽ شین ۽ چیدگ گوں نوکیں
 معنائی پُردر ۽ وتی شاعری ۽ بہر جوڑ کتگ انت۔ ہے نوکی آئی ۽ چہ کلیں شاعر اں گستا
 کنت۔ آئی ۽ شاعری چہ دُر ستیں شاعر اں چٹ جتا انت۔

"آئی ۽ باز کو نہیں لبز انچیں نوکیں رنگ ۽ کار مرز کتگ انت کہ آ
 نوک گندگ ۽ کاینت۔ چو کہ آپ آس، تاس پاس، وتاس، سمین
 ، ماہکان ، مہرنگی ، بالاد، صبا، مہر، وفا، چراگ ، بام، صبا، نودارسی، انگر ۽
 ڈیہہ ، دنیا، دین، کوہ، تیاب، جوہ، درد، مور، سلور، شپ، روج ۽ دگہ
 بازیں" (97)

عطا شاد ۽ ودے وتی بلوچی شاعری ۽ بندات کت۔ گرا آئی ۽ بلوچستان ۽
 گوشگ بوہوکیں بازیں گالوارانی لبز وتی شاعری ۽ ساچشتی دروشم ۽ جاگہ دات
 انت۔ آئی ۽ چشیں کرد ۽ بازیں مردماں آئی ۽ را ڈوبارت۔ آئی ۽ سرا بازیں
 نگد ۽ آماج بوت۔ آوتی کتاب "شپ سہاراندیم" ۽ پیشگال ۽ چش گوشیت۔

"اے شگان من ۽ جنگ بیت کہ منی زبان کسی زبان نہ انت بلئے
 منی ضد ہمیش انت کہ ودے کیت کہ ہر کسی زبان بیت ۽ انچش
 بوت۔ مروچی بازیں شاعر من نوکیں شاعرانی زیادہ جبر ۽ کنیں کہ

لوزاں کار مرز کنت بلئے نہ زانت کہ ایشانی وشیء سکیء عزاب کئے
 سگ ات انت۔ زاہء بد، تزنء شگانانی آماج کئے بوتگ؟ ٹپ کئےء
 وارنگ، خون کئے پالاگ انتء ملامی کئی نصیبء انت نہال کئےء
 کشتگء بر کئےء وارنگ انت؟ اے جبر من پہ کسےء احسان نہ
 لیکاں کہ منی مطلب ہے بوت کہ چش بہ بیت۔" (98)

عطا شادء شاعری نوک ات، لبزء رہندےء ہم نوک ات انت۔ ہمیشہ
 زانگء فہمگء گزان ات مردماں آراء آئیء شاعریء را بازیں بہتام لگ
 ات۔ اے بابتء رزاق نادرء گوشگ چو اے وڑا انت۔

"عطا شادء شاعریء بابتء ہر کسء ناکسء گوشگ ہمیش انت کہ
 آئیء شاعری گزانء مشکل انت۔ سترء سر پوش انت تزان
 کنت۔ مبہم انت، فہمگ نہ بیت۔ اصل گپ ایش انت کہ آئیء
 شاعری نوک انت، آئیء تزان نوک انت، آئیء سمبل نوک
 انت، آئیء شاعری علامتی انت، آئیء فارم نوک انت، آئیء
 (Content) نوک انت ہمیشہ آئیء شاعری گزانء مشکل
 گندگء کیت" (99)

عطا شادء شاعریء ہے نوکیں لبزانی بابتء پروفیسر زینت ثناء حیاں
 اے وڑا انت۔

"عطا شاد کو زبان کا پوری طرح خیال رہتا ہے وہ ہر معنی کیلئے ایک
 ایسا لفظ استعمال کرتا ہے۔ جس سے صرف اس کے خیالات کی
 عکاسی ہوتی ہے۔ بلکہ زبان کی لغت کو ایک نیا لفظ مل جاتا ہے۔"

عطا شاد ءِ وتی یک جتائیں ڈکشن ات۔ وتی جتائیں رنگے ہست۔ آئی ءِ
شاعری ءِ وانگ ءِ مردم ہے ماریت کہ عطا شاد عشق ءِ دوستی، مہر ءِ وفاء محکمیں کلاتانی
پُر شگ سک درد بیت ءِ کہت بیت ہمیشہ آ، چہر دل پروشیانی آماج نہ بیت۔ آئی ءِ
حوصلہ گیشتر برز ءِ بلند بیت۔

"پہ منا روک منی عاقبت ءِ کندیل انت
مر چپگیں دز نہ کنت واہگ ءِ سہگیر منی" (101)

عطا شاد ءِ شاعری ءِ بازیں انجیں لبز کار مرز بنت کہ نوک انت۔ چد ءِ پیش
آئی ءِ اے ڈولیں لبز شاعری ءِ گندگ نیت انت۔ آئی ءِ شاعری ءِ لبزانی گیشی سک
باز انت۔ چوش کہ دزین، کلکشاں، آوار، املہ، گواڑگ، بدن، کہربا،
سار، غمبادی، گلزمین، پنت، کیف، قدح، ہتم، اے ڈولیں دگہ سک باز لبز نوکیں
دور ءِ بازیں شاعر اے لبز اں وتی شاعری ءِ براہ دار کنگ ءِ انت۔

"بیا کجائے منی سچکانیں حیاں ءِ اوتاک
چم کدی بنت تئی ارمانی ایں دید ءِ مہرم
ارس ءِ اولب بیت پہ من اے زہیرانی ہتم
من چو شپی پاساں گوں رگاماں پیڑیں
روچ آسانی ءِ املہ چومنی انگریں زرد
من چو بے سار ءِ گنوک ءِ گوں حیاں جیڑاں
شے مرید من نہ اوں مکہ ءِ در بندیں کپوت
جام دُرک من نہ اوں دزین منا حال نہ دنت" (102)

عطا شاد ہما شاعر انت کہ آہدی شاعری ءِ لبز جوڑ نیت ءِ چہر ءِ شین ءِ
چیدگی کار مرزی ءِ گوں نوکیں معنائی پڑدر ءِ کار مرز کنت۔ ہے نوکی عطاء راجہ وتی
عہد ءِ دُرستیں شاعر اں چٹ جتا کنت۔ حکیم بلوچ "شبہ شاد" کتاب ءِ تھا گو شیت

"عطانے بلوچی میں چند ایک نظمیں لکھی ہیں جو فن کے زبان ، ڈکشن، موضوع اور مضامین کے اعتبار سے ادب عالیہ کے کسی بھی فن پارہ کے ہم پلہ ہونے کا نہ صرف دعویٰ کر سکتی ہیں بلکہ اس دعوے کو جیت سکتی ہیں اس لئے ان کا جمالیاتی اثر نمایاں اور ہمہ گیر ہے۔" (103)

عطا ایوک ء دستونک ء شاعرے نہ انت بلکیں آئی ء شاعری ء بازیں
تہرانی تجربت ہم کنگ۔ اے بابت ء غنی پرواز چو گو شیت۔

"آئی ء دگہ گیشی ء نوکیں شکلائی انت۔ چرائی ء پیسر بس لہتیں
کوہنیں ربیتی شکلاں شاعری کنگ بوگ کہ چراہاں کوہنیں نیم
آزات لچہ، پابند لچہ، گال ء دگہ ہے ڈولیں ہوار بوگ۔ ہمیشہ آ
نوکیں شکلی تجربہ ء ضرورت ء ماریت ء اے رد ء نوکیں نیم آزات
لچہ، آزات لچہ، رم لچہ، سانیت، ٹکر، نیم گال، دو گال، دو صوتی ء دگہ
ہے ڈولیں شکلائی تجربت کنت" (104)

عطا شاد ء شاعری ء جمالیات سک بازانت، آئی ء ڈولداری ء جمالیات ء سرا
چہ ڈرستاں گیشتر زور داتگ۔ آئی ء ہر شعر ء پر بند پہ ڈولداری ء وتی مٹ وت انت۔
"دل ء بلین کہ دل ء روک بیت ہزار چراغ
نہ بیت روج اے چکاس ء شپ پہ چار چراغ" (105)
شاعری ء جمالیات چے اثر داریت اے بابت ء پروفیسر زینت ثناء ء
گو شگ اے وڑا انت۔

"شاعری کا ایک اور وصف شاعری کا احساس جمال ہے۔ شاعری
انسان کی تشنہ آرزوں کی تکمیل ہے۔ جذبہ جمال کے اظہار کیلئے وہ

معنی آفرینی رمز و کنایہ کی مدد لیتا ہے۔ اس طرح اچھے شاعری کی پہچان یہ ہوتی ہے کہ اس کی باتیں دل کی گہرائیوں سے نکلتی ہیں۔ فنی اعتبار سے ان کے اشعار میں ردھم ہوتا ہے۔ نغمگی ہوتی ہے۔ الفاظ کا انتخاب اس طرح کیا جاتا ہے کہ جس کی خس و صورت حقیقی مظہر ہوتے ہیں۔" (106)

عطاء گوں کو نہیں لبز انک ء مزین حُب ء واہگے بوتگ پمیشکہ آئی ء
شعرانی تہا عہدی رنگ ہم باز پد ر بیت۔

"مولا ء شہجو ء بہ گند گیر آر تل ء تازیاں
چاکر ء ہاریں گورم ء مل اتہ کہچر وتی" (107)

عطا شاد ء شاعری تہا عہدی لبز، جوڑشت ء کو نہیں رنگ ہم باز گندگ
بیت۔ عطا شاد ہما شاعر انت کہ آئی ء بتل شعری رنگ ء کار مرز کتگ انت چوش
کہ؛

"زند پہ جیڑگ ء مرک پہ مودگ ء آسان نہ بیت
حُشکیں نندگ ء زاری زارہاں گزران نہ بیت" (108)

عطا شاد ء شاعری ء کلاسیکی ڈکشن ء بابت ء ڈاکٹر فضل خالق چوش گوشت۔

"آ (عطا شاد) چہ کلاسیک ء بے سمانہ بوتگ ء مدام چہ کلاسیک ء کمک
ئے زرتگ۔ گوں کلاسیک ء آئی ء ہے رشتہ بوتگ کہ آئی ء ڈکشن ء
لہجہ جوڑ بوتگ ء گوں آئی ء باز کمک کار بوتگ۔ آوتی شاعری ء نوکیں
فکری رجحان ء کلاسیکی شاعری ء ساہگ ء چیر ء جاگہ داتگ انت۔ یک
نیمگے ء آئی نوک نوکیں تخلیقی دنیائے ودی کتگ ء دومی نیمگ ء ہے

کلا سکی کرداران ء ہم نوک ترین رنگے ء نوک ترین لبزانی پوشاک
بکشاتگ چه ایشی ء آہاں نوک ترین زندے رسیدگ۔

"وش ات انت عہدی دؤر بلوچانی
سبز ات انت تل ء سنج ات انت تازی

کرد ات انت مولائی دپ ء شہجو

چاکر ء ہاریں گورم ء چرت انت" (109)

عطا شاد چه دُرستان گیش چیدگ کارمرزکنت۔ آئی ء شاعری چه دُرستان
گیش چہرگی شاعری انت۔ نوکیں دؤر ء ہچ شاعر ء گورا اے وڑا گندگ نہ بیت، عطا
شاد ء چہرگ نوک انت۔

"منی خیال ء عطاء شاعری ء شری ء خوبیاں چه یک خوبی ء ہمیش
انت کہ آئی ء گیشتر ریتی علامت ء (Symbol) کار بندگ انت
کہ ایشاں آئی ء گزائیں ڈکشن ء راہبندگ کتگ۔ ہمے علامتانی
زورگ ء گوں وتی چاگرد ء، سنکیں ء چنکس حب ہست چه چاگرد ء
دؤر بونگ ء ابید ہم آچاگرد ء انت۔ اے ہمک کس ء کارے نہ
انت چه، سنکین ء بہ سدیت بلئے، سنکین ء دوار ء دل ء مہ بارت۔"

(110)

"مہر ء دلکش بیت آسر غم ء جنجال کپ انت
کہ رگامانی پدا سرپتگیں اوبال کپ انت
تئی جتائی ء منی مرگ زمینتگ اگاں ناں
زند بندیک نہ بیت آہنی دیوال کپ انت" (111)

عطا شادء شاعری ء اندری مارشانی درانگازی سک بازانء۔ اے بابت ء
آوت گوشت۔

"باز فکرء خیال چشیں الم ء بنت کہ آ شاعر ء اندری پاہار ء درشان
کنت چشیں شعر ء فہمگ ء پہ شاعری ء اندری ء باطنی مارشت مارگ
لوٹیت۔ اے المی انت کہ ہما جوزئی بزانز کہ شاعر ء بستگ انت
وانوکاں ہم بہ سوچیت اے من پہ وتی شاعری ء بالا بندی ء نہ کنگ ء
اول، گوں دنیا ء ہر شاعر ء ہے وڑ بوتگ اے عیسیٰ نہ انت ہم"
(112)

"من چو پل ء ہتم ء چلگ ء پاہار کناں
چو سمین ء ماں لواریں نماں اُفار کناں
تو نہ دیستہ منی ارس ء بچکند
کہ دل ء زویل ء اُفار گُشتے
پہ تئی ہاترا اے سوچنیں پیگور چے انت
من میاری آں میاری آں میاری باتاں
منا چہ بیوسیں دل ء دل ء چہ واراں من
حدا اے داتگیں زند ء بہ برکہ گاراں من
امباز بییں ترا کہ منی ساہ دربتیت
ارواہ دنت پدا تئی شار ء کپین منا" (113)

گوش آنت کہ جوانیں شاعر ہما انت کہ آئی ۽ ہمنچو اندری مارگ ۽ درد بنت
 گڑا ہمنچو دری مارشت ۽ ہم بہ بنت۔ عطا شاد ۽ وتی جند ۽ اندر ۽ غم ۽ پاپاراں گیش راج
 ۽ قوم ۽ چاگرد ۽ ایندگہ جیڑہ وتی اندر ۽ جاگہ داتگ آنت۔ عطا وتی اردو شعرے ۽
 گوشت:

"میں شاد یوں بھی گیا اپنی عمر سے آگے
 کہ میرے ساتھ میری حسرتوں کا لشکر تھا" (114)

"سیہ شپیں ظلم ۽ مکھیں ڈیہہ ۽ ماہیکان
 گار بیت روش ۽ جمہریت ہاریں اُستمان

قہریں تامور ۽ چیر ۽ سر بیت انت آسمان
 تلوسیت ایردستیں اُلس زنگ زاریت اے جہاں" (115)
 عطا شاد وتی ماتیں گلزمین ۽ وتی قوم ۽ راج ۽ واستہ نیکیں واہگ داریں شاعرے۔ غنی
 پرواز ۽ گوشگ انت کہ

"آئی ۽ شاعری بلوچستان ۽ عکس انت۔ ماں آئی ۽ بلوچستان ۽
 رنگارنگیں چیز گندگ بیت چو کہ آئی ۽ زمین، مردم ۽ دلوت،
 درچک ۽ دار، کوہ ۽ زر ۽ تیاب، ڈن ۽ ڈگار، جنگل ۽ گیابان، کاہ ۽
 کچھر، مد ۽ موسم، مہر ۽ گوات، چگ ۽ آپرچ، دود ۽ ربیدگ، پچ ۽
 پوشاک، جیڑہ ۽ جنجال، لوٹ ۽ گزر، جنگ ۽ چوپ، امن ۽ ایمنی ۽
 تپاکی ۽ نہ تپاکی، غلامی ۽ آزاتی ۽ بے حساب دگہ ہے ڈولیں چیزے ۽
 آپور ہیں بلوچستان ۽ نامے گندگ بیت۔" (116)

عطا شاد ہما شاعرانت کہ وتی شاعری ء تہا وتی سر زمین ء وشبواہاں گوناپ
دنت۔ بلوچستان ء عکس عطاء شاعری ء گندگ بیت۔

"عطاء راوتی عہد ء نمائندگی ء ہیچ زوراک داشت نہ کنت چیا کہ عطا
شاد گوں وتی زبان ء بیان ء شیر کنی ء ہمنکہ وتی جند ء درد ء ماریت دو
ہمنکہ انسان ء درد ء ماریت۔ آوتی زندگی شاعری ء مہراں، برے
پہ نرمی ء، برے پہ گرمی ء درشانیٹ۔ آئی ء وتی زید ء کوہ چمگ ء
تیاب، وتی وڈ ء گیا باں بے کساس دوست بوتگ انت۔" (117)

عطا شاد ء شاعری ء شدت احساس باز انت۔ عطا شاد یک انجیں پگر ء زانتے ء واہند
انت ہے پگر ء مارشت آئی ء شاعری ء چو آدینک ء پیما پد ر انت۔

"عطا شاد ء شاعری ء دگہ چیزے "شدت ء احساس" انت
(Feeling and Sensation) ہرچ مردے کہ دلے داریت
آئی ء دل ء احساس الم ء ہست۔ حواس مردم ء رادری چی
آنی (خارجی اشیاء) زانت دینت چو کہ ہر کس زانت، چک ء مرگ
مات ء درد بیت، دوست ء جتائی مردم ء توریت احساس ء چہ اے
زانگ بیت یک چی ءے یا یک دردے (یک خاص مردے) ء راجون
مان کپیت ء شاعری اندری درانگازی ء نام انت۔ عطا شاد ء شاعری
احساس ء پُر انت ء شدت ء احساس ء درشان انت۔" (118)

عطا شاد ء دستونک ء نوکی ء بابت ء واحد بُزدار گوشگ چو اے وڑا انت۔
"عطا شاد کے ہاں بھی غزل ایک خاص طرح کی رومانی فضا سے
دوچار نظر آئی ہے۔ اس رومانی فضا میں عطا کی بے سروسامانی جو

اصل میں ان کے عہد کی بے سرو سامانی ہے، نمایاں ہے۔ عطا کے
ہاں اپنے عہد کا غم عشق و محبت کے شخصی اظہار میں ڈھل کر سامنے
آتا ہے۔" (119)

عطا شاد ء دستونکائی مز نہیں صفتے ہست انت کہ آئی ء مہری دستونک ء ہر
یک شعرے ء دگہ معناء دگہ حیا لے ہست بلئے ڈرستیں دستونکائی وڑیک انت۔

"قدح ء کیف گوں ہما پل گدیں شاری باتاں
زند بے مرک بہ باتیں ء ہما باری باتاں

دیر مانیت تاکد ء شہینگی بزگانی ملار
مائی قدحیں چمانی خُماری باتاں" (120)

بنگپ ء حساب ء عطا شاد ء شاعری سک مزن پہنات انت۔ آئی ء راجمانی
زانت ء شعور باز انت۔ آئی ء شاعری ء چاگردی ء راجمانی، سیاسی ء سماجی واقعہائی
احوال رسیت۔ عطا شاد ء شاعری ء منوگری ء مارشت باز ہست۔

"پہ من ہما سہتگیں ڈگار انت، پہ من ہما مرتگیں کشار انت، من چوں بہ مناں

کہ نودشزیت، کہ ہور گواریت، دزین ساریت ہر رگام ء، دل ء نہ من ات

گش انت کہ دور آہتہ شہ مریدی، نہ انت اے عہد چاکرانی، در آمدانی

بلئے منی آجوتی دمانی، بلئے تئی واجہی مدام ء، دل ء نہ من ات" (121)

عطا شاد ء شاعری ء مزاحمتی رنگ باز انت۔ آوتی عہد ء واجہانی سروک ء امیرانی
مزاحمت ء کنت۔ عطا شاد ء گوں وتی گلزمین ء دوستی ء بابت ء خیال چو اے وڑا
انت۔

"عطاشادہمے زمین ۽ فنکار انت۔ گوں وتی ڈگار ۽ زمین ۽ آئی ۽ سیادی
 محکم انت۔ آئی ۽ زور آئی ۽ قوت اے جبر ۽ انت کہ آگلزمین ۽ زیبائی
 ، بنیاد ۽ زند، غم ۽ وش، درد ۽ دور، مہر ۽ دوستی ۽ جنسی واہگ ۽ زانت ۽
 زانتکاریاں انچش انت کہ چہ ایشاں در آہگ ۽ موہ نہ رسیت۔ گوں ڈگار
 ۽، گوں سرزمین ۽ مندوکاں آئی ۽ رشتہ گوں وانوکاں آئی ۽ نریک
 کنت۔ آوتی ڈگار ۽ ہمک سیادی ۽ گوں انچیں از می کالباں پیش داریت
 کہ آناں نعرہ بازی بہ کنت ۽ نیکہ ڈاہ ۽ شور۔" (122)

عطاشاد ۽ نگدی وژن ۽ شاہیگانی ۽ ہیج شک نیست آئی ۽ پگری وژن سک
 محکم انت۔ عطاشاد راستی ۽ شاعری انت، آنوکیں لبز ۽ گالانی شاعر انت۔ آنوکیں
 جوڑشت ۽ مارشانی شاعر انت۔ عطاشاد ۽ زانت ۽ شعور ہست انت۔ آئی ۽ امروز
 ہمک رنگ ۽ دیستگ، امروز ۽ گزائیں ساعت ۽ نوبتاں آہچبر دلپروش ۽ ناامتی ۽ آماج
 نہ بوتگ پمیشگا آگوشیت۔

"اے امروز انت عطا امروز ۽ چکاس
 ادا سردار ۽ آساپ انت ہمک پاس" (123)
 عطاشاد یک عہد سازیں شاعرے، آوتی شاعری ۽ بندات ۽ کنت گڑا آ
 بازیں چکاساں گوزیت۔ آبازیں آس ۽ آپاں گوزیت نوں آسوین بیت۔ آوت
 وتی اردو شعرے ۽ گوشیت۔

"ہم ایسے فقیروں کو یوں حیرت سے نہ تکیو
 ہم کرب سے گزرے ہیں کرامات سے پہلے" (124)

عطا شادء شاعری سک پڑاھء مزن پہنات انت۔ آئیء ڈکشن چہ وتی عہدء
 سر جمیں شاعر اں جتا انت ء رندی شاعر آئیء پدگری ء کن انت۔ آئیء شاعریء
 لبزانی نوکی، آئیء شاعریء جمالیات رنگ شدت احساس جتا میں رنگے ء ہست۔
 عطا شادء مزنیء کریم دشتی ء ہمے سر شون بس انت کہ اے عطا شادء عہد
 انت، عطاءء عہدء دگہ کس شاعری مہ کنت۔ کریم دشتی ء اے دانکاں کسے بہ لوٹیت
 ہم اختلاف کت نہ کنت۔

ظفر علی ظفر

بلوچی دستونک ء شاعرانی لڑ دراج انت۔ ہمے دڑا جمیں لڑ ء یک نامے ظفر
 علی ظفر انت۔ ظفر ء تیوگیں شعری سفر دستونک ء سرا انت۔ ایوک ء یک لچھے آئی
 ء نام ء دیما ہست انت۔ اگن چہ ظفر ء لبز انکی سفر ء دیر انت بلئے آئی ء نام ء دیما
 بازیں شعر نیست۔

"شست ء گڈی دہک ء پتاد ء بنداتی زمانگ ء ظفر علی ظفر وتی توار ء
 آہل ء آہنگ ء گوں بلوچی شاعری ء پڑ ء دیما اتک۔ آئی ء انجیں
 زمانگے ء شاعری بنا کت کہ بلوچی شاعری ء بازیں نام ء توار وتی
 جتا میں آہل ء جتا میں در شاندا ب ء گوں اے پڑ ء سو بمندیں وڑے ء
 حیاں ساچی کنگ ء ات انت۔ آئی ء چہ بندات ء پہ وت ء یک
 جتا میں رنگ ء آہل ء جتا میں در شاندا بے گچین کنان ء وتی شعری
 سفر دیم ء برت۔" (125)

ظفر علی ظفر گوں وتی زیبائیں لبزء وتی اندری چاڑء کیف ء مارشاں گوں
دستونک ء بادشاہ گوشگ بیت۔ اے آئی ء از می ہنر مندی انت۔ مبارک قاضی
اے بابت ء گوشتیت۔

"ماکہ بندات کتگ گڑاماریتگ کہ غزل ء بادشاہ ظفر انت۔ بلوچی ء
ہمک عمر ء بگرے ء ایر بیائے تہ ہر بلوچ ء دپ ء دل ء ظفر ء غزل
چوہینگ ء ایر رتچ آنت۔ منی واستہ اے مہربانی ء بیت کہ من ظفر
پہ جم ء دل وت دیستگ۔ زندگی مبارک ء ہچ نام ء نسب نہ دنت بلئے
ظفر زندگی ء جہگیر ء ترجمانی انت۔" (126)
ظفر ء بابت ء علی عیسیٰ ء خیال اے وڑا انت۔

"من بے شک ء شبہ اے جبر ء گوشاں کہ سید ہاشمی ء کریم دشتی ء
رند ظفر علی ظفر بلوچی دستونک ء تاج دار انت۔ راستی ایش انت
کہ آئی ء جتائیں رنگے ء پد بانور ء دریا گوات وتی مچاچاں سٹنگ نظر ء
کشیتگ۔" (127)

ظفر علی ظفر ء شاعری آئی ء دل ء لہڑ ء جزبگانی درانگازی انت۔ آئی ء
شاعری ء زہیر ء تزانگ بازگندگ بیت۔ بے چاڑی ءے مان انت۔

"پکوتتاں پہ دل ء زیمیاں بہ چار ات
زہیری نالگاں سہتے بہ دار ات

شلیناں ترونکلیں ارساں ادا من
زری نوداں دگہ دیے بہ گوار ات" (128)

ظفر علی ظفر ء دستونکائی وتی یک جتائیں درشاند اے ہست۔ ظفر علی
ظفر ء دستونک ہزار ء ہم پچارگ بنت۔ آئی ء پگر ء خیال، آئی ء پردی، بے

چاڑی، شراب ۽ قدحانی جبر آئی ۽ شاعری ۽ پدّر بنت۔ آئی ۽ شاعری باز واناڪ
انت۔ آئی ۽ دستونڪ مردماں وتی نیمگ ۽ کشتیت۔

"ظفر ۽ حاصل کن دستونڪ گوشتیں شاعر گوشتگ بیت۔ آئی ۽ باز کم
شعر گوشتگ۔ بلئے ہے کمیں شعرانی تہاوتی شعری رنگ ۽ دروشم
گیشتینگ۔ آچہ دستونڪ ۽ نازرکی، گونڈگری ۽ رمز ۽ اشارتی زبان
۽ پوہ ۽ سرپد ات پمیشک آئی ۽ وتی بلوچی عہدی ربیت ۽ چہ رنگ
زیراں پوت ۽ جتائیں ڈکشن ۽ درشاندا بے گچین کت۔" (129)

دراصل ۽ ہے ظفر ۽ سو بندی انت۔ ظفر علی ظفر ۽ دستونڪ ۽ تکنیک
در برت ۽ پوت ۽ جتائیں ڈکشن ۽ درشاندا بے گچین کت۔ اے گپ ۽ ہے راست
کہ ظفر ۽ وتی یک جتائیں اُسلوبے ہست آوتی جتائیں ڈکشن ۽ گوں چہ ڈرستیں
شاعراں سستگ ۽ جتانت۔ آئی ۽ شاعری ۽ ندارگ کشتی ۽ سادگ ۽ ارزائیں لبز ۽
آئی ۽ شاعری ۽ رنگ ۽ دروشم چہ وتی عہد ۽ کلیں شاعراں جتانت۔

"کہیبانی گل ۽ دید ۽ زراں من
ہے ارمان ۽ زیران ۽ مراں من

ظفر من دریگتیں ایچو بزانتیں

پہ کئی شوہاز ۽ چو درپہ دراں من" (130)

آئی ۽ اے شعر ۽ بہ گند کہ چچک سادہ ۽ آسانیں لبز اں گوں کما تگ۔

"مدتے گوستگ کہ ماہیں گل ۽ دیدار نہ بیت

یا حُدا مارا گوں چماں نوں دگہ کار نہ بیت

منت ۽ زاری ۽ دزبندی کہ من ہیل کتگ

روچے سدرند۽ ہزار نازچی ۽ زار نہ بیت " (131)

سادہ ۽ آسانیں لبز اں گوں جمالیات پیدا ک کنگ ارزان نہ انت بلئے پہ
ظفر ۽ بچ وڑا گزان نہ انت۔ ظفر دستونک ۽ شاعرے، لچہ ۽ وتی درانگازی ۽ نہ
کنت۔ بہ گندے لچہ آئی ۽ تب ۽ چیزے نہ انت۔

"ظفر ۽ دلگوش چہ نظم ۽ نیمگ ۽ کم ۽ غزل ۽ گیشتر بوتگ بلئے شاعری
و شاعری انت چو نظم بہ بیت ۽ غزل کم شعر ۽ گوشگ مزنی ۽ کسانى
نہ انت ظفر ۽ شعر کم گشتنگ یا باز اے گپ چارگ نہ بیت مستریں
گپ ایش انت کہ آئی ۽ چے گوشگ چے وڑیں غزل گوشگ۔ آئی
۽ غزلانی بستار آئی ۽ شتریں ۽ جوانیں شاعر بوتگ ۽ پجار انت۔"
(132)

ظفر علی ظفر دستونک ۽ شاعر انت۔ ہر دیں کہ دستونک ۽ گپ بیت ظفر ۽
گپ بیت۔ ڈاکٹر عبدالصبور ۽ حیا ظفر ۽ دستونکانی بابت ۽ چو اے وڑا انت۔
"غزل ۽ ریہتی ڈیل ۽ بالاد ۽ گیشینگ ۽ ماظفر ۽ شاعری ۽ دومی زبانانى
مستریں غزل گوشیں شاعرانى شعر اں گوں پہ مڑا ۽ نازے دیم
پہ دیم کت کنناں۔ باند انت کہ نوک باہندیں شاعر ظفر ۽ شعر اں
مدام بہ وان انت چہ ایشی ۽ یکے ۽ ظفر ۽ شاعری ۽ بستار ۽ بالاد ۽ سرپد
بنت ۽ دومی آوانی تھا "مستریں شاعری" سنج و دی بیت کہ چہ آیشی
وتی شاعری ۽ سگیلی ۽ اسٹینڈرڈ آورت کنناں۔" (133)

ظفر علی ظفر ۽ دستونک، آئی ۽ ڈکشن ۽ بابت ۽ بیگ محمد سیگل ۽ جاہے ۽ گوشتیت:

"Zafar is neither grandiose indiction nor uses unpoetic colloquial longue. He possesses a natural gift of using befitting and phrases in a well. Balanced words style and rhythm, he illustrates vivid images with multi coloured words. Consequantily while reading Zafar one always feels the asethetic of his verse like the light morning breeze, like the faint fool steps of a maiden, or sweet whisper of a loved one, like the one more things also distinguishes, Zafar from his contemporaries."(134)

ظفر علی ظفرء شاعری ء دگہ شری ء خوبی ءے آئی ء دستونکائی تاہیر
انت۔ ہر کس آئی ء شعر اں اش کنت یاوانیت آبے کس اس وشی ء لذت ماریت
مردم چه ظفرء شاعری ء اش کنگ ء یاوانگ ء سیر نہ بنت۔

"زند پہ درد آ دڑہیں دردے زریت
چه سر بیچکاں شادہانی دل ہریت

لنجیں شپاں من گوں درداں سہب کناں
آہمک سہب ء نوکیں نیمنے گڑیت" (135)

ظفر علی ظفرء شاعری ء ڈولدارى ء جمالیاتی رنگ ہم باز انت چہر ء شہین
ءے ہم نازرک ء ڈولدار انت۔ آوت وتی کتاب ء گوشتیت۔

"دستونک بندرء واہگ (عشق) ء درشانی انت۔ ہر گپ وتی گچینی
تب ء میل ء پداگوں زیبائی ء گوں نازرکی ء تا جگیس چہر ء شبین ء
دروراں درانگازی لوٹیت۔ دستونک ء رواداری ء پردہ داری ہست
پردیگ ء چیردیگ ایشی ء سرشت ء نشتگ۔" (136)

ظفرء شاعری آئی ء تب ء واہگ ء آئی ء زندء ہمک روچی چست ء ایرانی
آدینک انت۔

"ظفرء شاعری ء امروزء رنگانی راستیں گوناپ وتی ابرمی دزوشم ء
پدر بنت۔ انچو سما بیت آپہ شاعری ء وتی فکر ء خیال ء سرا گیشیں
زور نہ دنت بلکیں ہمک شعر یک ابرمی رتچے ء پدا آئی ء خیال ء
آزمان ء چو سنج ء دزین ء نج انت وتی رنگانی شاعری ء کینوس ء تالان
کن انت لبز ء گچینی چہر ء شبین ء کارمرزی ء چہر گانی وسلیگ ء
مانگشیں خیالانی پدرائی ء آئی ء کمال حاصل انت۔" (137)

اے گپ ء بچ اختلاف بوت نہ کنت شراب آئی ء شاعری ء انچو کارمرز
کتگ انچو کہ سیدء شاعری ء "حائل" انت۔ اگاں سیدء حائل ء نام شاعری ء وڑوڑا
آورتگ، ظفرء ہم شراب ء لبز بازیں دزوشم ء کارمرز کتگ۔ آئی ء کلیں شاعری
ء وان ء لبز شراب باز جاہ کارمرز بوتگ بلئے شراب ء ہر رنداوان ء گشے زاناں
اے لبز اولی رندء کارمرز بوتگ۔

"ماں چماں جاگہ انت کوہ ء کہ بیت زراب شراب
بہار سنج بیت وہدے زریت گلاب شراب
ظفر! دعا انت کہ دنیا بہ بیت چو گلباگ ء
بہ دنت ہر کس ء اللہ بے حساب شراب" (138)

"ما کہ چم دار ایتیں پہ تنگے شراب ء یارب
انگت لوٹ ءے مئے گناہانی حساب ء یارب" (139)

محمد بیگ بیگل ظفر ء گوں شراب ء سیادی ء بابت ء چشم گوشتیت:

"ہے ظفر وہدے شراب ء جبر ء کنت گڑا مردم انچو ماریت گشتے

زاناں ظفر ناں ایوک ء شراب ء زانت، آئی ء کیف ء ملار ء سرپد

انت بلکہ آئی ء وت چند بزاں مجسم ء شراب انت۔" (140)

بقول محمد بیگ بیگل ء ظفر علی ظفر مجسم شراب انت۔ گڑا آشراب ء چوں

گوں از مکاری ء بیان نہ کنت۔ گپ ء گوند گریں ظفر علی ظفر آسان ء سادگیں

لبزانی شاعرے۔ آئی ء شاعری ء تہا یک ابری رتچے مان۔ اے رنگیں رپیچ کہ ظفر

ء گورا گندگ بیت، کم شاعر ء نصیب بیت۔

مبارک قاضی

مبارک قاضی وتی عہد ء انجییں شاعرے کہ دُرستاں گیش وانگ ء گوش

دارگ بیت۔ ایثی ء مستریں سبب ایث انت کہ مبارک قاضی ء شاعری سرپوشیں

شاعری ء نہ انت۔ آسان ء زوت پہمیں شاعری ء۔ مبارک قاضی ء لچہ ء دستونک

ہر دُک پر بستگ بلئے قاضی دستونک ء گیشتر ء گہتر وتی درانگازی ء کت کنت۔

"مبارک قاضی بن اصل ء غزل ء شاعر انت۔ آئی ء ڈول داری ء

لچہ ہم پر بستگ بلئے آئی ء غزل وتی مٹ وت انت۔ گال ء غزل

گوں قاضی ء ہمنچو مساعی ء سنگت انت گشتے غزل وت کیت ء قاضی

ء پر مائیت منابشتہ بہ کن۔" (141)

مبارک قاضی دستونک گوشیں شاعرانی ہمارم ء ہوار انت کہ آہاں
دستونک ء را ازمی ء بُن گپی جہت ء دیمروی داتگ۔ قاضی دستونک ء ازم ء
شتری ء پوہ ء سر پد انت آغزل ء نازر کی آں زانت۔ پروفیسر زینت ثناء نبشتہ کنت۔

"سید ہاشمی، کریم دشتی، عطا شاد کے بعد مبارک قاضی ایک ایسا

شاعر ہے شعری اصناف اور صنائع کو سمجھ سکتے ہیں۔" (142)

مبارک قاضی ء شاعری ء بُن گپی پڑسک مزن انت بلتے آئی ء مستریں بُن
گپ راج دوستی ء ڈیہہ دوستی انت۔ آئی ء شاعری گوں وتی گلزمین ء وتی راج ء گوں
بندوک انت۔ آئی ء مستریں غم آئی ء گلزمین ء غم انت۔ آئی ء سرا بو وکیں ظلم ء
جبر انت۔ قاضی ء یک راجی شاعرے گوشگ آئی ء شاعری ء گوما مستریں انصاف
انت۔ قاضی پہ وتی راج ء مرنگ ء ہم تیار انت۔

"اے زرد ء واہگ انت منی

پہ راج ء ہاترا مراں

نہ بیت منارا ہچ رنج" (143)

مبارک قاضی وتی وطن ء، وتی کوہ ء کور، تچو کیں آپ، آئی ء ریک ء
حاک، آئی ء درچک ء دار دُرستاں وتی شاعری ء نازینیت۔ قاضی گونگیں شاعر
لبزانک ء پڑ ء پہ بلوچ راج ء یک راجی مڈی انت۔ اے گپ ء ہر کس زانت کہ قاضی
ء داہیں شاعر ہزاراں سالوں ودی نہ بنت پمیشکہ قاضی وتی سنگتانی بے مہری ء
گندیت گڑا آسک بڑن بیت دردوار بیت گڑا آچش گوشیت:

"وتی دوستانی شگان ء غم وتی دژمنانی بد ء ستم

چشیں قاضی یے کہ مبارک انت پدا مشکلیں ودی بہ بیت" (144)

یک نیمگے ء قاضی وتی سنگتانی گلہ ء کنت ء دومی نیمگ ء آگوشیت کہ منی
وڑیں مردم پیدا کہ نہ بیت۔ من وتی مٹ وتاں۔ اے گپ ء باکے نیست کہ آوتی
مٹ وت انت اردو ء شاعر ء مرزا غالب ہم وتی بابت ء ہمے رنگیں حیا لے داریت۔
"کہتے ہیں کہ غالب کا ہے انداز بیاں اور"

مبارک قاضی ء گوں وتی ڈیہہ ء وطن ء سک باز مہر ء محبت انت چونہا
آئی ء شاعری ء زبان سک ارزان انت بلتے آئی ء شاعری ء اندرا کہ روئے دگہ
دنیا ء گندے۔ آئی ء شاعری ء سرجمیں دنیا ء سرپوش انت۔ قاضی وتی چاگرد ء
جاوراں کہ گندیت گڑا آوتی راج ء ورنہاں سکین دنت چش گوشیت:
"اے عیش ء نوش ء جوانی پہ ایمنی وش انت

تئی گلزمین غلام انت بشانگ ء میل دے" (145)

آپہ ڈیہہ ء حاترا وتی مردماں ٹوپینگ ء جہد کنگ ء سکین ء دیگ ء انت۔
قاضی وتی شاعری ء مادریں ڈیہہ ء واستہ گز یوگ، پریات، نالگ، افسوس ء ارمانی
انت۔ آوتی لچھے ء گوشیت:

"یک نارگے، یک مارگے

باہند پر مائیت

من مہر ء نہ سہڑ وکیں دل ء

من تلو ساں

چوز نڈینگ ماہیگ

کہ بے آپ ء زر ء پلنیت" (146)

"مبارک قاضی ء شاعری چو اے دگہ شاعرانی وڑا حیالی نہ انت۔
آگیشتر چاگرد ء حقیقی میں جیڑھاں زوریت ء نظم کنت۔ ہے انداز آئی
ء ایندگہ شاعران گستا کنت۔ قاضی ء بُن گپ چہ وتی ذات ء ڈن
کر ء گور ء دنیا ء شنگ ء تالان انت ایک کالمیں شاعرے۔" (147)

قاضی ء دستونک زیبا ء دلکش انت۔ قاضی ء شاعری ء آئی ء پگر ء مارگ ء جیڑھاں پدّر
کن انت۔ شیلے گوشتیت کہ مزین شاعری ہما انت کہ آئی ء وش ترین شعر ہم جہلا نکلیں
غم ء اندوہاں سرکیل انت۔ قاضی ء شاعری مارا ہے رنگ ء گندگ ء کابنت۔

"نہ زاناں منی راج ء عاقبت چے بیت
مدام جیڑھاں دل ء من گوں پگر ء وسواساں" (148)

قاضی ء شاعری ء مزاحمتی رنگ باز انت۔ ہما سردار ء سرکار ء ڈوباریت کہ چم ء
آئی ء مادریں ڈیہہ ء مال ء متاہاں سک انت۔ گوں ڈیہہ ء دژمنناں گون انت۔
"زان پہ زان نندے گوں جو ریں وشنا تکاں
پرچی سیاہیں دزوگ بندے بزاس ء پشت ء

اے چے پیہیں وت فراموشیں سروک انت
کپتنگ انت منی محبتی میراث ء پشت ء" (149)

قاضی ء شاعری ء اگاں ماشری ء سرا بہ چاریں مارا آئی ء ہمک دستونک ء یک جتاںیں
لدتے گندگ ء کیت۔ قاضی چہ ہما شاعران یکے کہ آئی ء بازیں شعر گشندہاں دپ
گال کتگ انت۔

"قاضی ء غزلانی ہر یک شعرے ء بزانت وت یک پورہیں نظمے ء بستار ء
داریت۔ ہر یک شعرے ء فکری جہلا نکلی انچو زیات انت کہ وانوک ء
ہم پہ اودار سگ ء مزینیں جکانسری ء کنگ لوٹیت۔" (150)

مبارک قاضی ء پگری جہلانکی سک مزن انت۔ مبارک قاضی ء غزل بہ بنت یا کہ لچہ اے دوئیں تہرانی تہامارا آشوبی ء انقلابی رنگ سک بازگندگ ء کیت آوتی کلوه ء پہ وتی مہلوک ء راتچکیں رنگ ء دنت آہر و ہد ء ہمے کوشست ء انت کہ آئی ء گپ پہ وانوک ء گوش داروک ء چے پیا سر بہ بیت۔ آوتی گلزمین ء غم ء اندوہاں چہ دراتک نہ کنگ ء انت۔

"من قاضی گلزمین ء غم وتی کتگ ہمک وڑا
برے برے من عقل ء ہوش ء زانگ ء چہ گوستگاں" (151)

مبارک قاضی ء شعرانی تہا جمالیات، ندرگ کشی، ڈول داری، پگری زانت، درد ء رنج، مہری مارشت، وطن ء سرڈگار ء دوستی، راست گُوشی، ظلم ء جبر ء خلاف، دودانی پہازگ چورژناہیں روج ء پدرا انت۔ ہر کس ءے دیست ء مارات ءے کنت۔ مبارک قاضی ء مستریں مول ء مراد وتی کلوه ء سرکنگ انت۔ رزاق نادر قاضی ء بابت ء نبشتہ کنت۔

"مبارک قاضی ء وتی شعری رنگ ء دروشمے۔ وتی ڈکشنے، لبزانی چنگ ء نز آرگ ء مچ کنگ آیاں ء گچین کنگ ء کماہگ ء رد ء بند دیگ ء وتی وڑ ء ڈولے۔ قاضی ء وتی شبین ء چہر انت۔ قاضی چہ کس ء اثر مند نہ انت۔ قاضی ء شاعری ء وانگ ء چہ معلوم بیت آرا کوہیں شاعری ء باز مطالعہ ءے گون انت ہمیشی آئی ء شاعری ء را شیر کن ء تام دار کتگ داں کلاسیک ء حد ء رسینتہ۔" (152)

پیرل شے تگری وتی نبشتانک ء قاضی ء راساڑائیت۔

"قاضی یک آفاقی شاعرے۔ آفسفہ ء زبان ء کار مرز کنت ء ہر گاڑی ء ہلاینوک ء گوں گپ کنت۔ قاضی چاگرد ء کستر ء چہ

کستریں مردم شوانگ، ہر تاج، پوریا گر و قی کلوه ء سر کنت ہمائی ء
تب ء گپ کنت۔" (153)

قاضی اصل ء زانت کہ آئی ء راج چینیچک وانندہ انت ء آپ ہمیشہ وتی
وانوک ء ذہنی لیول ء دیما کنت ء شاعری کنت۔ مبارک قاضی پہ وتی راج ء سک غم
وار ء پریشان انت۔ آوتی راج ء بدیں جاورانی تہا گندیت آسک پدرد انت آئی ء
عاقبت ء جیڑ گانی تہا گار انت قاضی وتی مارشانی درانگازی ء باز جو انیں وڑے ء کنت۔
"قاضی ء دستونک ہم گشتنگ، لچہ ہم۔ اے دوئیں تہرانی تہا قاضی وتی
جزبگ ء مارشال سہر اکنگ ء کار گیری ء ہبر ء بلد ء زانتکار انت۔ قاضی ء
شاعری ء شتریں میل (Trend) شتریں ساچشت ء پڑدر ء سہر اکنت۔
وتی جزبگ ء باطن ء جیڑ گاں (Inverial Feeling) یک صاف ء
پلگاریں دلکشیں اسلوبے ء گوں شنگ کنگ ء ازم ء سر پد انت۔ قاضی ء
شاعری اگاں یک نیمگے وانوک ء دل ء دماغ ء سر اثر دؤر دنت گڑ ادومی
نیمگ ء اشکنوک ء گوشاں ہم جلوہ بختیت۔" (154)

مبارک قاضی وتی شاعری ء جاوراں پگر کنت ء گو شیت دستونکے بہ بیت یا
لچھے بہ گندے چو کہ قاضی پگر کنت دگہ کس نہ کنت۔ قاضی ء شاعری ء مستریں
پسار ہمیش انت کہ آوتی شاعری ء کوہ ء لداں بگرداں نیلگیں زر ء ہمک رنگ ء
مانیت۔

"حونیں ارساں شل داتگ
چماں آسے چگل داتگ

چاریں نیمگ ء گزیوگ ء زار انت
چولاں دریا یل داتگ " (155)

قاضی ء شاعری آئی ء غمانی آدینک انت۔ آئی ء باطن ء درد ء غماں ء رنج ء
اندوہاں پیش داریت۔ مقبول انور "چولاں دریایل داتگ" ء نبشتہ کنت۔
"قاضی ء کند گانی تہا چینیچو درد مان، چینیچو بیوسی مان، چینیچو بڑگی ء
آہ ء پریات مان۔ دراصل قاضی کندگ ء نہ انت اگاں یکے زانت ء
چھاں گوں بچاریت گڑا آلم ء ماریت کہ قاضی ء دپ پڑ گزیوگ
انت بلتے زمانگ اے گزیوگ ء نہ زانت قاضی ء درداں کئے بہ
ماریت کہ سرپر بہ بیت قاضی کند گانی باپشت ء چیا گزیوگ ء
انت۔" (156)

قاضی وت گوشتیت:

”ہمراہ منا دوست نہ ہماز نہ سنگت
تہنامن رواناں غم ء ذرا جیں سفر ء وت
عشق ء منا گیشیت چہ دانائی ء سبک ء
عقل ء منا ریٹائی ء رنگراہ ء جت" (157)

مبارک قاضی نوکیں دؤر ء ہما شاعرانی رم ء ہو ارانت کہ وتی جتائیں ڈکشن ء
بے مثالیں شاعری کہ بلوچی دستونک ء پڑ ء پے وت ء یک نامے آور تگ۔ مبارک
قاضی ء شاعری ء آئی ء مادریں وطن ء حاک ء و شیں بوہ ہو ارانت۔ قاضی ء شاعری ء
زبان سک پاک ء پلگار انت سکیں ارزانیں لبزانی تہا شاعری کنت۔ ہمک مردم
ء فہمگ ء زبان ء کار مرز کنت۔ مقبول انور آئی ء شاعری ء زبان ء بابت ء گوشتیت کہ
"قاضی مکتبیانی ہم شاعر انت۔ قاضی عاشقانی ہم شاعر انت۔ قاضی
آشوبی شاعرے۔ قاضی صاحب منی خیال ء بلوچی ء اولی شاعر انت
کہ قاضی ء شاعری ء زند ء تو امیں بہرمان انت۔" (158)

مبارک قاضی ء شاعری ء بنگلہ سبک پڑاہ انت۔ آ بے مثالیں راجی شاعرے، بے درویریں مہری شاعری کنت گڑا آ مذہبی رنگ ء ہم بے مٹیں شاعری کنت۔ حمد ء نعت ء شاعر انت۔

"مہر ء سُرائی سارے گاما ساز توئے
زیبیں دلانی پُر سوزیں آواز توئے

مارا ہر دم ورد زبان ء نام تئی
ماتئی گہنگاریں بندہ دم ساز توئے" (159)
قاضی ء شاعری ء پاکسمائی (تصوف) رنگے ہم مان، صوفی ازم ء نیمگ ء
انچو سماکپیت کہ قاضی ء گورا جیڑگ ء غم بس دو انت۔ یکے سر زمین ء راج ء غم
دومی حُدا ء غم انت۔ قاضی حُدا ء قدرتاں گندیت آسک حیران ء ہبکہ بیت آہانی
سیئل کنگ ء مشکول بیت ء دومی نیمگ ء حُدا ء شکر ء ہم گپیت۔

"ہر چچی کہ بیت حُدا ء گراں شکر ء منت ء
ارزانی ء گوں وشناں تماہاں نہ کپتگاں" (160)

مبارک قاضی وتی شاعری ء حُدا ء وحدانیت ء بیان کنت، حُدا ء حُدا بونگ
ء جار ء جنت۔ حُدا رحمن ء رحیم انت۔ دنیا ء کارے کہ بیت چہ حُدا ء حکم ء بیت۔

"ہما کہ نام ء رحیم انت ء نام ء رحمان انت
تمائیں کار بنت سرجم ہمائی ء نام ء" (161)

مبارک قاضی ء نعت ہم بے مثال آنت آڈڑیں رسول ء توسیپ ء ساڑا
ء چش کنت ء گو شیت۔

"منزل مراد مہر ء مدینہ محمد انت
سجدہ کن ءے منا من ء سینہ محمد انت

من گار گلزمین ء گناہانی جنگل ء

ہر چیز پہ حساب چو دزین ء محمد انت" (162)

بلوچی شاعری ء بازیر تهرانی سراقاضی ء وتی از می کمال پیش داشتگ۔

آئی ء ایوک ء لچہ ء دستونک پر نہ بستگ بلکیں آرات لچہ، ہائیکو، سانیٹ، جوانیں

وڑے ء پر بستگ۔ قاضی ء وتی جہلا نکلیں پگر ء مارشاں گوں بازیر تجربت کتگ۔

- 22- ہمیش، تاکدمیم 10
- 23- دشتی، کریم، دل زریٹ بولان، تاکدمیم 65
- 24- فاروق، غلام، بلوچی شاعری ۽ پنج سد سال، بلوچی زبان ۽ ادب (مرتب)، اشیر عبدالقادر شاہوانی، بلوچی اکیڈمی، کونہ، تاکدمیم 204
- 25- ماہتاک، بلوچی، کونہ، ستمبر 2015
- 26- بزدار، واحد، جدید شاعری کا آغاز و ارتقاء، تاکدمیم 119
- 27- دشتیاری، صبا، انگریں واہگ، سید ریفرنس کتاب جاہ، کراچی، سال 1999، تاکدمیم 18
- 28- دشتیاری، صبا، ساچان ساہتو، خالد پرنٹرز، کراچی، سال 2004، تاکدمیم 197
- 29- ہمیش، تاکدمیم 189
- 30- ہمیش، تاکدمیم 197
- 31- ہمیش، تاکدمیم 197
- 32- دشتی، نسیم، بلوچی شاعری ۽ دُراہیں دُروشم، ردء بند، اشیر عبدالقادر شاہوانی، بلوچی اکیڈمی، کونہ، سال 2001، تاکدمیم، 106
- 33- ہمیش، تاکدمیم 106
- 34- ہمیش، تاکدمیم 106
- 35- ہمیش، تاکدمیم 106
- 36- ہمیش
- 37- بزدار، واحد، جدید شاعری کا آغاز و ارتقاء، تاکدمیم 119
- 38- دشتیاری، صبا، انگریں واہگ، تاکدمیم 24
- 39- ہمیش، تاکدمیم 28
- 40- ہمیش، تاکدمیم 28
- 41- مہر، رحیم، بلوچی دستونک، بلوچی اکیڈمی، کونہ، سال 2014، تاکدمیم 257
- 42- بزدار، واحد، فکر و فن، تاکدمیم 75

- 43- ہمیش، تاکدیم 75
- 44- دشتیاری، صبا، ساچان ساہتو، تاکدیم 302
- 45- ہمیش، تاکدیم 303
- 46- ہمیش، تاکدیم 302
- 47- ہمیش
- 48- خالق، فضل، مرگو زندہر دوک منت وار، ساچان ساہتو، مرتب، صبا دشتیاری، تاکدیم 313
- 49- ہمیش، تاکدیم 313
- 50- دشتی، کریم، دل زریٹ بولان، تاکدیم 15
- 51- ہمیش، تاکدیم 15
- 52- مہر، رحیم، بلوچی دستونک، تاکدیم 271
- 53- دشتی، کریم، دل زریٹ بولان، تاکدیم 17
- 54- ہمیش، تاکدیم 17
- 55- ہمیش، تاکدیم 16
- 56- ہمیش، تاکدیم 19
- 57- ہمیش، تاکدیم 234
- 58- ہمیش، تاکدیم 21
- 59- ہمیش، تاکدیم 255
- 60- مہر، رحیم، بلوچی دستونک، تاکدیم 274
- 61- ثناء، زینت، بلوچی ادب میں تنقید نگاری، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ، سال 2014، تاکدیم 191
- 62- دشتی، کریم، دل زریٹ بولان، تاکدیم 149
- 63- ثناء، زینت، بلوچی ادب میں تنقید نگاری، تاکدیم 191
- 64- دشتیاری، صبا، انگریں واہگ، تاکدیم 182

- 66۔ ہمیش، تاکدیم 182
- 67۔ موسیٰ ساچان ۽ ردءُ بند، رحیم مہر، بلوچستان اکیڈمی تربت، سال 2016، تاکدیم 31
- 68۔ بلوچ، علی اکبر، مولمانی تزان، ہوار، مویشی ساچان، مرتب، رحیم مہر، تاکدیم 41
- 69۔ بیگل، محمد بیگ، ساحر، واداراں مشمول، موسیٰ ساچان ۽ ردءُ بند، رحیم مہر، بلوچستان اکیڈمی تربت، سال 2016، تاکدیم 31
- 70۔ ہمیش، تاکدیم 31
- 71۔ ہمیش، تاکدیم 31
- 72۔ ہمیش، تاکدیم 63
- 73۔ ماہتاک، اُلس، کوئٹہ، سال 1999
- 74۔ مہر، رحیم، موسیٰ ساچان، تاکدیم 71
- 75۔ ہمیش، تاکدیم 122
- 76۔ ہمیش، تاکدیم 97
- 77۔ ہمیش، تاکدیم 141
- 78۔ ہمیش، تاکدیم 141
- 79۔ ہمیش، تاکدیم 152
- 80۔ ہمیش، تاکدیم 152
- 81۔ ہمیش، تاکدیم 152
- 82۔ ہمیش، تاکدیم 152
- 83۔ ہمیش، تاکدیم 152
- 84۔ ہمیش، تاکدیم 152
- 85۔ ہمیش، تاکدیم 153
- 86۔ مہر، رحیم، بلوچی دستونک، تاکدیم 282
- 87۔ بزدار، واحد، شاہیم، تاکدیم 370

- 88- ہمیش، تاکدیم 40
- 89- بزدار، واحد، جدید بلوچ شاعری کا آغاز و ارتقاء، تاکدیم 120
- 90- شاہوانی، اشیر، بلوچی شاعریء دراپیں دڑو شتم، تاکدیم 188
- 91- مہر، رحیم، بلوچی دستونک، تاکدیم، 147
- 92- ہمیش، تاکدیم 107
- 93- مہر، رحیم، موسمی ساچان، تاکدیم 282
- 94- ہمیش، تاکدیم 77
- 95- ہمیش، 77
- 96- ہمیش، 77
- 97- پرواز، غنی، ماہتاک، بلوچی، سال 1999، تاکدیم 20
- 98- شاد، عطا، شپ سہارا اندیم، بلوچی اکیڈمی، کونٹہ، سال 1996، تاکدیم 12
- 99- نادر، رزاق، رنگانی رگام، بلوچی اکیڈمی، کونٹہ، سال 2007، تاکدیم 282
- 100- ثناء زینت، بلوچی ادب میں تنقید نگاری، بلوچی اکیڈمی کونٹہ، تاکدیم 173
- 101- ماہتاک، بلوچی، سال 1999
- 102- ہمیش، تاکدیم 102
- 103- بلوچ، حکیم، شبیہ شاد، قلات پریس، سال 2003، تاکدیم 27
- 104- پرواز، غنی، (نبشتانک)، بلوچی ماہتاک، 1999
- 105- پرواز، غنی، نوکیں راہ، بلوچی اکیڈمی، کونٹہ، سال 2013، تاکدیم 158
- 106- ثناء زینت، بلوچی ادب میں تنقید نگاری، تاکدیم 172
- 107- ہمیش، تاکدیم 23
- 108- آدینک، تاکبند، تاکدیم 23
- 109- ہمیش، تاکدیم 230
- 110- نادر، رزاق، رنگانی رگام، بلوچی اکیڈمی، کونٹہ، سال 2007

- 111۔ عطا، شاد، شپ سہاراندیم، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 1996، تاکدیم 24
- 112۔ ہمیش، تاکدیم 24
- 113۔ شاد، عطا، روچگر، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 1996، تاکدیم 8
- 114۔ بلوچ، حکیم، شبیہ شاد، تاکدیم 108
- 115۔ ہمیش، تاکدیم
- 116۔ پرواز، غنی، نوکیں راہ، تاکدیم 167
- 117۔ خالق، فضل، گلزمین، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ، سال 2015، تاکدیم
- 118۔ شاد، عطا، روچگر، تاکدیم 9
- 119۔ بزدار، واحد، جدید شاعری کا آغاز و ارتقاء، تاکدیم 124
- 120۔ شاد، عطا، شپ سہاراندیم، تاکدیم 30
- 121۔ شاد، عطا، گلزمین، تاکدیم 60
- 122۔ شاد، غفور، عہد سازیں شاعر، تاکبند، بلوچستان اکیڈمی، 2016، تاکدیم 25
- 123۔ ہمیش، تاکدیم 25
- 124۔ ہمیش تاکدیم 25
- 125۔ مہر، رحیم، بلوچی دستونک، تاکدیم 286
- 126۔ ظفر، علی، ظفر، ہمسویں دزوت، گوادر پبلی گیشنز، اپریل 2005، تاکدیم 5
- 127۔ ہمیش، تاکدیم 14
- 128۔ ہمیش، تاکدیم 84
- 129۔ مہر، رحیم، بلوچی دستونک، تاکدیم 286
- 130۔ ظفر، علی، ظفر، ہمسویں دزوت، تاکدیم 81
- 131۔ ہمیش، تاکدیم 81
- 132۔ ہمیش، تاکدیم 81
- 133۔ ہمیش، تاکدیم 20

- 134۔ ہمیش، تاکدمیم 143
- 135۔ ہمیش، تاکدمیم 199
- 136۔ ہمیش، تاکدمیم 39
- 137۔ مہر، رحیم، بلوچی دستونک، تاکدمیم 288
- 138۔ ظفر، علی، ظفر، ہمسوئیں دزوت، تاکدمیم 77
- 139۔ ہمیش، تاکدمیم 135
- 140۔ سیگل، محمد بیگ، (نبشتانک) ظفر علی ظفر، ماہتاک بلوچی، 2007، تاکدمیم 25
- 141۔ نادر، رزاق، رنگانی رگام، بلوچی اکیڈمی کونٹہ، 2007، تاکدمیم 75
- 142۔ ثنا، زینت، بلوچی ادب میں تنقید نگاری، بلوچی اکیڈمی کونٹہ، 2014، تاکدمیم 199
- 143۔ قاضی، مبارک، چولاں دریایل داتگ، نور پبلیکیشنز، پسنی، سال 2012، تاکدمیم 14
- 144۔ ہمیش، تاکدمیم 14
- 145۔ ہمیش، تاکدمیم 14
- 146۔ ہمیش، تاکدمیم 12
- 147۔ ہمیش، تاکدمیم 12
- 148۔ ماہتاک، سچکان، گوادر، جون، سال 2007، تاکدمیم 88
- 149۔ ہمیش، تاکدمیم 88
- 150۔ ہمیش، تاکدمیم 109
- 151۔ ہمیش، تاکدمیم 109
- 152۔ نادر، رزاق، رنگانی رگام، تاکدمیم 74
- 153۔ ماہتاک، سچکان، 2007، تاکدمیم 74
- 154۔ قاضی مبارک، چولاں دریایل داتگ، تاکدمیم 127
- 155۔ ہمیش، تاکدمیم 127
- 156۔ قاضی، مبارک، حانی منی ماتیں وطن، گوادر، سچکان پبلیکیشنز، 2012، تاکدمیم 115

- 157- ہمیش
- 158- قاضی، مبارک، چولاں دریائیل داتگ، تاکدیم 17
- 159- قاضی، مبارک، حانی منی ماتیس وطن، تاکدیم 17
- 160- ہمیش، تاکدیم 17
- 161- ماہتاک، سچکان، گوادر، جون 2007، تاکدیم 7
- 162- ہمیش، تاکدیم 7

آسر

بلوچی نوکیں دُور ۽ شاعری ۽ دستونک مزن ۽ ارزشت داریں تهرے۔
اے تهر ۽ بندات چہ 1922ء باباملنگ شاہ ہاشمی ۽ بیت۔ گیشتر پوکار ہے گپ ۽ منوک
انت کہ باباملنگ شاہ اے تهر ۽ بندات کنوک انت۔

دستونک بنیاد ۽ بلوچی شعری تهرے نہ انت، چہ دری زبانناں اتلگ ۽ بلوچی
۽ ایشی ۽ بنداتی تجربہ 1942ء پد گندگ بنت۔ بنداتی شاعرانی تہا میر گل خان
نصیر، محمد حسین عنقا، آزات جمالدینی، آدم حقلو، اکبر بار کزئی، مراد ساحر، اسماعیل
ساجدی، سید ہاشمی ۽ دگہ بازیں ہوار انت۔ اے شاعران سر جمیں وڑے ۽ بلوچی
دستونک تجربہ کتگ ۽ از می رہنداں اے تهر بلوچی زبان ۽ رواج داتگ۔ بنداتی دُور ۽
شاعری ۽ دری اثرات سک باز گندگ ۽ کیت۔ ایشی ۽ مستریں سوب ہمیش انت کہ
اے تهر فارسی ۽ اردو ۽ وسیلہ اتلگ۔ ایشی ۽ از می کچ ۽ کیلو ہماز باناں ٹہیتگ انت۔ پدا
بنداتی دُور ۽ شاعران بلوچی ۽ پیسر فارسی یار دوشاعری کتگ۔ چیزے مدت ۽ وہدے
اے دُور ۽ شاعرانی نگدی سماء اے زانت ۽ جاگہ کت کہ آہانی زبان ۽ بنگپ بلوچی تب
۽ ڈن انت گڈاوت ۽ کم کم ۽ چہ دری اثران کش ات ۽ انچیں دستونک نبشتہ کت کہ
بلوچی زبان ۽ تب ۽ بلوچ راج ۽ دوداں گوں، ہمگر نچ ات انت۔ اے درگت ۽ یک
شعوری جہدے محمد حسین عنقا، مراد ساحر، سید ہاشمی، کریم دشتی، دیمتر اعطاشاد ہم
ہے کاروان ۽ ہوار کپت گوں۔ اے شاعران کسانیں مدتے ۽ بلوچی دستونک ۽ پڑے
باز بدلی آورت۔ بلوچی دستونک ۽ دیروی ۽ نیمگ ۽ برگ ۽ مزنین جہدے کت۔

پولکاریء پدربیت کہ اے شاعر اں گوں وتی از می کمالء وتی پگرء زانت
 ء حیال، جزبگ ء مارشاں گوں بلوچی دستونک ء رامزن شاہیگانی ء نیمگ ء برگ ء
 جہد کت۔ ایشاں چاگرد ء بوہوکیں جیرہ ء جنجال دیما آؤرت آنت۔ سیاسی ء راجمانی
 عکس کشی کت۔ چہر ء شین ء چید گانی تھا ہم بدلی آؤرت۔ دستونک ء از می سفر ء ہم
 گیشی ء شاہیگانی آہان بوت۔

نوزدہ سد ہشتاد ء رند بازیں نوکیں دستونک گو شین شاعر دیم ء اتک آنت
 اے شاعرانی تھا بشیر بیدار، جی آر ملا، ظفر علی ظفر، منیر مومن، غلام حسین شوہاز،
 استاد مجید گوادری، ابراہیم عابد، مبارک قاضی، گل محمد وفا، عید محمد عید، ڈاکٹر فضل
 خالق، غنی پرواز، اللہ بشک بزدار ء دگہ سک باز شاعر کہ ایشاں بلوچی دستونک ء
 راہن گپی ء از می حوالہ ء دیما برگ ء جہد کت۔ اے شاعر اں گوں وتی جتائیں
 در شاندا ب ء بلوچی دستونک ء دامن پزہ ء شاہیگان کتگ۔ دستونک ء بنگپانی حوالہ
 ہم شاہیگانی گندگ ء کیت چش کہ سیاسی، راجمانی، چاگردی، آشوبی، کہکیری، پنت ء
 سکینی، ربیدگی، نیکراہی، بنگپی در شان گندگ ء کیت۔ دستونک چوش کہ یک
 درآمدیں تہرے، بلتے اے درآمدیں تہر ء رابلوچ شاعر اں گوں وتی زانت ء زانت
 ء بلوچی شاعری ء دامن ء انچش جاگہ دات کہ اے تہر بلوچی شاعری ء دائمی بہرے
 جوڑ بوت۔ ہوا ریں صورت ء اے زانگ بیت کہ بلوچی دستونک جتا جتائیں دور ء
 باریگانی تھا گیشاں چہ گیش دیمر وی کنگ ء انت۔

اے پتاد سال ء سفر ء دستونک ء پڑا انچیں نامی میں شاعر دیما اتک آنت
 کہ آہاں وتی از می کمال ء لائق ء دستونک ء پڑ ء پتہ وت ء یک مز نیں جاہ ء مقامے اڈ
 کتگ۔ نوکیں زمانگ ء دستونک گو شین شاعرانی تھا گیشی اتک، دستونک ء پڑ ء

نوکیں نام دیما تک آنت، اے رم ۽ شاعرانی تہا منظور بسکل، ارشاد پرواز، شریف واہگ، میر عمر میر، میر ساگر، زبیر مختار، نثار یوسف، ظفر اکبر، اکبر علی اکبر، مومن معراج، غنی حمل، عارف عزیز، شرف شاد، عابد ولی ۽ دگہ بازیں۔ اے شاعرانِ وقی مارشانی ہمراہی ۽ وقی چاڑ ۽ کیفانی درشانی کتگ۔ راجی شاعری ۽ مذہبی شاعری ہم کتگ۔ انوگیں شاعرانِ پہ وت ۽ یک جنائیں درشاندا بے شوہاز کتگ۔ اے دؤر ۽ شاعری چہ دستونکال چٹ جنائیں رنگے ۽ آنت۔ اے دؤر ۽ شاعری چہ زبان ۽ بیان ازی، بنگپی حوالہ ۽ ہم چہ بنداتی دستونکال دیما ترانت۔

بلوچی زبان ۽ دستونک گوئیں شاعرانی تہا زالبولیں شاعر ہم ہست کہ چہ ایشاں سے یا چار ۽ لبزراں پجاری شاعری آنت۔ ایشانی تہا بائل دشتیاری، زینت ثنا، زاہدہ رئیس راجی، طاہرہ، شریفہ شزار، شہناز بلوچ، ٹیٹل، یاسمین نمگین، ع ع دشتی، صبیحہ کریم ۽ دگہ لہتیں نام ہوار آنت۔ چہ اے کلیں شاعرانِ بائل دشتیاری یک نامے کہ اے گون نہ ایوک ۽ تاں گڈ سر ۽ بلوچی شاعری ۽ ہم گرنج بیت بلکیں وقی یک پجارے ہم پہ دستونک گوئیں شاعرے ۽ جہت ۽ پشت گجیت۔ آئی ۽ شاعری اے رنگ ۽ آنت۔

”منی حال ۽ مہ کن جست ۽ منی دوست

غماں گزاینیاں دل دُزشت ۽ منی دوست

بہار ۽ موسم آنت تبد ۽ لوار آنت

چمن اوستانی گیمرت ۽ منی دوست

بلوچی شاعری ۽ چہر، شبین ۽ چید گانی کار مرزی چہ گوست ۽ شاعری ۽ باز واناک ترانت۔ اے نوکیں پد رتیج دستونک ۽ راباز محکم ۽ شاہیگان کنگ ۽ گون دز

گلا میٹش انت۔ اے دُورِ دُڑا ہیں شاعر اگاں وتی جُهداں انچو دل پہکی ء تیز گامی ء
گوں برجاہ بہ دار آنت گڑا بلوچی دستونک ء باندات روژنانت۔

رہشونی کتاب

- 1- بار کنزی، اکبر، روج ء کئے گشت کنت، کراچی آزات جمالدینی اکیڈمی 2000
- 2- بُزدار، اللہ، بشک، حشکس رکت سوز بنت، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 2004
- 3- بُزدار، واحد، جدید بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقا، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 2005
- 4- بُزدار، واحد، شاہیم، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 1997
- 5- بُزدار، واحد، شیسرء ایراد، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 2001
- 6- بسکل، منظور، آپ رنگ، تربت، آساپ پبلیکیشنز 2000
- 7- بلوچ، حکیم، شبیہ شاد، قلات پریس 2003
- 8- پرواز، غنی، نوکیں راہ، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 2013
- 9- پرواز، غنی، کسی نہاں ماتیں وطن، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 2001
- 10- جمالدینی، آزات، رژن، کراچی المخزن پرنٹرز، اگست 1985
- 11- خالق، فضل، دل گدان، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 2003
- 12- خالق، فضل، رُستگیں نود، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 2010
- 13- داد، اے آر، نیادء بہار گاہ، کبچ، شنکار استین 2013
- 14- داد، اے آر، بزرگیں آسمان، کولواہ، ازم شنکار 2015
- 15- داد، اے آر، دل ء بلین، گوادر، سچکان پبلیکیشنز 2012
- 16- داد، علی جان، روج ء ساہگ، گوادر، سچکان پبلیکیشنز 2013
- 17- دشتی، کریم، دل زریٹ بولان، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 2009
- 18- دشتیاری، صبا، گلکار ء چکنکار، کراچی، بہار گاہ پبلیکیشنز 1990
- 19- دشتیاری، صبا، انگریں واہگ، کراچی، سید ریفرنس کتاب جاہ 1999
- 20- ساحر، مراد، پابار، کراچی، پازل اکادمی 1962
- 21- شاہوانی، انیس، عبدالقادر، بلوچی شاعری ء دراہیں دزو شم، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 2001

- 22- شاہوانی، اشیر عبدالقادر، بلوچی زبان و ادب، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 2012
- 23- شاد، عطا، روچگر، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 1996
- 24- شاد، عطا، شپ سہارا ندیم، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 1996
- 25- شاد، فقیر، ڈرپشوکیں سہیل، کراچی، شفیق پرنٹرز 2013
- 26- شاد، فقیر، میراث، کراچی شفیق پرنٹرز 2008
- 27- عنقا، محمد حسین، روکیں پل، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 2007
- 28- فاروق، غلام، نوکیں تام، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 1985
- 29- قاضی، مبارک، زر نوشت، کراچی، بلوچی دودر بیدگی انجمن 1990
- 30- قاضی، مبارک، حانی منی ماتیں وطن، سچکان پبلیکیشنز گوادری 2012
- 31- گوادری، عبدالحمید، سوسنیں گیوار، کراچی، خالد پرنٹرز پریس 2004
- 32- مری، صورت خان، گوش ردانک، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 2012
- 33- مومن، منیر، استال شپادہ گردانت، بلوچی سنگت ادبی مجلس 2009
- 34- مجید، میجر، گلزمین و توار، بلوچستان اکیڈمی 2001
- 35- مجید، میجر، حون و ارس، کراچی، بلوچ رائٹس کونسل 2015
- 36- ملا، جی آر، بڑن، کراچی، پازل اکادمی 1981
- 37- مہر، رحیم بخش، بلوچی دستونک، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 2014
- 38- مہر، رحیم، موسمی ساچان، تربت، بلوچستان اکیڈمی 2016
- 39- نادر، رزاق، واب سبز انت پدا، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی 1998
- 40- وفا، گل محمد، مبادہ، کوئٹہ، نوائے وطن پبلیکیشنز 1999

ماہتاک ۽ تاکنڈ

- 1- ماہتاک بلوچي ڪوئٽه، جولائي 2003، اپريل 1999
- 2- ماہتاک بلوچي، مارچ 2006، فروري 2016
- 3- ماہتاک سچکان گوادر
- 4- ماہتاک اُلس ڪوئٽه، جولائي 1976، فروري 2014
- 5- ماہتاک بلوچي دنيا، نومبر 2014
- 6- ماہتاک نوڪين راه
- 7- ماہتاک زندمان
- 8- ماہتاک آساپ
- 9- تاکنڈ او مال بلوچي، فروري 2012
- 10- تاکنڈ، امپاس ڪيچ، مارچ 2016
- 11- تاکنڈ آدينڪ، تربت 2016
- 12- تاکنڈ مسڪين، ڪيچ، فروري 2016
- 13- تاکنڈ بلوچستانيات ڪوئٽه 2012